

Bakalářská práce

JIHOČESKÁ UNIVERZITA V ČESKÝCH BUDĚJOVICÍCH
FILOZOFICKÁ FAKULTA
HISTORICKÝ ÚSTAV

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

FILOZOF PROTI DUCHU DOBY
BOHUMÍR JANÁT V SOUVISLOSTECH ŽIVOTA A DÍLA

Vedoucí: doc. Dagmar Blümlová, CSc.

Autor práce: Pavla Kohelová

Studijní obor: Historie

Ročník: III.

2015

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

V Českých Budějovicích, dne 31.7.2015

.....
podpis

Poděkování

Na tomto místě bych zejména ráda poděkovala doc. Dagmar Blümlové, CSc. za její podporu, vstřícnost a svatou trpělivost.

Stejně tak bych ráda poděkovala za inspirativní rozhovory Mgr. Kamile Bendové, PhDr. Josefu Blümlovi, CSc., JUDr. Pavlovi Bredovi, Doc. PhDr. Václavovi Břicháčkovi, MUDr. Karlu Čutkovi, Mgr. Liboru Dvořáčkovi, Mgr. Růženě Dvořákové, Jiřímu Gruntorádovi, Doc. Milošovi Hájkovi, PhDr. Anežce Janátové, Mgr. Jarmile Kolářové Stárové, PhDr. Petru Kratochvílovi, Ing. Janu Litomiskému, Mgr. Ivanu Mackovi, Doc. PhDr. Haně Mejdrové, CSc., PhDr. Irině Mesnjankině, CSc, Mgr. Daně Němcové, Mgr. Janu Rumlovi, Mgr. Miroslavu Smažíkovi, Mgr. Pavlu Stříbrnému, PhDr. Anně Šabatové, Ph.D., Prof. PhDr. Ivu Treterovi, CSc., Ing. Petru Uhlovi, Jarmile Vackové, Mgr. Heleně Zasadilové i za čas, který mi byli ochotni věnovat.

Také děkuji PaedDr. Josefu Dvořákovi, Ph.D., Mgr. Šárce Homolkové Ewans, Prof. Erazimu Kohákovi, Ph.D., Doc. ThDr. Ivanu Odilovi Štampachovi, Mgr. Jiřímu Vančurovi za podněty k této práci.

ANOTACE

Pavla Kohelová

Filosof proti duchu doby. Bohumír Janát v souvislosti života a díla

Tábor, 2015

Bakalářská práce se zabývá křesťanským filosofem a myslitelem Bohumírem Janátem. Na základě studia archívních pramenů v podobě dokumentů a korespondence z osobní pozůstalosti a archivu Libri prohibiti přibližuje nejen curriculum vitae tohoto filosofa a mluvčího Charty 77, ale také dějinné události druhé poloviny 20. století. Studie je doplněna metodou orální historie. V rámci rozhovorů byli osloveni narátoři z okruhu rodinného, studijního, pracovního a z okruhu pražského disentu, kteří přispěli svými vzpomínkami a svědectvími.

Bohumír Janát se narodil v Táboře 7. listopadu roku 1949. Vystudoval humanitní větev tábořského gymnázium a následně na to v letech 1968 – 1973 pokračoval ve studiích filosofie a psychologie na Filosofické fakultě UK v Praze. Zde ho výrazně ovlivnil filosof Jan Patočka. Roku 1975 nastoupil místo vědeckého aspiranta na Psychologickém ústavu Československé akademie věd. Smrt Jana Patočky ho přivedla do řad Charty 77. Následkem toho byl propuštěn z Psychologického ústavu a až do roku 1989 pracoval v různých dělnických profesích. Věnoval se překladatelské činnosti (překládal Johna S. Dunne, Michaela Novaka, etc.) a publikoval své filosofické úvahy v samizdatových sbornících a exilovém tisku. Od 2.1.1988 do 2.1.1989 se stal jedním z mluvčích Charty 77 spolu s Milošem Hájkem a Stanislavem Devátým. V srpnu roku 1988 napsal otevřený dopis tehdejšímu americkému prezidentovi Ronaldu Reaganovi, ve kterém vyjádřil poděkování českého národa za projevenou solidaritu ke dvacátému výročí sovětské okupace.

Po sametové revoluci byl rehabilitován a vrátil se do Psychologického ústavu ČSAV. Veřejně přednášel a publikoval, na stránkách Listů se stal kritikem polistopadového vývoje. Jako jeden z menšiny mluvčích nesouhlasil se zrušením Charty, ke kterému došlo na základě jejího posledního dokumentu č.9/1992. Ústředním motivem jeho filosofických esejů je metafyzické rozhodnutí pro volbu vlastního osudu, morální apel v podobě transcendentní vertikály, která je ve své podstatě neoddělitelná od naší konečnosti. Bohumír Janát zemřel předčasně o první adventní neděli 29. listopadu roku 1998 ve věku 49 let. O rok později mu vyšla kniha filosofických esejů pod názvem „Myslet proti duchu doby“.

ANOTACE

Pavla Kohelová

Philosopher against the spirit of time/age. Bohumír Janát in connection with life and work.

Tábor, 2015

Bachelor thesis deals with Christian philosopher and thinker Bohumír Janát. It considers not only curriculum vitae of this philosopher and speaker of Charter 77, but also historical events of the second half of the 20th century. Dissertation is based on studies of archival records of documents, correspondence from inheritance and archives Libri Prohibiti, and there is also used method of oral history. Within the dialogues several narrators such as the family members, students, colleagues and people of Prague dissent were addressed to speak about their memories and testimonies.

Bohumír Janát was born on 7th November 1949 in Tábor. He graduated in humanities at the Grammar School in Tábor and then he continued his studies in Philosophy and Psychology at the Philosophical Faculty of Charles University from 1968 till 1973. At that time he was influenced very much by philosopher Jan Patočka. In 1975 Bohumír Janát took up work as an academic aspirant in Psychological Institute of Czechoslovak Academy of Sciences. Death of Jan Patočka made him join Charter 77. As a result he was dismissed from Psychological Institute and until 1989 he worked as a worker. He turned to translation activities (he translated John S. Dunne, Michael Novak, etc.) and published his philosophical thoughts in samizdat and exile press. From the 2nd January 1988 till the 2nd January 1989 he became one of the speakers of Charter 77 together with Miloš Hájek and Stanislav Devátý. In August 1988 Bohumír Janát wrote an open letter to the American president Ronald Reagan, where he expressed acknowledgements of the Czech nation for revealed consensus to the 20th anniversary of Soviet occupation.

After the Velvet Revolution he was rehabilitated and he came back to work in Psychological Institute. He did public lecturing and published; in "Listy" he became a critic of post-November development. As one of the minority of speakers of Charter 77 he disagreed with its dissolution, which happened in terms of its last document No. 9/1992. Central motive of his philosophical essays is metaphysical decision to choose your own destiny, moral challenge as transcendental vertical line, which is inseparable from our finiteness. Bohumír Janát died

early on the first Sunday in Advent 29th November 1998 at the age of 49. A year later there was published his book of philosophical essays under the name of “Think against the spirit of time/age” / „Myslet proti duchu doby“.

Obsah

I.	Úvod.....	9
II.	Čas mezi vítězným únorem a tajícím jarem (léta 1948 – 1968)	13
1.	Tábor je náš program	13
2.	Ať žije Dubček!	17
III.	Čas lehce vysokoškolský, těžce normalizační (léta 1968 – 1977).....	21
1.	Filosofická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1968 - 1970	21
2.	Masaryk – Palach – Komenský – Lenin	31
3.	Cesta ke kořenům víry	35
4.	Metafyzika, dějiny a lidstvo.....	40
IV.	Okolnosti kolem Charty 77 (léta 1977 – 1989).....	42
1.	Cesta k Chartě 77	42
2.	Podpis Charty 77.....	45
3.	Velehrad.....	49
4.	Mluvčí Charty 77	51
V.	Člověk mezi proudy (léta 1989 – 1998).....	56
1.	Sametová revoluce a svatořečení Anežky České.....	56
2.	Nedobrovolná ilegalita.....	57
VI.	Závěr	60
VII.	Prameny, soupis textů Bohumíra Janáta a literatura	61
	Archivní prameny	61
	Seznam narátorů	61
	Soupis textů Bohumíra Janáta.....	62
	Literatura.....	66
	Seznam příloh	68

I. Úvod

Filozof, překladatel a chartista Bohumír Janát (1949 – 1998) se v první řadě pokládal za křesťanského myslitele, který byl, dle svých vlastních slov, utvářen geniem loci historického města Tábora, zádumčivostí jihočeské krajiny i živě přítomným ethosem Husovy lidské a náboženské opravdovosti.¹ Jeho celoživotní úsilí bylo vykoupeno poznáním, že filosofie a náboženství nestojí v protikladu, nýbrž představují dvě cesty harmonizované eschatologickou konvergencí.² Bohumírova cesta k víře byla zprvu tradičně intuitivní, později transformovaná do filosofického obsahu tzv. „metafyzického rozhodnutí“.

Janát pocházel z jihočeského selského rodu, dětství a mládí strávil v Táboře. Vysokoškolská studia absolvoval na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy, kam nastoupil krátce po okupaci Československa vojsky Varšavské smlouvy v roce 1968. Ovlivnila ho řada myslitelů, jako byl například Johann Wolfgang Goethe, Friedrich Nietzsche, Martin Heidegger nebo Tomáš Garrigue Masaryk. Na univerzitě se setkal s profesorem Janem Patočkou, jehož smrt ho později přivedla do řad Charty 77. Na jeho dílo také částečně navazoval ve svých filosofických esejích. Po skončení studia filozofie a psychologie na Karlově Univerzitě nastoupil Janát do Psychologického ústavu Československé akademie věd, kde byl přijat jako vědecký aspirant. Po podpisu Charty 77 byl nucen odejít a od té doby až do pádu komunismu v roce 1989 pracoval v dělnických profesích.

Během normalizace se věnoval překladu nejznámějšího díla amerického myslitele Johna Dunna „Čas a mýtus“. Kniha vyšla v Artforu v roce 1980. I nadále Janát pracoval na svých filosofických esejích, z nichž mnohé publikoval v samizdatových sbornících a exilovém tisku. V tomto období ho také nemalou měrou ovlivnil další americký filosof Henry David Thoreau. V roce 1988 se stává mluvčím Charty 77 společně s Milošem Hájkem a Stanislavem Devátým. V srpnu téhož roku píše otevřený dopis americkému prezidentovi Ronaldu Reganovi jako poděkování za projevenou solidaritu v rámci dvacetiletého výročí okupace. Nadmíru intenzivní rok ve funkci mluvčího byl zakončen demonstrací na Škroupově náměstí v Praze u příležitosti 40. výročí vzniku

¹ Janátova pozůstalost v soukromém archivu Mgr. Aleny Janátové – rukopis Bohumíra Janáta datovaný dne 30.7.1996, 2 s.

² Tamtéž, 2 s.

Všeobecné deklaráce lidských práv, kde Bohumír Janát promluvil o smyslu a poslání Charty 77.

Polistopadový vývoj považoval Janát za selhání politické moci a ztrátu příležitosti k duchovní obnově celé společnosti. Byl také jedním z mála chartistů, kteří se v roce 1992 vyjádřili proti zrušení Charty 77. Společnost v té době byla již názorově rozdělena, mnoho chartistů se politicky angažovalo a samo společenství Charty bylo narušeno vnitřními procesy neshod a lustrací bývalých komunistů. Janát k Chartě 77 zaujímal jednoznačné stanovisko: „*Žádná tzv. revoluce politická dosud totiž nevedla k hluboké vnitřní proměně člověka ani ideál demokracie, tím méně důvěra v mechanismus tržního hospodářství není sto odpovědět na hlubší otázky lidské existence. Ať už se Charta 77 zařadí mezi dnes tak četné formalizované instituce či ne, neměla by v žádném případě zapomínat klást svou otázku, co se děje s člověkem ve stínu politických systémů a v pozadí historických přeměn. Existenciální věrohodnost chartistů by měla i nadále stát v cestě mohutnému soustředování politické síly, která svou assertivností dost často umlčuje hlas individuálního rozumu a svědomí.*“³

Po rehabilitaci v únoru 1990 se Janát vrací do Československé akademie věd. Přispívá do časopisu *Listy*⁴, který v té době vedl historik a novinář Jiří Vančura, později se stává členem užšího redakčního spolku. Jeho filosofické eseje dále kriticky upozorňují na nestabilitu společnosti ve světě, který ztratil cestu k transcendenci. V jednom ze svých textů poukazuje Janát na nutnost filosofie myslet proti duchu doby. „*Téměř se zdá, že rozdíl mezi povinností myslet proti duchu doby a ochotou myslet v souladu s duchem doby odráží rozdíl mezi filosofií a ideologií, rozdíl mezi hledáním moudrosti a sofistikou, onu základní diferencí mezi hledající otevřeností a rozhodnutou sebejistotou.*“⁵ Jeho velkými tématy na sklonku života byl Goethův Faust jako archetyp moderní kultury a filosofie domova. „*Nalézt domov v bezdomoví – toť základní paradox etiky existencialismu.*“⁶

Bohumír Janát umírá po těžké nemoci v roce 1998 ve věku 49 let. Jeho eseje vydala posmrtně PhDr. Jolana Poláková z Filozofického ústavu Akademie věd ČR. Kniha nese název „Myslet proti duchu doby“ a vyšla v nakladatelství Vyšehrad v roce 1999. O rok později byla vydána vzpomínková publikace „Bohumír Janát – výzva a inspirace“,

³ Bohumír JANÁT, *Infoch (Informace o Chartě 77)*, edd.: *Mluvčí Charty 77, Libri prohibiti*, Praha 1992.

⁴ *Listy* založil v roce 1971 Jiří Pelikán jako časopis československé socialistické opozice.

⁵ Bohumír JANÁT, *Filosofie a víra ve spravedlivý svět*, in: *Myslet proti duchu doby*, Praha 1999, s. 145.

⁶ Bohumír JANÁT, *Domov jako metafyzický horizont lidského života (několik myšlenek k filosofii domova)*, in: *Filosofický časopis*, roč. XL, č. 3, Praha 1992, str. 388.

kteřou iniciovala manželka Bohumíra Janáta Mgr. Alena Janátová společně s PhDr. Jolanou Polákovou. Mnoho filosofických eseřů vyšlo v samizdatových vydáních a časopisech (Akord, Alternativa, Česká mysl, Československá psychologie, Filosofický časopis, Katolický týdeník, Listy, Rozmluvy – Literární a filozofická revue, Salve a jiné). Mnoho jich však také zůstalo nevydaných v pozůstalosti Bohumíra Janáta. Neopomenutelnými texty jsou také dokumenty Charty 77 z roku 1988, na kterých se Janát jako jeden ze tří mluvčích osobně podílel. Jejich kompletní publikaci se věnovala Blanka Císařovská a Vilém Prečan v knize Charta 77: Dokumenty 1977 – 1989, kterou vydal Ústav pro soudobé dějiny Akademie věd ČR v roce 2007.

Bakalářskou práci jsem pojala především jako životopisnou studii filosofa a chartisty Bohumíra Janáta v kontextu jeho myšlenkového odkazu pomocí biografické metody. *„Biografický výzkum jako jeden z přístupů ke zkoumání soudobých dějin představuje v posledních dvaceti letech pokus o nalezení nového hlediska při poznávání a hledání smyslu dějin. Poté co postmoderna zpochybnila velké příběhy moderny, nabývá mimořádného významu právě příběh individuální.“*⁷

Důležitým pramenem pro mé bádání byla nezpracovaná pozůstalost Bohumíra Janáta, která se nachází v osobním vlastnictví jeho manželky Aleny Janátové. Tato pozůstalost obsahuje především rukopisy a strojopisy filosofických eseřů, literárních recenzí, dále vydané dokumenty Charty 77 z roku 1988, kdy byl Bohumír Janát jejím mluvčím a zlomek oficiální a osobní korespondence. Pozoruhodnou součástí pozůstalosti jsou také sešity, do kterých si Janát dělal poznámky o přečtených knihách a kam si vypisoval myšlenky, které ho svébytně zaujaly.

Při interpretaci Janátova života jsem vycházela především z jeho rukopisných a strojopisných studií a textů. Mnohé z nich vyšly v samizdatových sbornících a časopisech, z nichž většina je uložena ve fondech archivu Libri prohibiti na Senovážném náměstí v Praze. Janátovu biografii jsem doplnila množstvím rozhovorů v rámci metody orální historie, která se zaměřuje na osobní zkušenost jedince. Tato metoda, vycházející z paměti přímých účastníků událostí, má samozřejmě své limity a omezení.

„V prvé řadě se jedná o selektivnost paměti z hlediska dnešních zájmů, případně znalosti „věci minulých“ a jejich zkreslování z retrospektivy. Každé vyprávění, jak víme, je rekonstrukcí minulosti z dnešního pohledu, v němž se prolínají naše současné

⁷ Květa JECHOVÁ, Lidé Charty 77 – zpráva o biografickém výzkumu, Praha 2003, s. 9.

a minulé postoje, přičemž často vzpomínající může nabýt dojmu, že celkový výsledek a finální vyústění správně předpokládal dokonce ještě předtím, než se věci samotné odehrály.“⁸

Strukturované rozhovory, založené na formě kvalitativní výpovědi, jsem pořizovala v rámci osobních setkání se spolužáky a pedagogy Bohumíra Janáta ze základní, střední i vysoké školy (především s Liborem Dvořákem, Petrem Kratochvílem, Irinou Mesnjankinou, Pavlem Stříbrným a Ivo Treterou), dále s jeho kolegy z disentu (především s Kamilou Bendovou, Jiřím Gruntorádem, Milošem Hájkem, Janem Litomiským, Hanou Mejdrovou, Janem Rumlem, Annou Šabatovou a Petrem Uhlem), a v neposlední řadě také s příbuznými a blízkými členy jeho rodiny (Josefem Blümlerem, Josefem Dvořákem a Anežkou Janátovou) – viz soupis narátorů. Jednotlivá svědectví jsem porovnávala s jinými vzpomínkami účastníků téže historické události a také s historickými fakty v rámci odborné literatury a edic dokumentů, které se vztahují k dějinám Československa ve druhé polovině 20. století.

Uvědomuji si jistou křehkost výpovědi a důležitost nadhledu v interpretaci těchto pramenů. Pro širší pochopení Janátovy osobnosti a jeho pohledu na svět je nezbytné studium a rozbor jeho filosofických textů, kde se do budoucna otevírá prostor pro další badatele z řad filosofů. Ono metafyzické rozhodnutí pradávného konfliktu víry a nevíry vnímá Janát jako imperativ Masarykova výroku „Ježíš, ne Caesar, opakuju – toť smysl našich dějin a demokracie.“⁹ A dodává: „*I z Masarykova slova je znát, že Evropa bez trvale přítomného étosu transcendentního vzhlednutí ztrácí svou dějinnou identitu.*“¹⁰

⁸ Miroslav VANĚK – Pavel MÜCKE, Třetí strana trojúhelníku – teorie a praxe orální historie, Praha 2011, s. 116.

⁹ Tomáš Garrigue MASARYK, Světová revoluce: za války a ve válce 1914 - 1918, Praha 1925.

¹⁰ Bohumír JANÁT, Masarykovo slovo „Ježíš, ne Caesar“, in: Myslet proti duchu doby, Praha 1999, s. 108.

II. Čas mezi vítězným únorem a tajícím jarem (léta 1948 – 1968)

1. Tábor je náš program

Poválečné Československo patřící k vítěznému táboru mělo dobře nastavenou pozici k tomu, aby se stalo mostem mezi Východem a Západem. Ve volbách do Ústavodárného národního shromáždění dne 26. května 1946 získala KSČ 38,12%. Jmenováním nové vlády 2. července téhož roku se dostal do čela strany Klement Gottwald. Komunisté ovládli rozhodující místa ve vztahu k pohraničí, které bylo značně oslabené po odsunu německého obyvatelstva. Na mezinárodní půdě byla stále silná masarykovská pověst demokratického státu. Ještě na jaře roku 1947 označil Winston Churchill ve svém fultonském projevu Československo za jedinou demokracii ve střední Evropě. Osudovým se stalo Moskvou vynucené odmítnutí Marshallova plánu v létě téhož roku a spolehnutí se na hospodářskou pomoc SSSR. Když 25. února 1948 přijal prezident Edvard Beneš demisi dvanácti demokratických ministrů a přistoupil tak na požadavky komunistů, otevřel tím cestu k jednačtyřiceti letům vlády jedné strany.¹¹ Rok po vítězném únoru byl počat manželi Anežkou a Matějem Janátovými pozdější odpůrce komunistického režimu, signatář a mluvčí Charty 77 – Bohumír Janát.

Narodil se 7. listopadu 1949. Pokřtěn byl v děkanském kostele Proměnění Páně na hoře Tábor o týden později 14. listopadu jako Bohumír Jan Janát. Za kmotra mu šel Václav Janát (starší bratr otce Matěje – pozn.aut.), křestní vodou malého Bohumíra pokřtil tábořský děkan Jaroslav Šebesta.¹² Tábor měl silnou duchovní tradici, kterou vystihl Tomáš Garrigue Masaryk heslem „Tábor je náš program a tomu programu zůstaneme věrni“.¹³ Mezi tábořské rodáky patří významný literární kritik a spisovatel Václav Tille (1867 – 1937), hudební skladatel Oskar Nedbal (1874 – 1930), sociolog

¹¹ Jan KŘEN, Dvě století střední Evropy, Praha 2005.

¹² Matrika Městského úřadu v Táboře, Kniha narozených, sign. B41/910 (Pozn. Otec Matěj Janát – vrchní důchodový tajemník v Táboře čp.2023, syn Jana Janáta – rolník ve Dřítině a Rozálie rodem Vláškové; matka Anežka Janátová, rodem Blümllová – manželská dcera Jana Blümla – rolník v Týně nad Vltavou a Josefy rodem Hanusové, narozené v Týně nad Vltavou; porodníkem Baroch)

¹³ Výrok Tomáše G. Masaryka v Táboře 21. prosince 1918 při návratu z exilu.

a právník Emanuel Chalupný (1879 – 1958)¹⁴, fotografka světového jména Marie Šechtlová (1928 – 2008), herec Jiří Hrzán (1939 – 1980) a další. Únor 1948 však přinesl v mnohých směrech velké změny. Přesto, že režim husitství protěžoval jako sociální revoluci, význam této duchovní tradice, tak jak ji chápal Masaryk, byl ve své podstatě zcela potlačen. *Osvobozením Československa Rudou armádou v květnu 1945 a vítězstvím pracujícího lidu v únoru 1948 nastala i pro Tábor zcela nová éra. Po letech nesvobody a po staletích vlády byrokracie se správa města vrátila do rukou jeho občanů. Znárodněním průmyslu a kolektivizací zemědělství se vytvořily předpoklady pro to, aby obyvatelé Tábora a jeho okolí překonali problémy, které je po staletí tížily.*¹⁵

Původ rodiny Janátů sahá až do 15. století, kdy je poprvé zmiňován Janátův grunt ve Dřítňi. Jedná se o starý jihočeský selský rod, který získal vejhostní listinu od Václava Malovce z Malovic již v roce 1480. Matěj Janát – otec Bohumíra - se narodil 15.7.1908. Jeho otec Jan Janát byl rolníkem na starém gruntu ve Dřítňi čp.28. Jeho ženou se stala Rozálie Vlášková ze Strachovic. Měli spolu jedenáct dětí – nejstaršího Františka, Jana, Marii, Růženu, Vojtěcha, Josefa, Václava, Matěje, Annu, Rozálii a Ludmilu. Všechny se dožily pozhnaného věku. Jan Janát zemřel na následky z první světové války, když bylo Matěji Janátovi devět let. Středoškolská studia prožil se svými sestrami Rozálií a Ludmilou v Českých Budějovicích u nejstaršího bratra Františka.¹⁶

Se svou budoucí ženou Anežkou rozenou Blümlovou se Matěj Janát seznámil na svatbě své mladší sestry Anny Janátové, která si brala Anežčina bratra Jana Blümla¹⁷ Rod Blümlů se do Čech dostal zřejmě s passovskými vojsky v roce 1611. Potomci tohoto rodu se usadili na Jistebnicku. Na konci 19. století přesídlil František Blüml k Týnu nad Vltavou, kde se oženil s Josefou Hanusovou ze Všemyslic. Josefa byla velmi zbožná žena a až do svých devadesáti-sedmi let navštěvovala bohoslužby v týnském kostele svatého Jakuba. Společně se jim narodily čtyři děti – nejstarší František zvaný Franc, mladší Jan, Josef a nejmladší dcera Anežka, která přišla na svět 10.1.1910.¹⁸ Anežka a Matěj Janátovi se společně přestěhovali do Tábora, kde se jim 28.11.1945 narodila dcera, které dali jméno po matce – Anežka, po své kmotře Iboje

¹⁴ Chalupného pedagogem na tábořském gymnáziu byl prof. August Sedláček, později ho při studiích na Karlově univerzitě velmi ovlivnil Tomáš Garrigue Masaryk.

¹⁵ Pavel KORČÁK a kol., Tábor – národní kulturní památka, Praha 1979, s. 135.

¹⁶ Kronika rodiny Janátů – v osobním držení Anežky Janátové, mailová korespondence s Josefem Dvořákem (červenec 2010).

¹⁷ Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

¹⁸ Kronika rodiny Janátů, taktéž z rozhovoru s Josefem Blümlm (České Budějovice, 21. července.2010).

Stifterové dostala druhé jméno Fialka.¹⁹ (Iboja je maďarské jméno, v překladu znamená „fialka“ – pozn.aut.) O čtyři roky později přibyl do rodiny syn – Bohumír.

Rodina Janátova bydlela v novější tábořské čtvrti na Mareově vrchu v ulici Smolínově čp. 1173.²⁰ Tatínek Mates (jak se mu říkalo) pracoval jako finanční úředník²¹, maminka Anežka byla učitelkou přírodopisu na 3. Základní škole na Mareově vrchu. Zde také nastoupila roku 1951 tehdy pětiletá Anežka do první třídy a to dosti kuriózním způsobem. „Já jsem tehdy tatínkovi utekla, když mě vedl do mateřské školky, protože já chtěla do školy. Tenkrát byl zápis 1. září, jak jsme minuli školu, tak jsem se mu vysmekla a utíkala jsem po těch šípkách až k panu řídícímu. Tam jsem se nahlásila. To už přicházel tatínek, který se na něj omluvně obrátil se slovy: „Prosím vás, pane řídící, ono jí ještě není šest, ono jí je pět.“ Jelikož jsem však už byla zapsaná, pan řídící Martínek rozhodl, že mohu zůstat. Tak jsem maturovala v sedmnácti. V osmnácti letech už jsem byla na fakultě.“²²

Dětství prožívala Anežka s Bohumírem ve čtvrti na Mareově vrchu s častými návštěvami u rodiny Králů, kteří bydleli přes ulici v sousedství. Tři děvčátka – Libuška Franková, Helenka Králová a Anežka dělaly společnost malému Mirkovi. U domu se nacházela malá zahrada s kůlnou na dříví. Anežka Janátová na tuto dobu vzpomíná: „Z kůlničky jsme koukali do zahrad k hospodě Na Svěpomoci. Na zahradě stály čtyři staré švestky a na ty jsme vždycky utíkali před výpraskem. Maminka, která učila přírodopis, se nás snažila vést k tomu, abychom měli vlastní prožitky. Měli jsme každý svou zahrádku a trochu jsme tak s Bohumírem soupeřili, kdo jí bude mít hezčí. Chodili jsme také za hřiště, za nímž stály telegrafní sloupy. Procházeli jsme se mezi nimi a hrozně rádi jsme poslouchali Aiolovu harfu, která v tom širém prostoru v jednom kuse hrála.“²³

Bohumír nastupuje do první třídy v září roku 1956. Třídní učitelkou na 3. Základní škole se stává jeho matka Anežka Janátová. Ze svědectví jeho spolužáků plynuly z tohoto vztahu pro Mirka mnohé výhody. Paní Janátová zde vystupuje jako

¹⁹ Matrika Městského úřadu v Táboře, Kniha narozených, sign. B38/726 (pozn. Iboja Stifterová, choťdůchod.adjunkta v Táboře, dále Josef Blüml, učitel v Běchovicích, Cecílie – jeho manželka; porodníkem Dr. Tomek z Tábora).

²⁰ Archív Gymnázia Pierre de Coubertaina v Táboře, Třídní výkaz pro Střední všeobecně vzdělávací školu – protokol o maturitních zkouškách č.11, vydáno dne 7. června 1968.

²¹ V době Bohumírova posledního roku na Střední reálné škole pracoval otec jako úředník Jednoty Tábor dle popisu maturitního vysvědčení.

²² Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

²³ Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

velice dominantní a přísná žena, která vždy stojí za svým synem. Již z toho lze usoudit na pevný vztah, který se rodil mezi ní a Bohumírem. Mirek se na základní škole dopustil několika přestupků proti školnímu řádu. Učil se velice dobře, v mnohém své spolužáky převyšoval, ale také této své vlastnosti dokázal zneužít. Na konci povinné školní docházky (v osmé či deváté třídě – pozn.aut.) se Bohumír zapletl do incidentu se spolužákem. Tato příhoda skončila spolužákovým nalomeným obrátem, jen díky matce se podařilo tuto situaci urovnat bez větších následků.²⁴

Anežka Janátová byla širokým okolím vnímána jako velice dobrá a přísná učitelka. Naopak Matěj Janát stojí více méně v jejím pozadí. Trochu jiný obraz nám podává Bohumírova sestra: „Tatínek nám zprostředkoval celé Řecko a Palackého s Masarykem. Máma pak pohádky, hudbu, malování, fyziku, přírodopis. Máma s námi seděla na mezičce a z té loužičky, z těch broučků a kytiček nám hned vytvořila pohádku. Máma byla jako učitelka génius, vůbec nechápu, jak to všechno zvládala.“

Hudba byla neoddělitelnou součástí života v rodině Janátů. „Táta hrál na harmoniku, máma housle, já klavír a brácha kytaru. U nás se stále muzicírovalo. Já jsem vzala první hlas, máma druhý, táta třetí. Mirkovi to vydrželo po celý život. Krásně hrál a zpíval, sám také skládal písně.“ Janátovi jezdili na venkov do Dřítně i do Týna nad Vltavou za svými příbuznými. Zde se děti Janátovy setkávají s přírodou a rolnickým způsobem života, což je jim v jistém slova smyslu blízké i v dospělosti. Do této doby také spadá ztráta zaměstnání Matěje Janáta, což zhoršilo rodinnou situaci, která dle Anežčina svědectví hraničila až s bídou.

V životě Bohumíra Janáta se objevují tři důležité ženy, jejichž život navzájem tvořil pomyslný trojúhelník kolem jeho osobnosti. Tou první a možná také nejdůležitější ženou v Bohumírově životě byla jeho matka – energická, dominantní žena, hluboce přesvědčená o kvalitách svého syna. „Matka se hodně podílela na Mirkově nátuře, formovala jeho osobnost. Mirek mi kdysi vyprávěl, že trpěl v dětství nemocí zvaná urémie.²⁵ Když to lékaři oznámili jeho matce, reagovala na to slovy, že klukovi nic není, a že to zvládnou bez lékařské pomoci.“²⁶ Anežka byla po své matce Josefě Hanusové věřící katoličkou. Svému okolí se oproti babičce Josefě jevila méně zbožnou, o to více je překvapivé, že přestože zastávala povolání učitelky, vodila odvázně své děti

²⁴ Z rozhovoru s Pavlem Bredou (Tábor, 14. listopadu 2009), Karlem Čutkou (České Budějovice, 21. června 2010), Růženu Dvořákovou (Tábor, 17. června 2010), Helenou Zasadilovou (Tábor, 26. dubna 2010)

²⁵ Život ohrožující stav organismu, který nastává při selhání funkce ledvin. (pozn.autora)

²⁶ Z rozhovoru s Liborem Dvořákem (Nová Cerekev, 23. června 2010)

pravidelně každou neděli na bohoslužbu do děkanského kostela Proměnění Páně na hoře Tábor.²⁷ Zde se prvně utvářelo povědomí Bohumíra o transcendentním přesahu člověka, jemuž později zasvětil celý svůj život.

2. Ať žije Dubček!

V září 1965 nastupuje Bohumír na Střední všeobecně vzdělávací školu. V té době je již jeho sestra dva roky na Univerzitě Karlově, kde na Institutu osvěty a novinářství studovala obor informatiky.²⁸ Od roku 1948 prošel školský systém v Československu řadou reforem, které poznamenaly školství také v Táboře. Prosazením jednotné základní školy pro všechny žáky bylo gymnaziální studium omezeno na tři roky.²⁹ *Pod vedením pana Bohumila Linharta, ředitele, který školství rozuměl, byl přesný, důsledný a pracovitý a který od poválečné doby až dodnes je nejdéle působícím ředitelem v Tvé (gymnaziální – pozn.aut.) budově, budova změnila majitele z městského na krajského vlastníka a nejen v českobudějovickém regionu zaujala významné místo ve středoškolském vzdělávacím žebříčku.*³⁰

Bohumil Linhart se stal ředitelem reálky v roce 1957 na plných jednadvacet let. On a Bohumír Janát byli na první pohled dvě zcela protichůdné osobnosti. Bohumír nemohl řediteli Linhartovi odpustit jeho loajální postoj ke straně, viděl v něm představitele starého řádu. Linharta zase popouzela Janátova extravagance, se kterou vystupoval na půdě reálného gymnázia. Janát nosil boty na vysokém podpatku a chodil vždy s černým deštníkem, kterým rád provokoval své okolí. Jeho společníkem studentských let byl převážně spolužák Karel Čutka.³¹ Často porušovali školní řád (pozdní příchody, nepřezouvání se, atd.), za což dostávali třídní či ředitelské důtky. Mirek byl v opozici za každou cenu a Karel to často odnesl za něj.³² Tehdejší zástupce ředitele Miroslav Smažík na něj vzpomíná: „Janát měl vždycky tendence popichovat proti nějakému řádu. Při branném cvičení byla po střelbě prohlídka - na rameno zbraň –

²⁷ Z rozhovoru s Josefem Blümllem (České Budějovice, 21. července 2010) a Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

²⁸ Maturovala v roce 1963 ve věku sedmnácti let. Seznam absolvoventů v Almanachu vydanému ke 100 letům výročí budovy Gymnázia Pierre de Coubertaina v Táboře v roce 2006.

²⁹ Pavel AUGUSTA – Hana KLÍMKOVÁ (edd.), Tábor, Praha 2001 - Jirí Kořalka, stať o školství, s. 33.

³⁰ Vzpomínka bývalého ředitele Pavla Hrkala v Almanachu vydanému ke 100 letům výročí budovy Gymnázia Pierre de Coubertaina v Táboře v roce 2006.

³¹ Čutka vystudoval medicínu a založil v Českých Budějovicích Centrum lékařské genetiky.

³² Z rozhovoru s Pavlem Bredou (Tábor, 14. listopadu 2009, Růženu Dvořákovou (Tábor, 17. června 2010) a Helenou Zasadilovou (Tábor, 26. dubna 2010).

a on vzal pušku a namířil ji klukovi na břicho, jako nějaký esesák, dělal ze sebe nadčlověka, to si žádný kluk nedovolil.“ Za tuto příhodu dostal na vysvědčení ve druhém ročníku dvojku z chování.³³

Společenský život v Táboře byl úzce spjat s pedagogy reálného gymnázia. „*Rodina Smažíků se starala o hudební stránku nejen tanečních, ale i čajů o páté a úspěšně konkurovala hudebnímu tělesu Vráti Heřmánka svým modernějším pojetím a časnější interpretací hitů, ba i rock 'n rollu. Třídnicí Mirka Smažíka v naší třídě a současně jeho hudební výkony na saxofon měly své pozitivní i stinné stránky. Účast na čajích o páté byla vlastně pod pedagogickým dozorem a nic se nedalo utajit. Mnozí z nás raději vážili cestu za zábavou na Kovosvit, kde pedagog nevystupoval v obou rolích. Sice nám zase unikaly právě ty výkony na saxofon, ale oblíbený pedagog měl břitký jazyk, a co viděl, komentoval a neutajil.*“³⁴

Třída 2. A začala ve školním roce 1966/7 navštěvovat taneční hodiny na Střelnici. Pod vedením tanečního mistra Josefa Kubra se zde tehdy mladí lidé učili společenskému chování, které pak mohli osvědčit při „čajích o páté“, které probíhaly pravidelně jak na již zmiňované Střelnici, tak U Znamenáčků, u Lva i ve vyhlášeném hotelu Grand. Zde také hrávala hudební skupina pana profesora Smažíka Studio T.³⁵

K tomuto období se vztahuje ještě jedna vzpomínka Miroslava Smažíka, datovaná do druhého ročníku na lyžařském zájezdu na Zadově: „Janát se rozhodl, že se naučí hrát na bicí. Půjčil jsem mu paličky a řekl, aby na něho dal pozor. A on ten buben prorval a ještě tam udělal asi dvacet děr.“ Od té doby mu pan Smažík neřekl jinak než „desperát Janát“. Pedagogický sbor nenašel v mladém Janátovi zrovna zalíbení.

Světlou výjimkou byla mladá třídní učitelka Jarmila Kolářová³⁶, která čerstvě po ukončení vysoké školy v roce 1965 nastoupila do Tábora. „Naše třídní byla velice avantgardní, moderní, hodně přísná, profesně skvělá učitelka. Měla nás na český a ruský jazyk. Skoro každých čtrnáct dní od jara 67 jsme s ní jezdili do pražských divadel – do Violy, do Karlína – kde jsme viděli mimo jiné první český muzikál Gentlemani. Po divadle zmizela vždy třídní s Janátem do nějaké hospůdky a tam diskutovali. Měli

³³ Vysvědčení z druhého ročníku ve školním roce 1966/67 – v osobním držení manželky Mgr. Aleny Janátové

³⁴ Nevydaná vzpomínka Anežky Svobodové – Janátové, uložena v ředitelně Gymnázia Pierre de Coubertaina u ředitele RNDr. Miroslava Váchy.

³⁵ Z rozhovoru s Mgr. Miroslavem Smažíkem (Tábor, 13.4.2010)

³⁶ Jarmila Kolářová – Stárová vzpomíná, že na gymnáziu v Týně nad Vltavou ji učily dvě výborné pedagožky paní Řeřábová (za svobodna Janátová) a paní Janátová (nikdy se neprovdala). Obě dvě měly prý velký dar empatie a pedagogického nadání.

mnoho společných témat.³⁷ Jarmila Kolářová o Bohumírovi říká: „Byla to výrazná osobnost. Povahou neschopen kompromisu v čemkoli, studoval velice zlehka, viděl až na dno problému a to ve všech souvislostech, chodil rozevlátě s černým deštníkem, čímž velmi popuzoval ředitele Linharta. Janát nikdy v ničem neuhýbal, vždycky říkal to, co si myslel a za tím si stál. Nepamatuji si, že by někdy odstoupil od svého názoru. Když ho někdo neakceptoval, jemu to nevadilo. Měl úžasný smysl pro humor.“

Jinak vnímali Mirka jeho spolužáci. „Bohumír se vyjadřoval vždy přímo, říkal věci na rovinu, což někdy hraničilo až s neomaleností.“ „Úctu, kterou si získával svými vědomostmi, ztrácel svým asociálním chováním, nedokázal vytvářet normální vztahy. Nechápal ostatní a ostatní nechápali jeho.“ „Nechtěl být omezovaný. Byl svobodný a pokoušel hranice svobody druhého.“ „Hráli jsme basket, chodili na pivo, pozorovali jsme hvězdy v astronomickém kroužku, který probíhal na hvězdárně. Dr. Šváb nám vyprávěl, že se narodil v 18. okrsku ve Vídni. Všichni mlčeli, jenom Mírek to komentoval slovy, že tam žila chudina, ale jeho teta, že žije ve Vídni v okrsku číslo 1. Prostě rád provokoval. Druhý den byl samozřejmě za trest vyvolán.“ „Zakládal si na tom, že je extravagantní a byl to recesista. Měli doma takového černého vlčáka. Bavil se tím, že když se mu návštěva nelíbila, psa pustil a donutil tak návštěvu kvapně odejít.³⁸

Jeho zájem o filozofii byl silný již v těchto letech. „Někdy v prvním ročníku mi Mírek ukazoval svoje sebrané spisy Nietzscheho, velmi se jím tehdy zaobíral.“ Bohumír rád diskutoval a to i nad špatnou známkou z písemky. „Jednou dostal od třídní Kolářové horší známku z češtiny. Dost ho to tehdy naštvalo a Kolářové řekl, že nepochopila velikost jeho myšlenky“.³⁹ Na to Jarmila Kolářová – Stárová reaguje. „Když je nějaký průšvih, první kdo jde na kobereček do ředitelny, je třídní. Co já jsem se tam kvůli němu nachodila. Ale Mírek si to mohl dovolit. Byl si vědom svých kvalit.“⁴⁰ Také paní Janátová se ve škole objevovala častěji mimo rodičovská sdružení. „Vždy a za každé situace za ním stála. Velmi si ho cenila.“⁴¹

Na jaře 1968 v čase, kdy konečně tály politické ledy, zorganizoval Bohumír podpisovou akci za odvolání ředitele Linharta z funkce. Jako důvod uvedl to, že se ředitel rozešel s demokratickými zásadami. Není známo, kolik studentů tuto „petici“

³⁷ Z rozhovoru s Helenou Zasadilovou (Tábor, 26. dubna 2010)

³⁸ Z rozhovoru s Pavlem Bredou (Tábor, 14. listopadu 2009), Karlem Čutkou (Tábor, 21. června 2010), Růženu Dvořákovou (Tábor, 17. června 2010), Helenou Zasadilovou (Tábor, 26. dubna 2010)

³⁹ Z rozhovoru s Karlem Čutkou (Tábor, 21. června 2010)

⁴⁰ Z rozhovoru s Jarmilou Kolářovou – Stárovou (České Budějovice, 21. června 2010)

⁴¹ Z rozhovoru s Karlem Čutkou (Tábor, 21. června 2010) a Jarmilou Kolářovou – Stárovou (České Budějovice, 21. června 2010)

podepsalo a zda byla skutečně předána do ředitelny. I přes tuto skutečnost Bohumír maturoval 6. června 1968. Odmaturoval s vyznamenáním.⁴² Z českého jazyka dostal otázku č. 4: a) inspirace folklorem v tvorbě českých autorů b) všestranný jazykový rozbor. V ruském jazyku otázku č. 5 a) text b) o literárních kruzích c) které město byste navštívili v Sovětském svazu? V dějepise mluvil v otázce č. 7 a) o vzniku mnohonárodnostního státu Habsburků b) Karlu Velikém. Jako volitelný předmět si vybral filozofii a) přírodní vědy – jejich význam pro vytváření ... (text není čitelný – pozn.aut.) b) antagonismus. Maturoval v těchto předmětech za jedna, pouze z ruského jazyka za dva.

Ze vzpomínky Jarmily Kolářové – Stárové: „Když přišly maturitní otázky, Mirek Janát otevřel obálku a vzal si pouze čistopis. Celkem neškrtal, práci napsal jedním dechem a bylo to úžasně hluboké. Mirek byl člověk sebevědomý, ale slušelo to profilu jeho osobnosti.“

Poté střední všeobecně vzdělávací školu opustil. Nicméně celá tato expozice měla ještě svojí dohru. Po srpnu 68 musely být přemalovány studentské nápisy na budově gymnázia – „*Ať žije Dubček*“ a „*Už nikdy více ruský jazyk na škole!*“⁴³ Barvy na fasádě ještě dosychaly, když se v lednu 1969 dostala na školu zpráva o smrti Jana Palacha. V tzv. „Palachově týdnu“ zorganizoval zástupce ředitele Smažík ve foyeru gymnázia Palachovu tryznu. Uprostřed byla fotografie Palacha, černé stuhy, studenti drželi čestnou stráž. Ředitel Linhart mlčel. Na konci března, když Československo dvakrát porazilo SSSR na 37. mistrovství světa a 47. mistrovství Evropy ve Stockholmu⁴⁴, projížděl zástupce Smažík ulice města Tábora s provokativními hesly na sovětskou porážku. Následně na to přišlo z Krajského školského výboru nařízení, aby byl Miroslav Smažík pro své protisocialistické chování propuštěn. Tehdy ředitel Linhart vystoupil ze své loajálnosti a oznámil, že dá-li svému zástupci výpověď, půjde také. Svoje slova potvrdil výpovědí. S tímto jeho krokem se vůbec nepočítalo. Několik dalších týdnů pak byl Linhart přesvědčován, aby se vrátil, což se také stalo a na škole zůstal on i Miroslav Smažík. Linhart byl náročný, přísný na sebe i na druhé, neuměl člověka ohodnotit, ale byl charakterní a za své kantory se vždycky uměl postavit.⁴⁵ Z výpovědí tehdejších pedagogů vyplývá, že ředitel Linhart dal skutečně tábořskému

⁴²Archív Gymnázia Pierre de Coubertaina v Táboře, Protokol o maturitní zkoušce ve školním roce 1967/68, pořadové číslo 11

⁴³Fotoarchív gymnázia Pierre de Coubertaina v Táboře a z rozhovoru s Helenou Zasadilovou (Tábor, 26. dubna 2010)

⁴⁴Československo dvakrát porazilo Sovětský svaz 2:0, 4:3

⁴⁵Z rozhovoru s Jarmilou Kolářovou – Stárovou (České Budějovice, 21. června 2010)

gymnáziu prestiž. A přestože v době studií proti sobě Linhart s Janátem tvrdě stáli, oba později prokázali nemalou osobní statečnost.

Po ukončení Střední všeobecně vzdělávací školy v Táboře, která byla v roce 1968 znovu a již trvale přejmenována tehdejším ministrem školství Vladimírem Kadlecem na „gymnázium“, se Bohumír přihlásil a úspěšně složil přijímací zkoušky na dvou-oborové studium Filozofie – Psychologie na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy.

III. Čas lehce vysokoškolský, těžce normalizační (léta 1968 – 1977)

1. Filozofická fakulta Univerzity Karlovy v letech 1968 - 1970

České společenské vědy, tak jako celá česká kultura, utrpěly za posledních 35 let tři těžké údery – za nacistické okupace, po Únoru a pak znovu po dubnu 1969, jestliže nepočítáme drobné a soustavné „pouštění žilou“, jež bylo neodmyslitelnou součástí takzvaného stranického řízení vědy ve dvacetiletí mezi Únorem a rokem 1968. Za posledních 35 let lze sotva najít období aspoň několika let, kdy se česká kultura, a v jejím rámci společenské vědy mohly svobodně rozvíjet, svobodně komunikovat uvnitř jednotlivých vědních oborů, mezi sebou navzájem, a hlavně s celou společností a se světem, nespoutány policejní mocí, cenzurou (či také autocenzurou) a nespočetnými ideologickými a politickými tabu nebo bičem právě platného výkladu tak zvané marxisticko-leninské teorie. Historie uplynulých 35 let české kultury je také historií mezer a přetržek v jejím vývoji jako celku i v jednotlivých jejích oborech a disciplínách, dějinami diskontinuity, přervání tradic, na něž se už nikdy nedalo zcela beze zbytku navázat.⁴⁶

Poměry na Univerzitě Karlově procházely v letech 1968 – 1970 obdobím značných změn ve znamení politického uvolnění, následného obrovského zklamání ze srpna 1968 a konsolidace české společnosti a kultury. Tehdejší univerzitní prostředí mělo na budoucí myšlenkový vývoj Bohumíra Janáta nesmazatelný vliv. Vilém Prečan

⁴⁶ Vilém PREČAN, V kradeném čase (Výběr ze studií, článků a úvah z let 1973 – 1993), Brno 1994, s. 274.

zde hovoří o tzv. intelektuální genocidě společenských věd, která výrazně změnila atmosféru univerzitního prostředí.⁴⁷

Nový politický kurs Alexandra Dubčeka, který byl v lednu 1968 jmenován do čela KSČ, nalezl velký ohlas také na filosofické fakultě. Uvolněná atmosféra se projevila ihned na prvním lednovém zasedání Vědecké rady. Zde byly poprvé nahlas vysloveny myšlenky, které dosud mohly být zmíněny pouze polohlasem. Byla odmítnuta agitace jako prostředek politické výchovy. Vzdělávací práce měla napříště probíhat formou besed u kulatého stolu. Byl zde také schválen dopis vyjadřující plnou podporu Alexandru Dubčekovi.

V únoru 1968 byla založena zvláštní komise fakultní organizace KSČ, jejímž úkolem bylo vypracovat Akční plán fakulty. Ve stejném období začala na fakultě působit i komise pro návrh změn vysokoškolského zákona. Nejsledovanější ze všech ale byla komise rehabilitační, ve které působili proděkan Engst, profesor Kavka, profesor Kurz a profesor Stříbrný. Jejich úkolem bylo revidovat protiprávní postupy při vylučování z fakulty po únorovém převratu a při politických prověrkách v letech 1958-1959. Díky práci komise se na filosofickou fakultu vrátily dříve vyloučené osobnosti, jako byli např. profesori Václav Černý a Zdeněk Kalista. Václav Černý vystupoval během roku 1968 se svými kritickými glosami a analýzami i na veřejnosti.

Politický i správní monopol Komunistické strany na fakultě byl prolomen. Centrem společenského dění se stala Vědecká rada a další organizace, které na fakultě začaly spontánně vznikat. Studenti založili 28. února svoji vlastní samosprávnou organizaci nazvanou Akademická rada studentů. V květnu 1968 pak byl v Olomouci založen nezávislý Svaz vysokoškolského studentstva. V období od března do června vznikla na filosofické fakultě celá řada dalších spolků a sdružení – K 231, Volné sdružení akademické, Societas cosmopolitica, místní organizace ČSSD, Spolek posluchačů filosofie, Klub angažovaných nestraníků a další.⁴⁸

Koncem června 1968 publikoval Ludvík Vaculík v Literárních listech „2000 slov“. Jednalo se o výzvu všem občanům, aby na ideály obrodného procesu nezapomněli ani v letních měsících a aby po politicích žádali splnění všech jejich slibů. Jedním z prvních signatářů „2000 slov“ byl i profesor filosofické fakulty Karel Kosík.⁴⁹

⁴⁷ Tamtéž, s. 281.

⁴⁸ Milan OTÁHAL, *Studenti a komunistická moc v českých zemích*, Praha, Dokořán 2003.

⁴⁹ Od roku 1953 byl zaměstnán jako vědecký pracovník ve Filosofickém ústavu ČSAV, roku 1968 se stal profesorem na Filosofické fakultě Univerzity Karlovy, kterým byl až do roku 1970. V letech 1968–

Děkan fakulty Jaroslav Kladiva se tehdy rozhodně postavil za všechny signatáře a napomohl tak tomu, že se k „2000 slov“ začali připojovat další členové akademické obce. Někteří z nich ale svůj podpis záhy odvolali.

Zvyšování požadavků na demokratizaci dokumentuje také rezoluce, kterou vydal Celozávodní výbor KSČ na filosofické fakultě dne 13. června. Členové této strany v ní požadovali pluralitní politický systém. Zároveň v červnu připravili návrh nových stanov strany pro plánovaný celostranický sjezd. K těmto smělym plánům však již nedošlo. V noci na 21. srpna bylo Československo obsazeno vojsky pěti států Varšavské smlouvy.⁵⁰

Na okupaci reagovala fakulta již 21. srpna v půl sedmé ráno, kdy byl publikován protestní text. Koncipovali jej pedagogové, kteří se v den okupace nacházeli v Praze, protože vedení fakulty nebylo k dispozici. Kolegium děkana a Vědecká rada, které se sešly až 5. září, však tento dokument zpětně potvrdily jako stanovisko celé fakulty. Vlastní protest uveřejnili též den i studenti, a to i přesto, že v prvních dnech po okupaci nebylo zdaleka jasné, jakým směrem se bude situace vyvíjet. Před fakultou stály sovětské tanky a mířily hlavněmi na budovu.⁵¹

Členové akademické obce fakulty podnikali řadu aktivit, jejichž cílem bylo vyjádření odporu k okupaci. Hlavními tiskovými centry odporu se staly časopisy Student a Univerzita Karlova. Na jejich stránkách ještě dlouho po srpnu publikovaly své články významné osobnosti Pražského jara jako například Jan Patočka, Václav Havel a další. Nezanedbatelným počinem, na kterém se také podíleli pracovníci fakulty, bylo vydání Černé knihy v září 1968. Tato publikace, vzešlá z činnosti Akademie věd, přinášela rozsáhlý soubor dokumentů k událostem sedmi nejdůležitějších dnů po okupaci.⁵²

Univerzita Karlova v čele s rektorem Oldřichem Starým byla i po okupaci odhodlána hájit práva svá i práva všech občanů. Studenti demonstrovali v den padesátého výročí vzniku Československa 28. října proti smířlivým postojům vůči okupaci. O dva týdny později následovala stávka, která se stala symbolem naděje pro celou společnost. Nově ustavený Akční výbor pražských vysokoškoláků upořádal na Mezinárodní den studentů protestní studentskou stávku. Ta byla organizována jako

1969 byl členem ÚV KSČ. Roku 1970 byl vyloučen z KSČ a až do roku 1989 byl nezaměstnaný, jeho publikace vycházely pouze v zahraničí.

⁵⁰ Zdeněk POUSTA – Jan HAVRÁNEK, Dějiny Univerzity Karlovy 1918-1990, sv. IV., Praha 1998.

⁵¹ Rozhovor s PhDr. Irinou Mesnjankinou, CSc. (Praha, 23.7.2010)

⁵² Vilém PREČAN, V kradeném čase, Brno 1994, s. 262.

Dne 15. dubna 1969 se Kolegium historie ČSAV usneslo udělit výroční odměnu kolegia patnáctičlennému kolektivu pracovníků Historického ústavu, kteří se podíleli na přípravě Sedmi pražských dnů.

„sit-in“, tedy obsazení budovy a vytrvání na místě, dokud nebudou vyplněny stávkové požadavky. Pedagogové v průběhu stávky přednášeli o aktuálních tématech, na fakultu přicházely známé osobnosti, s nimiž byly pořádány besedy. Stávkující studenti vyhlásili deset stávkových bodů, kterými se obraceli na vládnoucí politiky. Požadovali, aby Akční program KSČ byl i nadále základem politiky, aby nedošlo k žádným kabinetním dohodám, aby se cenzura nestala opět trvalým stavem a aby nebyla narušována svoboda spolčování a shromažďování a svoboda vědeckého bádání. Šestý bod požadoval zajištění osobních a právních jistot občanů, sedmý odstoupení všech politiků, kteří ztratili důvěru, osmý ustanovování podnikových rad, devátý svobodu výjezdu za hranice a desátý zahraniční politiku v souladu s přáním československého lidu. Bohužel také tato stávka skončila po několika dnech bez jakéhokoliv úspěchu.

V lednu 1969 se na protest proti zapomínání a upadnutí do letargie upálil na Václavském náměstí student filozofické fakulty UK Jan Palach. Jeho čin vyburcoval a opět na jistý čas sjednotil celé Československo. Poukázal na to, že existují pouze dvě cesty, jak žít opravdově: pravda a boj za ní nebo smrt. Palachův pohřeb se stal manifestací odhodlání pokračovat ve vzdoru vůči okupaci. Vědecká rada FF UK podala návrh na přejmenování náměstí Krasnoarmejců, kde fakulta sídlila, na náměstí Jana Palacha. I když společnost Palachovu výzvu chápala, jen málo lidí našlo odvahu ke konkrétním činům, které by jeho odkaz naplňovaly. A protože zůstalo jen u deklamací a slov, byla cesta k normalizaci opět otevřena.

V březnu 1969 byl na filosofické fakultě zvolen nový Celozávodní výbor KSČ. Sdružilo se v něm několik osobností, které sice již nebyly tak průbojné jako jejich předchůdci, ale i přesto znamenaly pro vývoj na fakultě jistou kontinuitu. Mnoho lidí však začalo ze strany po srpnové okupaci vystupovat. Otázka, zda má smysl snažit se v řadách KSČ zmírnit nastupující normalizaci anebo zda je lepší odejít hned, byla základní otázkou jara 1969. 17. dubna 1969 se novým generálním tajemníkem KSČ stal Gustáv Husák, který ve funkci nahradil Alexandra Dubčeka. To pro většinu společnosti znamenalo definitivní názorový rozchod s komunistickou stranou. Filozofická fakulta se postavila do ještě jednoznačnější opozice. Již během dubnového zasedání pléna ÚV KSČ uspořádali studenti na fakultě tzv. „Den polednové politiky“. Jejich cílem bylo vyzvat politiky, aby se během svého jednání vrátili k programu, ke kterému se zavázali v lednu 1968. Plénum KSČ však představilo program zcela nový a zcela odlišný. Studenti proto přistoupili k realizaci dalších akcí.

21. dubna 1969 byl vydán Manifest pražských vysokoškoláků, ve kterém formulovali studenti své další požadavky. Komunisté ale i tento dokument opět přešli bez povšimnutí. Patrný ohlas nezískala ani další okupační stávka na filozofické fakultě, kterou studenti provedli ve dnech 21. až 23. dubna 1969. Politická aktivita fakulty již nikdy nenabyla dřívější intenzity.

Prázdniny roku 1969 představovaly pro fakultu poslední relativně svobodné období. Celozávodní výbor KSČ schválil ještě v červnu 1969 rezoluci proti nástupu Gustáva Husáka do funkce generálního tajemníka ÚV KSČ, ale byla to v podstatě jedna z posledních akcí vzdoru.⁵³

V srpnu 1969 získal post ministra školství olomoucký univerzitní pedagog Jaromír Hrbek, který se záhy projevil jako jeden z nejtvrdších normalizátorů. Dne 16. září rozeslal ministr na vysoké školy přípis s výzvou všem rektorům a děkanům, aby kriticky zhodnotili „nesprávné“ názory, stanoviska a činy některých pedagogů svých škol v předcházejícím období. Požadoval také, aby k tomuto hodnocení byly připojeny jmenové seznamy těchto vyučujících. Následně bylo zastaveno vydávání studentských periodik. Jenom o několik dní později nechal ministr Hrbek zrušit výuku marxismu-leninismu na všech vysokých školách. Toto opatření bylo namířeno proti katedrám marxismu-leninismu, které se v roce 1968 paradoxně staly hlavními centry demokratizačních požadavků. 30. září 1969 následovalo zrušení Vysokoškolského výboru KSČ, a to zejména protože poskytoval platformu pro styk zástupců všech pražských vysokých škol, což bylo naprosto v rozporu se zájmy ministerstva.

Legislativním nástrojem pro ovládnutí společnosti se mělo stát opatření předsedy Federálního shromáždění ČSSR z 22. srpna 1969.⁵⁴ Tento tzv. „pendrekový zákon“ byl vydán ihned po potlačení demonstrací k prvnímu výročí okupace. Mimo jiné svěřoval velké pravomoci právě do rukou ministra školství. Ten získal právo okamžitě zrušit pracovní poměr s kterýmkoliv vysokoškolským pracovníkem, který by vychovával studenty proti zásadám socialistické společnosti. Stejnou pravomocí disponoval i vůči studentům, které mohl okamžitě vyloučit ze studia.

17. prosince 1969 byl schválen nový vysokoškolský zákon, kterým bylo ministroví a straně dáno volné pole k provedení normalizace vysokých škol.⁵⁵ Ministr získal právo předkládat vládě návrhy na odvolání a jmenování rektorů, sám mohl

⁵³ Zdeněk POUSTA – Jan HAVRÁNEK, Dějiny Univerzity Karlovy 1918-1990, sv. IV., Praha 1998, s. 460.

⁵⁴ Zákonné opatření č. 99/1969 Sb.

⁵⁵ Zákon č. 163/1969 Sb.

odvolat a jmenovat prorektory a děkany, organizovat základní jednotky vysokých škol, jmenovat jejich vedoucí, ukončit pracovní poměr s pracovníky VŠ a jmenovat docenty bez habilitačního řízení. Jedním z ustanovení zákona bylo i zrušení pracovního poměru se všemi pracovníky staršími 65 let. Velmi zásadně se tento zákon podobal represivnímu vysokoškolskému zákonu z roku 1950.

Následovalo vydání nového Zákoníku práce. To mělo na vysoké školy v konečném důsledku mnohem zásadnější vliv než předcházející úprava vysokoškolského zákona. Pracovní zákoník, jehož jádrem byla formulace o „nepřípustnosti narušení socialistického řádu“, bylo totiž možné uplatnit i retroaktivně, takže posloužil jako dokonalý nástroj k diskriminaci většiny aktivních osobností roku 1968.

Filozofickou fakultu na podzim roku 1969 začali opouštět lidé, kteří tušili, že vylučování by postihlo v první řadě právě je. V této době se například Luboš Kohout uchýlil do Ústavu pro dějiny UK, který se později stal útočištěm pro řadu dalších historiků.

Poté, co byl v září 1969 zrušen Vysokoškolský výbor KSČ, ukončil svou činnost také Celozávodní výbor KSČ Filosofické fakulty. 6. října se sešla celofakultní plenární schůze, která vyslovila odstupujícím členům uznání za jejich práci. Fakulta byla i nadále jednotná a trvala ve své naprosté většině na stanovisku, že vývoj roku 1968 byl správný, okupace byla porušením mezinárodního práva a postup současného vedení strany je odsouzeníhodný.

Avšak postupem času se na fakultě začalo formovat takzvané „zdravé jádro“ – malá skupina zapálených komunistů. Z původních šesti osob se postupně rozrostla a obsadila na fakultě všechny důležité pozice. „Zdravým jádrem“ se v normalizačním jazyce označovali ti členové KSČ, kteří již od počátku nesouhlasili s obrodným procesem v roce 1968, případně ti, kteří včas „prohlédli“ a od svých postojů v období Pražského jara se distancovali. Jako protiklad bylo stavěno početné „druhé centrum ve straně“.⁵⁶ To vytvořili podle normalizátorů reformní komunisté, kteří přivedli stranu a s ní i Československo na scestí socialismu s lidskou tváří. Na fakultě se tato skupina normalizátorů začala formovat kolem Františka Sosny. Tento lektor katedry jazyků byl již od roku 1965 evidován jako agent Státní bezpečnosti. Během Pražského jara

⁵⁶ Zdeněk POUSTA – Jan HAVRÁNEK, Dějiny Univerzity Karlovy 1918-1990, sv. IV., Praha 1998, s. 460.

vystupoval proti Dubčekovi, a ihned v srpnu 1968 se postavil na stranu sovětských okupantů.

Dne 29. ledna 1970 po nátlaku ze strany ÚV KSČ rezignoval na svoji funkci děkan Jaroslav Kladiva.⁵⁷ Členům Vědecké rady FF UK byl představen jako jediný kandidát na nového děkana sociolog Karel Galla. Jeho zvolení se zdálo být alespoň částečným řešením krize. Členové Vědecké rady zvolili Gallu děkanem, protože očekávali, že nebude schopný nastolit tvrdý kurz. Bohužel se mýlili, protože nový děkan začal velmi záhy s normalizací fakulty. S okamžitou platností odvolal 40 členů Vědecké rady, mezi nimi například Karla Kosíka, Theodora Syllabu, Františka Kavku, Václava Černého, Kolomana Gajana a mnohé další významné akademiky. Na uvolněné posty dosadil členy „zdravého jádra“ a jiné pedagogy, na jejichž oddanost režimu bylo spolehnutí. Z původních 58 členů Vědecké rady zůstalo sedmnáct. Vědecká rada se tak stala institucí v rukách dogmatiků, kteří ochotně plnili příkazy z ÚV KSČ.

Novými proděkany byli jmenováni Jan Petr, Josef Haubelt a Antonín Robek, přední členové „zdravého jádra“ strany na fakultě. Tato trojice stála za většinou normalizačních opatření.

Personální změny ve prospěch konzervativních komunistů proběhly rovněž na celouniverzitní úrovni. Ve funkci rektora nahradil Jaroslava Charváta profesor hygienické lékařské fakulty Bedřich Švestka. S pomocí nově jmenované Vědecké rady (schválené Městským výborem KSČ) začal zanedlouho propouštět jednotlivé pedagogy univerzity.⁵⁸

K tomu, aby se zbavili nepohodlných členů akademické obce, používali normalizátoři několik různých nástrojů. Jedním z nich byla novela zákoníku práce, která umožnila rozvázání pracovního poměru na základě velmi vágního zdůvodnění. Toto jednostranné rozvázání pracovního poměru, náležející do kompetence rektorátu, bylo proto nejčastěji uplatňováno vůči nestraníkům. Další cestou bylo hromadné penzionování, především starších pedagogů, opět umožněné novelou zákoníku práce. Hlavním a nejdůležitějším nástrojem však byly stranické prověrky.

Převážná většina lidí angažovaných v dějích Pražského jara byla zároveň komunisty. A protože se strana po srpnu 1968 opět chtěla stát vedoucí silou ve společnosti, bylo potřeba z ní odstranit všechny, kteří se proti těmto pravým leninským

⁵⁷ Tamtéž, s. 461.

⁵⁸ Tamtéž, s. 326.

zásadám v roce 1968 „zpronevěřili“. Z masové organizace se měla KSČ stát úzkou a ideologicky jednotnou skupinou, již měla náležet veškerá moc ve státě.

Cestou k tomu se staly stranické prověrky, které byly spojené s vydáváním nových stranických legitimací. Vždy, když strana potřebovala upevnit sounáležitost členů, případně demonstrovat dosažené úspěchy a sílu, vydala nové členské průkazy, které pak slavnostně předávala svým členům. V roce 1970 ovšem měla výměna legitimací zcela jiný charakter.

Všichni členové strany byli postupně předvoláni před prověřkovou komisí, která měla rozhodnout, zda jim bude nebo nebude vydána nová stranická legitimace. Komise byly složeny z prověřených členů KSČ. Otázky, které komise prověřovaným členům kladly, se soustřeďovaly především na jejich politické názory. Nejčastější otázkou, která obvykle rozhodla o příštím osudu prověřovaného člena, byl dotaz, zda souhlasí s bratrskou pomocí vojsk Varšavské smlouvy proti kontrarevoluci v ČSSR v roce 1968. Prověrka končila vynesením jednoho ze tří možných závěrů. Buď se jednalo o vyloučení ze strany, které znamenalo i nucený odchod ze zaměstnání. Nebo to mohlo být vyškrtnutí ze strany, při kterém bylo obvykle možné i nadále vykonávat povolání, ale bez vyhlídek na odborný i platový růst. Třetí možností bylo prověření, které znamenalo vydání nové stranické legitimace a tím i existenční jistotu. Průběh prověřkových řízení byl podrobně dokumentován, aby bylo později možno využít odpovědí prověřovaných jako podkladů ke tlaku ze strany mocenských orgánů.

Mocenskopolitické ovládnutí filozofické fakulty bylo pro normalizační režim velmi složitou záležitostí, a proto jí byla věnována náležitá pozornost. Členové zdravého jádra začali od ledna 1970 výrazně zasahovat do politického života fakulty. V únoru 1970 – po nástupu Gally do děkanské funkce – obsadili všechny důležité pozice v jejím vedení. V březnu 1970 pak Haubelt, Kolafa, Petr, Marušiak a Robek vydali dokument s názvem „Připomínky ke práci stranické organizace na FF UK“, který byl následně publikován na stránkách studentského časopisu Předvoj.⁵⁹ V tomto textu byl stanoven plán pro stranické politické prověrky. V první řadě měli být vyzváni všichni pracovníci fakulty, aby vyjádřili svůj názor na předchozí období a kriticky zhodnotili svou politickou činnost. Dále měly být osloveny jednotlivé stranické výbory, aby zhodnotily své obory, a to jak po stránce odborné, tak i politické. Na základě těchto dílčích průzkumů měly výbory KSČ vypracovat vlastní hodnocení, které mělo být

⁵⁹ Předvoj č. 22/1970 – „Slovo komunistů z filozofické fakulty“.

předloženo plenární schůzi. Následně měla být vypracována hodnotící analýza fakulty jako celku, která se měla stát podkladem pro diferenciaci fakulty. Pojmem „diferenciace“ se rozumí rozdělení členů strany do kategorií podle míry jejich angažovanosti v roce 1968.

Postup, který si normalizátoři stanovili, byl následně skutečně naplněn. Všichni odborní pracovníci byli vyzváni k sepsání seznamu svých článků a monografií za uplynulé období. Tyto vlastnoručně vyhotovené bibliografie posloužily jako jeden z výchozích bodů pro stanovení posudků, které pak byly zařazeny do celkové „analýzy“ fakulty. Analýza byla dokončena až v lednu 1971, ale již v průběhu roku 1970 bylo využíváno různých jejích pracovních podob pro účely prověrek. Samotné pohovory před komisí většinou pouze formálně potvrzovaly rozhodnutí, které bylo učiněno již dříve. „Analýza“ sledovala vývoj fakulty od první republiky, přes detailní zpracování dění roku 1968 až k prověrkám roku 1970. K jejímu finálnímu vydání jsou již připojeny i konečné výsledky prověrek a seznam všech pedagogů, kteří byli nuceni fakultu opustit.

V květnu 1970 došlo na fakultě ke zrušení starých základních organizací KSČ, které byly okamžitě nahrazeny jednotnou novou organizací, sestavenou z již prověřených osob. Z původních 396 členů fakultní organizace KSČ jich do nového výboru vstoupilo pouze 37. Předsedou Celozávodního výboru KSČ byl jmenován Štěpán Kolafa, který začal ihned pracovat na prohloubení „diferenciace“ na fakultě. Po ukončení druhé fáze prověrek se počet členů strany na FF UK zvýšil na 87. Přes prázdniny byly prověrky na nějaký čas pozastaveny. Činnost komise však byla obnovena již na konci srpna. Tehdy se jejich přisnost vystupňovala. Základní otázkou již nebyl poměr k okupaci, ale to, zda se prověřovaný člověk aktivně podílel na normalizačních aktivitách.

Mezi pedagogy, kteří byli ze strany vyloučeni, a tedy museli okamžitě z fakulty odejít, byli František Červinka, Karel Durman, politologové Jindřich Fibich a Theodor Syllaba, Milan Machovec, Zdeněk Stříbrný, Zdeněk Šikl, Jaroslav Kladiva a další. Již dříve byli vyloučeni Karel Kosík, Felix Vodička a Vladimír Hoštička. Nejzazším termínem pro opuštění fakulty byl konec března 1971. Valná většina pedagogů ale byla nucena odejít ještě dříve.

Paralelně probíhaly také čistky v ostatních organizacích na fakultě. Byl rozpuštěn výbor ROH a nahrazen novým, plně normalizovaným. Dále byl obnoven

Svaz československo-sovětského přátelství a jmenována organizace Socialistického svazu mládeže.

Studentů se čistky na fakulty nedotkly z daleka v takové míře jako pedagogů. Většina bývalých studentských aktivistů v roce 1969 dokončila studium a fakultu tak opustila přirozeným způsobem. Přesto několik studentů normalizace postihla. Z míst interních aspirantů byli propuštěni a ze studia následně vyloučeni Zdeněk Zbořil, Arthur Geuss, Jana Kohnová, Zdeněk Pinc a někteří další bývalí aktivní členové Akademické rady studentů.

Sedmnáct pedagogů filosofické fakulty zůstalo po sovětské okupaci v zahraničí. Z těch, kteří by se pravděpodobně stali hlavním cílem útoků normalizátorů, to byli germanista a bývalý předseda Svazu spisovatelů Eduard Goldstücker, anglista Vilém Friedl a historik František Graus. Mezi dalšími emigranty byli profesori Jiří Frel a Antonín Dostál, docent Ivo Fišer a jedenáct odborných asistentů.

Postupem normalizačního režimu byla zasažena také celková struktura a obsah vzdělávání, které se mělo podřídit ideologii marxismu-leninismu. Některé obory, v roce 1968 obnovené, byly zrušeny, případně se pod jejich starým jménem realizovala zcela odlišná činnost, než přísluší tomu kterému vědnímu oboru. Činnost musela nuceně ukončit katedra světové literatury a srovnávací literární vědy, kterou vedl profesor Václav Černý, katedra politologie a katedra dějin dělnického hnutí. Katedra germanistiky a nordistiky byla v rámci normalizačních opatření sloučena s katedrou anglistiky. Katedra češtiny pro cizince byla přiřazena pod katedru českého a slovenského jazyka. Z vědních oborů byl od této doby kladen největší důraz na slovanské filologie, především na literaturu a dějiny zemí východního bloku. Jako doklad přátelství se SSSR byl na fakultě založen kabinet rusko-českých a sovětsko-československých vztahů, do jehož čela byl jmenován Čestmír Amort. Zachovala se ale některá dobrá pracoviště vzniklá v roce 1968, v první řadě Středisko iberoamerikanistických studií pod vedením Josefa Polišenského, ačkoli i jeho osoba je značně problematickou.⁶⁰

Dvanáct kateder fakulty, tedy celá polovina, bylo postihnuto odvoláním svých vedoucích. Na jejich pozice byli obvykle dosazeni druhořadí normalizační pedagogové, kteří se více či méně zasloužili o zahájení odborné stagnace velké části vědních oborů. Nedostatek kvalitních pracovníků byl řešen přijímáním pracovních sil zvenčí,

⁶⁰ Polišenský byl od roku 1959 agentem StB, režim mu umožňoval účast na velkých konferencích.

především z ČSAV. Jejich odborná úroveň však nebyla vysoká. Jiný způsob jak posílit pedagogický sbor fakulty spočíval ve jmenování docentů a profesorů bez habilitačního řízení, tak jak to umožňovala novela vysokoškolského zákona.⁶¹ Devastace jednotlivých oborů, způsobená jak reprodukováním marxismu-leninismu a vyloučením špičkových odborníků, tak i znemožněním odborného růstu všem učitelům, kteří odmítli vstoupit do KSČ, je zjevně vůbec nejhorším důsledkem normalizace.

Symbolickým vrcholem normalizace společnosti se v roce 1970 staly oslavy stého výročí narození V. I. Lenina. S oslavami byla spojena řada propagandistických cílů, které KSČ realizovala za pomoci vzdělávacích a výchovných pořadů v televizi, výstav, divadelních her, ale i vydání souborného Leninova díla. Karlova univerzita se do oslav měla zapojit uspořádáním vědecké konference o leninismu, která proběhla v listopadu 1970. Tato akce byla pojata jako manifestace podpory KSČ ze strany univerzity. Hlavní roli na konferenci hrála právě filozofická fakulta. Zazněly zde referáty k různým aspektům Leninova života a jeho díla. V programu se objevilo i předání čestného doktorátu představiteli sovětské vědy a v neposlední řadě odhalení busty V. I. Lenina ve vstupním atriu budovy Karolina. Co by ještě před dvěma lety bylo nemyslitelné, se náhle stalo skutečností. První a zásadní fáze normalizace byla ukončena. Málo kdo zřejmě tušil, na kolik dlouhých let bude busta Lenina symbolem vládnoucí garnitury a občanského života vůbec.

2. Masaryk - Palach – Komenský - Lenin

Ze vzpomínky spolužačky Bohumíra Janáta Šárky Hromádkové – Ewans: „Přijímací pohovor na fakultu jsme dělali na jaře 1968, tedy v době velkých nadějí, že se politicky mění klima. Oba jsme právě maturovali a těšili se na to, co nám vzdělání profesori mohou nabídnout. Pak přišel 21. srpen a všechno bylo jinak. Já jsem přes léto pracovala v Anglii a po srpnu jsem tam zůstala na pár měsíců, protože nebylo ani jasné, zda univerzity budou otevřené. Vrátila jsem se na podzim a rychle potom přišlo neštěstí Jana Palacha, který se upálil u svatého Václava na protest proti sovětské okupaci. Pak se všechno už začalo měnit. Palach byl uložen na Olšanech a davы lidí přišli zapálit svíčku. Tehdejší vláda se rozhodla, že je to příliš viditelný způsob obecného odporu vůči jejich

⁶¹ Profesuru nebo docenturu tak například získali Václav Král, Vladimír Brett, Karel Angelis, Čestmír Amort ad.

politice a Palacha převezli někam, myslím, na sever Čech, odkud snad původně byl. Dodnes, když jdu po Olšanech, tak procházím kolem místa, kde byl uložen a kde si pamatuji stovky rozsvícených svíček.

Myslím, že profesori na fakultě se nám snažili dát, co mohli, ale marxismus pomalu potlačoval jakoukoliv svobodu projevu. Pamatuji si, že když jsem začala na fakultu chodit, tak ve vstupním schodišti byla napřed busta Masaryka, pak posmrtná maska Palacha, pak Komenského a nakonec Lenina. To mluvilo za všechno.

My jsme se scházeli soukromě a mluvili o způsobu "politického přežití," protože lidé začali dělat to, co se za totalitního systému děje - tedy studovat květenství pampelišek, uzavírat se do svých weekendových chat a chalup, jako způsob přežití. Byli mezi námi také studenti, o kterých jsme tenkrát nevěděli, že snad spolupracovali s komunisty - Jiří Dolanský a Evžen Průša. O Průšovi jsem se potom dozvěděla, že byl komunist, ale v našem kruhu lidí nikdo z nás v komunistické straně nebyl. Obludná byla ta pyšná tupost vládnoucí třídy, ten jejich pocit nadřazenosti, se kterým se chovali k lidem a všude přítomný strach, protože začínaly politické čistky.,⁶²

Situace na univerzitě, jak bylo řečeno výše, byla velmi napjatá. O tomto období vypovídá také další Janátův spolužák Pavel Stříbrný: „My jsme byli taková zvláštní generace 68. Patočka, Kosík, Michňák – ti všichni museli po nástupu Husáka a následné konsolidaci z fakulty odejít. Obor filosofie v dalším roce už vůbec neotevřeli a my jsme se ocitli v takovém vzduchoprázdnu. Oskar Krejčí, Rudolf Barák a jim podobní zakládali SSM, ale to se nás netýkalo. Říkali jsme si, proč nás tam vlastně nechali, ale zřejmě potřebovali nějaké duše.“ K tomu dodává jiný Janátův spolužák Petr Kratochvíl: „Často jsme přemýšleli, proč nás vůbec nechali dostudovat. Teprve nedávno jsem se od profesora Tretery dozvěděl, že když nastoupilo nové vedení fakulty, zlomilo nad námi hůl. Než si přidělovat starosti s tím, že nás budou kádrovat, raději si nás nevšimli. Samozřejmě nám nasadili předměty typu „dějiny dělnického hnutí“, které jsme ale úspěšně bojkotovali. Ten pocit vnitřní svobody jsme si navzdory všemu stále pěstovali.⁶³

Nástup na fakultu těsně po okupaci probíhal v podmínkách studentské stávky. Mladí filosofové s cejchem jara 68 se v prvních měsících konfrontovali převážně sami se sebou. Již v prvním semestru měli společný výjezd na hory. V lednu pak přišla

⁶² Z mailové korespondence se Šárkou Homolkovou - Ewans (květen 2010)

⁶³ Dějiny dělnického hnutí zde učil JUDr. Karel Vaš, který se podílel na justiční vraždě generála Heliadora Píky, popraveného 21. června 1949 na nádvoří trestního ústavu Bory v Plzni.

tragická zpráva o upálení Jana Palacha, na jehož pohřbu byli tehdejší studenti včetně Mirka přítomni. Po té se studenti dozvěděli o následné oběti Jana Zajíce. Na studentských shromážděních se pak v aulách živě debatovalo, zda-li se má i z tohoto druhého případu sebeupálení udělat manifestační záležitost. Ze studentského výboru se zástupci vyslovili proti, a to s odůvodněním, aby to nevybízelo další mladé lidi k podobným činům. Mirek s tím tvrdě nesouhlasil. Byl přesvědčen, že když se někdo obětoval pro něco tak velkého, taktizování není na místě.⁶⁴ Více se však o konkrétní věci vnější v této době příliš důsledně nezajímal. Jak vyplývá ze svědectví jeho spolužáků, na prvním místě stála především metafyzika!

„Měl úžasný talent vyjádřit to, co člověk ví, ale neumí to říct, uměl to precizně formulovat, on se nebál nikdy žádné debaty. Když byl na konci devadesátých let v Praze Hans Georg Ganamer (poslední žijící žák Heideggerův), všichni profesori se klepali, jediný kdo v diskuzi vystoupil, byl Hynek.⁶⁵ Dotázal se tehdy, jak Heidegger myslel svůj výrok: *Nur ein (žádný) Gott, kann uns ret?* On měl odvahu, on měl troufalost, on měl neústupnost, on šel sám po přeplněném chodníku“⁶⁶

Další z jeho spolužáků Libor Dvořák na Bohumíra vzpomíná: „Mirek byl člověk nápadný už v prvním ročníku. Byl impozantní nejen duchem, ale i figurou, měl podstatu jihočeského sedláka - velký silný chlap, který si na tom zatraceně zakládal a nijak se tím netajil. Antická harmonie ducha a těla. Přirozeně se nabízel jako taková vůdčí osobnost, velice rychle se na něj přilepila přezdívka „táta Janát“, která se udržela i v dalších letech po ukončení studií. Cítil jsem z něj jakési otcovské protektorství i nad těmi stejně starými kolegy, on už v těch dvaceti viděl o něco dál, jeho obzor byl širší a choval se tak, že ta jeho výlučnost okolí nevadila.“⁶⁷

Bohumír bydlel stejně jako další spolužák z filosofie Pavel Stříbrný, (písecký rodák, se kterým velmi rád vedl dalekosáhlé debaty o husitech v Písku a v Táboře), na kolejích na Větrníku jih. Na pokoji s Bohumírem bydlel Jihočech, který studoval psychologii. Mirek mu říkal Falstaff. Z tohoto prostředí pak vzešla další hojně používaná Bohumírova přezdívka – Hynek. V létě 1969 jel Bohumír s Petrem Kratochvílem řeku Lužnici. Petr tehdy navštívil Mirkův domov. Janátovi se přestěhovali z Mareдова vrchu do domu na Husově náměstí v blízkosti nádraží a Jordána. Petr vzpomíná na paní Janátovou jako na pevnou, spravedlivou ženu, která

⁶⁴ Z rozhovoru s Petrem Kratochvílem, CSc. (Praha, 15. července 2010).

⁶⁵ Odkaz na Máchův Máj: „Hynku, Viléme, Jarmilo!“ (pozn. autora)

⁶⁶ Z rozhovoru s Pavlem Stříbrným (Písek, 14. července 2010).

⁶⁷ Z rozhovoru s Liborem Dvořákem (Nová Cerekev, 23. července 2010).

měla o Mirka starost, ale neomylně za ním stála. Byla hrdá na to, že on je statečný člověk a byla pevně přesvědčená, že to co Mirek dělá, dělá dobře. „Role mentora mu vyloženě seděla. Vždycky říkal: „Já vám musím napravit hlavy“ – dílem to myslel žertovně a ironicky, ale když se to přebralo kolem a kolem, tak člověk zjišťoval, že to myslel smrtelně vážně. On měl to furianství člověka z venkova, které si však nesl hrdě – tvrdá jihočeská palice, taková představa mu konvenovala.“

Další ze spolužáků Libor Dvořák vzpomíná na úsměvnou historku: „Jednou v létě jsme jeli na Roštejn za Petrem Kratochvílem a někde před Obratáním u Lejčkova jsme četli ceduli - Prasetín 1 km. A táta Janát zamudroval: „Liborku, teda člověče, to si neumím dost dobře představit, že by filozof světového jména pocházel z Prasetína.“ A když jsem mu na to namítnul, že ve světových jazycích to nic neznamená, řekl: „Nicméně ty pátravý duše ty se můžou po etymologii toho jména pít a pak se dopídej, to je prostě nepříjemný.“⁶⁸ Dle spolužáků neměl Bohumil k jaderným slovům nikdy daleko. Od „jářku“ po oblíbené úsloví „nedělej si z huby sráč“ - co si řekl, tak to platí, za tím si stůj. Dívám zřejmě nedokázal příliš lichotit a vždy řekl do očí, co si myslí. Pro kluky mohl být často soupeřem a to v intelektuální i fyzické rovině. „Hynek byl hrdý táborita, o Táboře mluvil vždy dobře, byl nepoddajný a docela rád se pral, měl chuť s někým fyzicky soupeřit.“⁶⁹ „Bohumír měl neuvěřitelnou vůli. Jednou se vsadil, že udělá sto dřepů na jedné noze, při devětadevadesátém mu praskl meniskus a sázku prohrál. Na střední hrával basket. Během zápasů dostal třikrát na stejné oko úder a po zbytek života se pak díval na svět jakoby přes pětadvacetník. Transplantaci sklivce odmítl podstoupit. Velice rád soupeřil s lidmi v páce. S Pavlem Stříbrným se vsadil, že ho porazí pouze malíčkem. Pavel mu malíček zlomil a Bohumír se smál.“⁷⁰

Bohumír se v Praze živě zapojil do společenského studentského života. Jako každý správný Jihočech byl převážně pivař a po vzoru docenta Peška, který byl velký Hegelovec, vymýšleli mladí filozofové na půdě pražských hospod tzv. „pivní fenomenologii“. Jednalo se o využití heideggerovské terminologie přenesené na problém piva. „Pokládali jsme si otázky, co je to bytnost piva, co orosené jsoucno a co se vlastně děje na rovině vztahu, když to pivo uchopíme – tzv. „uchopitelství piva“.

⁶⁸ Z rozhovoru s Liborem Dvořákem (Nová Cerekev, 23. července 2010).

⁶⁹ Z rozhovoru s Petrem Kratochvílem (Praha, 15. července 2010)

⁷⁰ Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010)

Mírek byl schopen rozvést jakékoli téma. Vždycky říkal: Jářku, na tom by mohlo něco být, pojďme to spolu promyslet!⁷¹

Jedním z profesorů, se kterým se Janát velmi záhy spřátelil, byl profesor Ivo Tretera. Přestože byla Janátovi blízká více antická či klasická německá filosofie, francouzské příliš neholdoval, našli s profesorem Treterou společnou řeč: „Seděli jsme jednou v Bráníku nad pivem a než nás odtud vyhodili, citoval jsem mu ze Sartra: Z hodnotového hlediska je lhostejné, zda se tiše v hospodě opijíme či zda vedeme národy. A on mi na to povídá: Jářku, doktore, to mě eminentně zajímá. To ho přesně vystihovalo – tiše se opíjel v hospodě, ale zároveň měl ambice vést národy.“⁷²

3. Cesta ke kořenům víry

Bytostně důležitým životním tématem je vztah Janáta k víře. Jak už bylo dříve řečeno, vycházejí Janátovy kořeny z tradičního křesťanského prostředí a to jak v linii staročeského rodu Janátů, tak i v linii německé větve Blümlů. Jeho setra Anežka k tomu dodává: „Pravidelně jsme chodili do děkanského kostela. Rodiče do nás necpali víru jako dogma, oni nás naučili se modlit. Já jsem se osobně později s katolickou církví rozešla, jsem ve všeobecné antroposofické společnosti. Bohumír více uvízl v tradici. Vzpomínám si, že vždycky na Dušičky prověřoval, jestli jsem byla na hrobech. Často jsme se kvůli tomu hádali. On byl neuvěřitelně důsledný.“

Bohumírovi spolužáci více či méně Janátovu víru nereflektovali. Pavel Breda k tomu připomíná: „Vzpomínám si na jeden jeho výstup na střední v hodině dějepisu, kde prohlásil, že Ježíš Kristus je přeci reálná historická postava. O tom, že by byl ale věřící, nemám žádné tušení.“ Jiný jeho spolužák Pavel Stříbrný uvažuje: „Já mám takový pocit, že on se k tomu dostal přes filosofii. On se k tomu zřejmě promyslel. Často se zamýšlel nad oním Heideggerovským výrokem „nur ein Gott kann uns recht“ a nad samotným významem slova ein Gott a der Gott. Ale nemyslím si, že by chodil do kostela. Při jedné přednášce profesora Milana Hengsta jsme se dostali do vyhrocené debaty, ve které tehdy o dva roky starší Tomáš Halík prohlásil, že by dal za papeže život. Tomu jsme Hynek ani já nerozuměli.“ Jak se později ukáže, téma papeže a Vatikánu bude pro Janáta velice důležité, řekla bych možná klíčové v jeho

⁷¹ Z rozhovoru s Pavlem Stříbrným (Písek, 14. července 2010 a Petrem Kratochvílem (Praha, 15. července 2010)

⁷² Z rozhovoru s Ivo Treterou (Praha, 19. července 2010)

křesťanském vnímání světa. Janát se s Halíkem setkával také na seminářích eschatologie u Karla Michňáka. Téma „nějakého boha“ či starozákonního Boha mohlo být jedním z klíčových otázek, která v té době mladý Janát promýšlel. Jistě zde docházelo ke konfrontaci německé klasické filosofie s tradicí katolictví Janátovské krve. To potvrzuje také Petr Kratochvíl, který vzpomíná, kterak byl překvapený, když se v roce 1970 na Velikonoce vraceli s Mirkem z Kosmonos, kde byli na praxi v Psychiatrické léčebně. Při společném obědě Mirek odmítl jíst maso. „Tehdy poprvé mi došlo, jak to bere vážně. On pil velkolepě, klel velkolepě, byl to takový jihočeský chasník, hrdý táborita katolického vyznání.“ Jiný pohled nám dává ve svém svědectví profesor Ivo Tretera: „Pro mne bylo strašně překvapující, když jsem se dozvěděl, že se stal křesťanem. Když jsme sedávali v hospodě a já viděl tu jeho zapálenost pro Nietzscheho – Bůh je mrtev...“

Ve snubním protokolu z roku 1991, kdy Bohumír Janát uzavírá církevní sňatek s Alenou Plášilovou, Janát vyplňuje kolonku křest – ano, biřmování – ne, náboženská výchova – ano.⁷³ Janát se s vírou setkává po celé své dětství. Nejsilněji na něj zřejmě v tomto směru působila matka, nejživější obraz pak mohl získat ve své babičce z Týna nad Vltavou – Anežce Blümlové. Z tohoto důvodu nelze uvažovat o Janátově konverzi k víře, přesto že jeho raná filosofická díla nenesou stopy křesťanství. V souladu s Patočkovou filosofií je zde ale od počátku přítomna myšlenka transcendence, lidské konečnosti a odpovědnosti, jak vyplývá z jeho diplomové práce „Metafyzika, dějiny a člověk“: *Člověk je situován do dějin nikoliv jako bytost svázaná ve svém myšlení a konání cílovou strukturací či duchem své epochy, nýbrž v dějinách nalézá možnost pro uskutečnění své svobody. Dějinnost se ohlašuje rozhodností jako odpovědné převzetí konečnosti vlastní existence.*⁷⁴ Díkce Heideggerovská, ale mravní apel je již Janátovský.

Druhým člověkem po Janu Patočkovi, který na fakultě Bohumíra výrazně ovlivnil, byla Ruska s arménskými kořeny PhDr. Irina Mesnjankina, CSc. „Rok jsem byla v Moskvě, kde jsem si připravovala přednášku o ruských filosofech 20. století. Do Československa jsem se vrátila v srpnu 68 právě, když přišla vojska. Ptala jsem se tehdy Patočky, jestli to není špatně načasované, ale Patočka se Sobotkou mi řekli, že se na to téma těší a tak jsem začala přednášet. Reakce byly velice příznivé. Studenti mi říkali, že

⁷³ Římskokatolický farní archiv v Táboře, sign. A.IX, snubní protokoly z let 1989 – 1992.

⁷⁴ Bohumír JANÁT, *Metafyzika, dějiny a člověk*, Filosofická fakulta UK, Praha 1973.

si nemysleli, že v tom Rusku je tolik chytrých lidí. Podařilo se mi je přesvědčit, že Rusko není jenom o marxistech.“ Bohumír se s paní Irinou potkává na výběrové přednášce o Berďajevovi, kterou Mesnjankina otevřela ve školním roce 1970 – 71. Pak jí byla přednáška zakázána a s ní i habilitace na toto téma. „Mírek ke mně chodil na seminář z ruské filozofie. Zabývali jsme se Berďajevem a pravoslavím. Berďajev probírá otázky náboženské a ty otázky byly Mirkovi velice blízké. Já jsem si v duchu řekla, že musí být nábožensky věřící, když tak promlouvá. Pocítila jsem, že je to strašně zajímavá osobnost s vlastními názory, představami, s tou vírou, kterou měl, takovou velice pevnou. Byl to věřící člověk, od začátku jsem to pochopila. Jinak byl vtipný stejně jako všichni ostatní, velice zajímavý ročník. Jako by je rok 68 sjednotil, bylo v nich cosi pevného a dodnes mezi námi zůstaly velmi přátelské vztahy.“⁷⁵

V roce 1972 se podařilo Irině Mesnjankině uspořádat třítydenní cestu do Sovětského svazu. Zprvu se do Ruska nikomu ze studentů nechtělo, ale Mesnjankina je přesvědčila, že je důležité poznávat obě strany mince a tak se v létě 1972 ocitli mladí lidé o bílých nocích v tehdejší Leningradě. Celá ruská cesta byla proplácena fakultou v rámci československo-sovětského přátelství a pro mnohé se stala vzpomínkou na celý život. Petr Kratochvíl na Rusko vzpomíná: „My jsme tam tehdy letěli letadlem. Viděli jsme Moskvu, Leningrad, Volgograd, Vladimír, Kyjev. Mezi jednotlivými městy jsme se opět přemísťovali letadlem. Letenky byly tehdy tak levné, že když ve Volgogradu nastoupila do letadla bába s kozou, ničemu jsme se už nedivili. Celé noci jsme korzovali podél Něvy. Tam jsme také spolu s Mirkem zažili jednu bohatýrskou historku. V obchodech nebylo nic, jen strašně levný alkohol. Obezámili jsme se tehdy s nějakými dvěma námořníky, kteří nám naznačovali, jestli bychom si s nimi koupili dohromady vodku. Tak jsme společně koupili flašku a společně jsme ji šli vypít na břeh Něvy. Tam byl takový ponton s budkou a z té budky vyšla „děžurná“ – mladá a rozsochatá. Pozvala nás k sobě dovnitř. Velkolepě jsme při vodce a politických rozpravách strávili večer. Kluci byli značně indoktrinovaní a my se jim marně snažili vysvětlit náš pohled na jejich srpnové osvobození. Skončilo to tím, že námořníci si sundali trička a ty nám dali na památku. Po půlnoci se zvedly mosty a my s Mirkem museli čekat, než proplují lodě, abychom se dostali na druhý břeh Něvy, kde jsme tehdy bydleli.“

⁷⁵ Z rozhovoru s Irinou Mesnjankinou (Praha, 20. července 2010)

Obrovským zážitkem se tehdy stala návštěva moskevského Divadla na Tagance, kde viděli studenti Vladimíra Vysockého v roli Hamleta.⁷⁶ „To bylo Rusko z druhé strany. Vysockij jako Hamlet – do půli těla nahý – řval na pódiu a bylo to něco naprosto fenomenálního.“⁷⁷ V Bolšoj těatru shlédli špičkový ruský balet v Labutím jezeře. Irina Mesnjankina však měla ještě jedno zcela nečekané a neoficiální překvapení. „Paní Irina byla světlá hvězda v našem studiu na univerzitě. Během naší cesty do Sovětského svazu uspořádala v Moskvě bytový seminář, kde se debatovalo s ruskými disidenty o tom, kdy padne komunismus. I mezi námi byl někdo nastrčený, a proto na toto setkání nešli všichni, ale jen úzký výběr. Rusové byli komplet přesvědčení, že komunismus může ukončit pouze přírodní nebo světová katastrofa. Tvrdili, že nepadne-li meteorit či nepříjde-li doba ledová, bolševik nepadne. Byli jsme z toho celkem skleslí, ale pak jsme si dali stakana vodky a bylo dobře.“⁷⁸

Ruské cesty se zúčastnil také profesor Tretera: „Tenkrát to pro všechny byla obrovská škola. Mesnjankině se podařilo ukázat studentům, že ruský fenomén netkví pouze v hrubé síle.“ Mesnjankina dodává: „Seznámila jsem tehdy úzký výběr studentů se svými přáteli z Leningradské univerzity, kteří patřili do okruhu ruského disentu. Živě se diskutovalo a právě Mirek byl ten, který se nejvíce zapojoval do diskuze. Moji přátelé si Mirka hned zapamatovali a v pozdějších dopisech se na něj vždy ptali.“ Odvrácená tvář Ruska byla pro československé studenty přetavené srpnem 68 skutečným zázrakem. Pod tíhou intenzivních zážitků Pavel Stříbrný, po té co triumfálně přeplaval řeku se zapálenou cigaretou a Mesnjankina ho za to chtěla pokárat, prohlásil: „Ale paní doktorco, když já se cítím v té zemi tak svobodnej!“⁷⁹ Od té doby měl Bohumír k ruské literatuře i filosofii blízko. Zamiloval si ruské lidové písně, i písně Vladimíra Vysockého, které pak často a rád hrával. Hned příští rok poprosil Mesnjankinu a do Ruska jel podruhé. Cesta byla časově kratší, navštívili tehdy Leningrad, Moskvu a Talin. Bohumír se s Irinou Mesnjankinou i po ukončení školy dále navštěvoval a byla to právě ona, kdo mu zprostředkoval kontakt s ruskou kulturou.

Důležitým – dalo by se říci životním setkáním, bylo pro Bohumíra Janáta setkání s píseckým malířem Oldřichem Michael Brožem, kterého Janát vnímal jako velkou duchovní autoritu. Oldřich Michael Brož se narodil roku 1908 v Českých Budějovicích.

⁷⁶ Premiéra Hamleta v divadle na Tagance se uskutečnila 29. listopadu 1971 (pozn. autora).

⁷⁷ Z rozhovoru s Petrem Kratochvílem (Praha, 15. července 2010)

⁷⁸ Z rozhovoru s Pavlem Stříbrným (Písek, 14. července 2010)

⁷⁹ Z rozhovoru s Irinou Mesnjankinou (Praha, 20. července 2010)

Studoval na státní reálce, po té na ČVUT v Praze. Již v mladém věku maluje kubistická zátíší a impresionistické akvarely. Působí jako středoškolský profesor na odborných školách v Písku. V letech 1944-5 je totálně nasazen. Po válce se věnuje umělecké činnosti opět v Písku. V roce 1962 se s rodinou stěhuje do Prahy. O rok později dochází k tragickému úmrtí jeho syna Michaela v Tatranských horách. Přejímá do svého jména synovo jméno Michael a začíná se věnovat malířství profesionálně. Věnuje se imaginativní malbě a nazývá tento umělecký směr transcendentním revelacionismem.⁸⁰

Oldřich Brož založil v Písku horolezecký oddíl. „Někdy v dobách nejurputnějšího komunismu pojal náš posléze společný přítel Olda Brož myšlenku, že sice víme, jak komunismus hraje na struny lidské špatnosti, ale že ve své špatnosti setrváváme, a tím stav pomáháme udržovat. Struny, na které hraje komunistické myšlení, jsou z tradovaných sedmi smrtelných hříchů pýcha, závist a hněv. Špatnost však, která komunismus drží při životě, je strach, který se kupodivu mezi sedm vyvolených nedostal. Strachu asi není možné se zbavit úplně, protože je to přirozená reakce na ohrožení. Je snad ale možné naučit se ho ovládat tak, aby nám nesvazoval ruce v konání. Strach se můžeme naučit ovládat v situacích, kdy se nutně dostavuje, které však máme pod kontrolou. Konkrétně při provozování horolezectví.“⁸¹ Také Bohumír se několikrát zúčastnil lezení po skalách v Šárce, ale nikdy v tom nenašel větší zálibení. „Stále se ptal, jaký to má smysl, sápat se nahoru a zda by nebylo lepší rozvíjet ducha kultivovanějším způsobem.“⁸²

Když se v šedesátých letech přestěhovali Brožovi do Prahy do domu vedle Ungeltu, začali tam za nimi jejich přátelé docházet. Do tohoto prostředí přivedl Mirka právě Pavel Stříbrný. V sedmdesátých letech se u Brožů potkávali lidé z univerzity, umělci a horolezci. Setkávání probíhala pravidelně každý týden. Pil se čaj a diskutovalo se vždy na předem dané téma. Na každý týden si někdo z přítomných připravil přednášku, nejčastěji z okruhu psychologie či filosofie. Bytový seminář pana Brože a jeho ženy Milušky navštěvoval také Ivo Tretera, Irina Mesnjankina, Ladislav Major, Jiří Holenda, Václav Břicháček.⁸³ Mirek Janát zde byl vážený již jako student. Václav Břicháček – také původem z Písku, měl k Mirkovi velmi dobrý vztah. „Bohumír vynikal přesnými formulacemi, často i velmi kritickými, promyšlenými názory. Navštěvoval mé

⁸⁰ Výběr z malířského a grafického díla Oldřicha Michaela Brože ze 70. a 80. let, Praha 1998.

⁸¹ Pavel STŘÍBRNÝ, in: Bohumír Janát. Výzva a inspirace, edd. Alena Janátová – Jolana Poláková, Praha 2000, s. 34.

⁸² Z rozhovoru s Pavlem Stříbrným (Písek, 14. července 2010)

⁸³ Učitel psychologie na UK a významná osobnost českého skautingu – následovník odkazu Pavla Křivského (viz Filosofie za mřížemi, Leopoldov - léta padesátá, Univerzita Karlova, Praha 1995)

přednášky z psychologické metodologie a později jsme se setkávali v kruhu píseckých horolezců u Oldy Brože. Byl úzce spjat s Jižními Čechami, s odkazem Tábora, Husince, Chelčic, Chýnova...s odkazem poznané pravdy převedené do každodenního života.“⁸⁴ Bohumír psal také básně s duchovními texty. Petr Kratochvíl dosvědčuje, že „hrál na kytaru tak, že jsem se mu ji bál půjčit. Většinou to skončilo tím, že praskla struna. Hrál takovým tím tábořským způsobem křesťanské písně.“

Irina Mesnjankina vzpomínku doplňuje: „Pan Brož byl moudrý, úžasný, fantastický a hluboce věřící člověk. Pro Mirka byl jako jeho otec. Líbilo se mu, že je Mírek takový přímý - on jako by byl udělaný z jednoho kusu kvádrů.“

4. Metafyzika, dějiny a lidstvo

Filosofií se Bohumír Janát zabýval již od útlého dětství, kdy jeho koníčkem byla četba sebraných Nietzscheho spisů. Z dětství si dobře pamatoval nedělní návštěvy Děkanského kostela v Táboře, kde kázal pater Jaroslav Šebesta⁸⁵, což mu dalo jistý základ pro transcendentní vhled do smyslu života. Jeho raná díla ze sedmdesátých let však ještě neobsahují křesťanský apel, jako tomu je v jeho pozdějších esejích.

Studia na filozofické fakultě Janát úspěšně ukončil v roce 1973 státní závěrečnou zkouškou.⁸⁶ Diplomovou práci „Metafyzika, dějiny a lidstvo“ psal u profesora Peška a otevírá zde Heideggerovsky pojatá témata: Co by se stalo, kdyby dějiny, aniž bychom se nyní pokusili blíže osvětlit jejich pojem, existovaly čistě „o sobě“, ve své transcendenci, a nepotřebovaly ke svému běhu pražádnou lidskou bytost? Jednalo by se pak ještě o dějiny? Jak by se proměnila jejich transcendence? *V nalezení adekvátní proporce vztahu člověka a dějin nejde o nic jiného než o zachování principu lidské imanence, o zabránění procesu její totální destrukce. Tohoto nelze dosáhnout eliminací transcendence ve formě dějin z lidského bytí ani nastolením absolutní identity bytí člověka s touto transcendencí způsobem splynutí člověka s dějinami. Udržet imanenci člověka znamená zachovat jeho vztah k dějinám.*⁸⁷

⁸⁴ Rozhovor s doc. Václavem Břicháčkem (Mlýn - Ostroh u Brna, říjen 2009)

⁸⁵ Pater Jaroslav Šebesta (narozený 20. března 1885) přišel do Tábora ve čtyřicátých letech z Prahy a působil zde od svého vysvěcení až do 1.4.1958. dle Klokotské farní kroniky.

⁸⁶ Opis diplomu v osobním archívu Aleny Janátové.

⁸⁷ Bohumír JANÁT, Metafyzika, dějiny a člověk, Filosofická fakulta UK, Praha 1973, s. 119 – 120.

V hluboké normalizaci byla však již diplomová práce plná Martina Heideggera nežádoucí, a tak se profesor Pešek i další Janátovi omlouvali za to, že mu musí dát z obhajoby dvojku. Bohumír Janát pak při promočním projevu v aule pražského Karolina vyjádřil jasně svůj názor. Původní již předepsaný projev zněl: *Děkuji především naší socialistické republice a našemu pracujícím lid v čele s Komunistickou stranou Československa, že nám umožnil naše studium. (...) Slibujeme při této slavnostní příležitosti, že budeme i nadále stát po boku naší dělnické třídy a našeho pracujícího lidu, užívat svých vědomostí k dalšímu rozvoji jeho kulturní úrovně a pomáhat mu tak při dalším budování lepšího zítřka pod vedením Komunistické strany Československa.*

Petr Kratochvíl na tuto promoci vzpomíná: „Pracovali jsme tehdy s Mirkem jako pomocní zedníci v Uhříněvsi a na promoci jsme si brali den volna. Mirek byl pověřen, že přednese promoční projev. Stoupl si před mikrofon, otevřel desky, přečetl oslovení – všechny magnificence a honorabilis, potom desky zavřel a pomalu vyndal z kapsy projev vlastní. V tu chvíli magnificence a honorabilisové zbledli, Mirek hřímal do davů jako kazatel ze své kazatelny, nenechaje se nikým a ničím přerušit. Po skončení obřadu všechny magnificence rychle pelášili pryč. Jediný pedel se vrátil (pedela dělal nějaký údržbář) a přišel mu pográtulovat, že takhle hezký projev ještě neslyšel.“⁸⁸

Janát tam tehdy přečetl tento svůj projev: *Oborem naší profese se stala filosofie. Filosofie představuje sféru, v níž myšlenka v abstrakci vystupuje do těch nejvyšších rovin, aby posléze shledala ryzí pozemskou konkrétnost svým cílem a místem své vlastní původní realizace. Z tohoto důvodu představuje filosofie zároveň jednu z nejtvořivějších dějinných sil. Aby však toto své poslání mohla filosofie splnit i v dějinách současné epochy, je třeba, aby její tvůrci, nositelé a šířitelé vždy zachovali věrnost ideálům pravdy a svobody a na těchto ideálech založenému humanismu. Myslím, že se lze právem domnívat, že většina z nás si tuto z hlediska naší profese tak významnou dispozici utvrdila právě na půdě Univerzity Karlovy.*⁸⁹ Pavel Stříbrný tuto vzpomínku okomentoval slovy: „On měl odvalu, on měl troufalost, on měl neústupnost, on šel sám po přeplněném chodníku. Do všeho šel čelem, kolikrát bezohledně, co si o tom kdo myslí, to ho nezajímalo, byl však naprosto korektní, nikdy si nenechal nic pro sebe.“

⁸⁸ Z rozhovoru s Liborem Dvořákem (Nová Cerekev, 23. června 2010), Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010), Petrem Kratochvílem (15. července 2010), Pavlem Stříbrným (Písek, 14. července 2010) (zde se liší názory, zda Janát svůj projev četl či ho přednesl bez papíru, osobně se kloním k první variantě, jelikož text projevu se zachoval v osobním archivu Aleny Janátové - pozn.autora)

⁸⁹ Z osobního archivu Aleny Janátové

Po ukončení studia nebylo pro mnohé absolventy filozofie uplatnění. Bohumír Janát pracoval v dělnické profesi jako pomocná síla u lopaty. Krátce na to se stal nočním hlídačem na vrátnici v Metrostavu. Také Pavel Stříbrný se živil jako noční hlídač a vzpomíná, jak se v této době navštěvovali a po nocích spolu vedli filosofické debaty na téma Husserla, Heideggera a dalších. V roce 1974 píše Janát navazující práci na předchozí diplomovou s názvem „Lidstvo a národ.“ V té době také rodiče Janátovi vyměňují s jednou pražskou rodinou táborský byt a stěhují se na Staré město pražské do Bílkovy ulice čp. 10 v blízkosti židovského města. Bohumír odchází z podnájmu za nimi. Dál se schází s přáteli a pravidelně navštěvuje bytové semináře Oldřicha Michaela Brože. V roce 1975 se mu konečně podařilo získat práci v Psychologickém ústavu Československé akademie věd, kde byl po konkurzu ze dne 27. srpna téhož roku přijat jako vědecký aspirant. Do ústavu nastoupil dne 15. září 1975.⁹⁰ V této fázi píše rigorózní práci "Zrození filosofického novověku v Descartových meditacích a Spinozova reakce na radikalismus nově nastoupené cesty", za kterou získal v roce 1976 doktorský titul. Jeho působení v Psychologickém ústavu Československé akademie věd trvalo však pouze do podpisu Charty v březnu roku 1977.

IV. Okolnosti kolem Charty 77 (léta 1977 – 1989)

1. Cesta k Chartě 77

Ve druhé polovině sedmdesátých let začínalo mít období tzv. normalizace první velké trhliny, které odstartoval především proces s mladými hudebníky The Plastic People of the Universe. Kapela vystoupila 22. února 1976 na Druhém festivalu Druhé kultury v Bojanovicích. Zatýkání jejích členů začalo 17. března. Do vazby se dostali všichni členové kapely, kteří byli společně s dalšími představiteli undergroundu postaveni před soud a odsouzeni za výtržnictví. Ivan Martin Jirous dostal osmnáct měsíců nepodmíněně. Jak zmiňuje Havel v rozhovoru s Karlem Hvížd'alu: „*V různých prostředích začalo být velmi rychle chápáno, že ve svobodě těchto lidí je ohrožována svoboda všech a že se jich je třeba zastat o to důrazněji, že je všechno proti nim: nejsou známí a jejich druh nekonformnosti je handicapuje: jako ohrožující element je spolu*

⁹⁰ Osobní archiv Aleny Janátové – pracovní hodnocení Bohumíra Janáta ze dne 6. května 1977

s mocí mohlo vnímat i spořádané občanstvo. Rychlost, s níž odhazovali své původní zábrany i mnozí, u nichž by věru šlo těžko očekávat porozumění pro tento druh kultury, souvisela zřejmě se situací, o níž jsem už mluvil: byla to doba prvního napřimování, doba „únavy z únavy“, doba, kdy nejrůznější prostředí měla už dost své izolovanosti a cítila, že má-i se něco pohnout, musí vyhlédnout za svůj dosavadní obzor.“⁹¹

Většina odsouzených byla v průběhu dubna až srpna propuštěna, napříč republikou se však již šířila vlna solidarity, která získala i mezinárodní ohlas. V Československu byla v té době skupina lidí, kteří se v roce 1968 veřejně angažovali, a které po té režim vytlačil na okraj společnosti a izoloval. Tito lidé byli pronásledováni, šikanováni a jejich možnosti na vzestup byly minimální, stali se tak tichou opozicí vládnoucích komunistů v čele s Gustavem Husákem. Proces s rockovou kapelou The Plastic People od the Universe napomohl sblížení různých názorových proudů československého disentu, které se díky němu blíže poznaly a semkly v podpisu petice za uvězněné hudebníky.⁹² Na jejich podporu se postavili spisovatelé Václav Havel, Ivan Klíma, Pavel Kohout, filozofové Jan Patočka, Karel Kosík, Václav Černý i významný český básník Jaroslav Seifert. Petici podepsalo přes sedmdesát lidí.

Václav Havel začal zaujímat přední místo mezi nekomunistickými intelektuály, když v roce 1975 napsal tehdejšímu prezidentovi Gustavu Husákovi Otevřený dopis. *Za hlavní příčinu, proč se lidé přizpůsobili životu v reálném socialismu, pokládal strach o existenci. Vnější konsolidace režimu bylo dosaženo tedy pouze za cenu duševní a mravní krize společnosti. Strach byl však jen jedním z faktorů, který formoval vztah obyvatelstva k normalizačnímu režimu. Motivace základního postoje občanů k režimu byla dána jejich existenčním včleněním do systému, jejich ekonomickou a vlastně i komplexně lidskou závislostí na totalitní všemocnosti státu reálného socialismu.*⁹³

První schůzka, která předznamenala vznik Charty 77, se uskutečnila 10. prosince 1976 v jednom pražském bytě, kde se sešel Václav Havel s Jiřím Němcem, Zdeňkem Mlynářem, Pavlem Kohoutem a Vendelínem Komedou, který setkání zorganizoval. Na dalších dvou schůzkách přibyl Petr Uhl, Jiří Hájek a Ludvík Vaculík. Ze strany bývalých komunistických funkcionářů se již dříve ozývaly hlasy po založení výboru za dodržování lidských práv a svobod. Základním předpokladem vzniku Charty 77 byla

⁹¹ Václav HAVEL, *Dálkový výslech*, Praha 1989, s. 114, 115.

⁹² Jiří PERNAS, *Takoví nám vládli. Komunističtí prezidenti Československa a doba, v níž žili*, Praha 2010, s. 304.

⁹³ Petr BLAŽEK (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989*, Praha 2005, s. 32.

ratifikace dvou mezinárodních paktů. Jednalo se o Mezinárodní pakt o politických a občanských právech a Mezinárodní pakt o hospodářských, sociálních a kulturních právech. Československo podepsalo oba pakty již v roce 1968, ale díky ratifikaci v Helsinkách roku 1975 se staly Husákovým podpisem součástí československého právního řádu, který vešel v platnost 23. března 1976. Na tuto skutečnost upozornil Ladislav Hejránek, později se této myšlenky chopil Zdeněk Mlynář.⁹⁴

Charta 77 vznikla jako občanská iniciativa a ve svých začátcích čerpala především z polského hnutí KOR (Komitet Obrony Robotników) a z existence helsinských hnutí v Sovětském svazu. Dramatik Pavel Kohout vymyslel název nového hnutí Charta 77 a spisovatel Václav Havel spolu s bývalým tajemníkem Ústředního výboru Komunistické strany Československa Zdeňkem Mlynářem formulovali úvodní Prohlášení Charty 77: *Charta 77 je volné, neformální a otevřené společenství lidí různých přesvědčení, různé víry a různých profesí, které spojuje vůle jednotlivě i společně se zasazovat o respektování občanských a lidských práv v naší zemi i ve světě. Charta 77 vyrůstá ze zázemí solidarity přátelství lidí, kteří sdílejí starost o osud ideálů, s nimiž spojili a spojují svůj život a práci.*⁹⁵

V rámci ideje pluralitního zastoupení různých názorových směrů navrhl Petr Uhl jmenování tří mluvčích, kteří by zastupovali bývalé komunisty, dále křesťany katolického i evangelického směru a nezávislého zástupce z řad intelektuálů. Jejimi prvními mluvčími se stal bývalý ministr zahraničních věcí z roku 1968 prof. Jiří Hájek, filosof prof. Jan Patočka a dramatik Václav Havel. Klíčovou postavou pro Bohumíra Janáta byl zcela jistě jeho učitel profesor Jan Patočka, který byl již v té době penzionován a který ho inspiroval převážně svými Kacířskými eseji.⁹⁶ Jeho rozhodnutí postavit se za Chartu 77 vnímal Janát jako vyústění filosofického myšlení v reálný a konkrétní čin. *Zdálo se nám, že Patočka by byl nejen osobnost z nekomunistických kruhů, ale že by navíc – a jak se ukázalo, domnívali jsme se to víc než právem – hned na počátku vtiskl Chartě mravní rozměr, který by jí stěžejně mohl lépe vtisknout někdo jiný.*⁹⁷

Na přelomu roku mezi vánočními svátky 1976 a lednem 1977 podepsalo prohlášení 234 osob. Dne 6. ledna 1977 zasáhla tajná policie proti Václavu Havlovi, Ludvíku Vaculíkovi a Pavlu Landovskému, kteří vezli úvodní prohlášení Charty do

⁹⁴ Václav HAVEL, *Dálkový výslech*, Praha 1989, s. 117.

⁹⁵ Vilém PREČAN (ed.), *Charta 77 (1977 – 1989). Od morální k demokratické revoluci*, Praha 1990, s. 12.

⁹⁶ Kacířské eseje vyšly samizdatově v edici Petlice v roce 1975.

⁹⁷ Václav HAVEL, *Dálkový výslech*, Praha 1989, s. 118.

Federálního shromáždění, kde je chtěli předat poslancům. Další kopie byly určeny vládě a ČTK. Následovala zatýkání a krátkodobá či delší věznění, domovní prohlídky, zabavování majetku a nucení k nedobrovolné emigraci. Chartisté, kteří se nerozhodli emigrovat, byli vyhazováni ze zaměstnání, policie jim odposlouchávala telefon a kontrolovala jim poštu.

Přestože požadavek Charty 77 byl součástí programu opozice v Polsku, Sovětském svazu a později v NDR, představuje Charta 77, v jistém smyslu jedinečný jev ve střední Evropě. *Byla reakcí na specifické poměry v Československu, kde po roce 1968 vznikla z důsledku čistek velká skupina nerovnoprávných občanů, ale nevzniklo masové opoziční hnutí, a kde základem a vůdčí silou opozice byli intelektuálové, kteří vnášeli do společenského života své vlastní představy, jež pokládali za odpovídající skutečnosti a potřebám společnosti.*⁹⁸

2. Podpis Charty 77

Jedna z předních disidentek Anna Šabatová o Chartě 77 ve svém příspěvku na konferenci v Kodani prohlásila: Charta proslula šíří svého ideového spektra. Sešli se v ní lidé nejrůznějších politických a ideologických proudů – od konzervativců přes demokraty a liberály až po revoluční marxisty, obzvláště silně byli v prvních stovkách signatářů zastoupeni lidé vyloučení po roce 1968 z komunistické strany. Setkávali se tu ateisti s křesťany různých denominací, význační spisovatelé, vědci, politici, umělci, muzikanti, bývalí vojáci stejně jako lidé běžných profesí - jako úředníci, dělníci či knihovníci. Co je však méně známé a možná ještě pozoruhodnější, že v Chartě 77 byly významně zastoupeny všechny věkové generace. Přirozeně se v ní mohli setkat lidé velmi mladí s lidmi staršími i o několik generací – symbolicky řečeno v Chartě 77 se setkali lidé od 17 do 77 let. Řada význačných chartistů začala žít svůj politický a občanský život již před druhou světovou válkou, účastnila se boje proti fašismu, někteří v padesátých letech budovali s nadšením „novou společnost“, jiní v té době trávili dlouhé roky v stalinských věznicích. O to významnější bylo jejich společné úsilí ve prospěch společné ideje, i když mnozí museli jistě překonat nejednu trpkost.⁹⁹

⁹⁸ Petr BLAŽEK (ed.), Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 – 1989, Praha 2005, s. 33.

⁹⁹ Anna ŠABATOVÁ, Charta 77 – neopakovatelná zkušenost nebo inspirace pro dnešek?, strojopis z osobního archivu Anny Šabatové.

Krátce po zveřejnění základního Prohlášení Charty 77 byl Václav Havel uvězněn v Ruzyni a Jan Patočka spolu s Jiřím Hájkem byli opakovaně vyslýcháni. Patočka byl poprvé předvolán již 5. ledna 1977. Hlavním impulsem k jeho zatčení však byla především schůzka s nizozemským ministrem zahraničí Van der Stoelem, která proběhla 1. března, a které se mohl za mluvčí Charty zúčastnit právě jen on. Státní bezpečnost následně na to podrobila Patočku náročnému jedenáctihodinovému výslechu, po němž byl hospitalizován. Další policejní výslech podstoupil v nemocnici 10. března. Týž den utrpěl výron do mozku a krátce na to 13. března 1977 umírá. Jeho pohřeb v Břevnově se stal výraznou událostí protikomunistického odporu.

Jan Patočka podepsal Chartu 77. Zaplatil za to životem, avšak (zorným úhlem své národní filosofie) vyzval malé české národní společenství k velikosti. Patočkova česká národní filosofie ze sedmdesátých let poskytla orientaci v dobách hlubokého zmatení ne-li celému národu, tak určité intelektuální elitě, která na sebe vzala nelehký úkol národního svědomí. Charta 77 při vši své různorodosti vyrůstala z Patočkova pojetí otřesu každodennosti a solidarity těch, kteří přijali otřes jako osvobození.¹⁰⁰

Jelikož byl Václav Havel zavřený, zůstal po smrti profesora Patočky jediným mluvčím Jiří Hájek, který nesl celou tíhu odpovědnosti za vydané dokumenty Charty. Na podzim 1977 proto řadu mluvčích doplnil filozof Ladislav Hejdlánek a zpěvačka Marta Kubišová. Později Jiřího Hájka vystřídal ve funkci Jaroslav Šabata. Tato praxe se pak více méně držela až do ukončení činnosti Charty dokumentem z roku 1992. Jan Patočka vtiskl Chartě 77 občanský, mezinárodní a mravní aspekt. A byl také hlavním důvodem Janátova veřejného příklonu k Chartě 77, jejíž Prohlášení podepsal krátce po Patočkově smrti. Jeho podpis se objevil v Dokumentu Charty 77 č. 17 ze dne 13. června 1977.¹⁰¹

Janátův přítel a spolužák z vysokoškolských studií Pavel Stříbrný vzpomíná: „Patočka byl z českých filosofů jediný, kdo měl německé filosofické vzdělání, Husserlův žák, studoval s Heideggerem, Gadamerem. My jsme si mysleli, že to je staříčkový akademik, člověk naprosto soustředěnej na věc, neuměl vzít slánku a posolit si, byl docela nepraktickej, pořádal přednášky ve velké posluchárně, tam chodila celá kulturní veřejnost, kolem padesáti lidí. Jednou přišel a povídá: kolegové nezlobte se, dneska se nebude přednášet, nejsem připraven. Hned v sedmdesátém roce Patočku

¹⁰⁰ Erazim KOHÁK, Kopl Dona Quijota. Vybrané přednášky, studie a publicistické články, Příbram 2010.

¹⁰¹ Blanka CÍSAŘOVSKÁ – Vilém PREČAN, Charta 77: Dokumenty 1977 - 1989, svazek 3, Praha 2007, s. 349.

vyhnali, odešel do ústraní a zabýval se Komenským, přeložil Hegelovu fenomenologii ducha. Patočka se nikdy do politických debat nezapojoval, a najednou v sedmdesátém sedmém za ním přišel Václav Havel s Jiřím Hájkem a on šel do toho. To Hynka tak ohromně inspirovalo, to byl zlom, že do toho musel jít taky.¹⁰² A dodává: „Hynek se musel s Patočkou po vyšetřování ještě setkat, jelikož vzpomínal, že Patočka u výslechu na otázku „Pane profesore, vždyť vy nemáte pravdu“, odpověděl Pilátovými slovy „A co je to pravda?“ Bohumír Janát se k tomu tématu vrací v jedné své eseji Masarykovo slovo „Ježíš, ne Caesar“. *Jako by Pilát, poté co rezignující a relativistickou otázkou „Co je pravda?“ opustil duchovní rovinu (Nietzsche, jak známo, pokládá ve svém Antikristu tuto Pilátovu skepsi za to nejlepší v evangeliu), byl donucen hrát už jen falešnou, jemu samému v nitru odpornou hru. Nakonec s gestem morální sebe exhulpace vydává Krista – jehož utrpení ještě zvětšil tím, že ho, v krátkozraké snaze vzbudit soucit u lidu a zachránit jej poukazem na „ecce homo“, nechal zbičovat – na smrt ukřižováním.*¹⁰³

Bohumír se společně s ostatními, kteří navštěvovali Patočkův seminář, zúčastnil jeho pohřbu na Břevnově. I nadále probíhaly tzv. Patočkovy semináře ve Faustově domě. Jednu z přednášek ukončila razie státní bezpečnosti. Také Janát byl zadržen ve vazbě na 48 hodin. Podle svědectví jeho přítele Libora Dvořáka se po této zkušenosti rozhodl Chartu 77 podepsat. „Tehdy mi řekl: Liborku, to se jako nic jiného nedalo dělat, když mě pustili, tak jsem se začal shánět, ukažte mi tu Chartu, já ji podepíšu.“¹⁰⁴ *S prohlášením Charty z 1.1.1977 a se zveřejněním podpisu vyslovilo souhlas dalších 133 občanů. Tím se celkový počet zveřejněných stoupenců Charty zvyšuje na 750.*¹⁰⁵

Reakce na tuto skutečnost přišla okamžitě. 4. dubna 1977 podepsal tehdejší ředitel Psychologického ústavu Československé akademie věd Jan Linhart zrušení vědecké aspirace. *Na základě § 38 odst. Dle Vyhlášky č. 199/1964 sb. – o výchově nových vědeckých pracovníků ruším s Vámi k 10.4.1977 Vaši interní aspiranturu na školícím pracovišti v Psychologickém ústavu ČSAV v Praze, do které jste byl přijat konkurzem ze dne 27.8.1975. Důvodem zrušení aspirantury je, že svým postojem, podpisem tzv. prohlášení Charty 77, která je v rozporu s platnými československými*

¹⁰² Z rozhovoru s Pavlem Stříbným (Písek, 14. července 2010).

¹⁰³ Bohumír JANÁT, Myslet proti duchu doby, in: Masarykovo slovo „Ježíš, ne Caesar“, s. 106.

¹⁰⁴ Z rozhovoru s Liborem Dvořákem (Nová Cerekev, 23. června 2010).

¹⁰⁵ Archiv Libri prohibiti, sign. D17, dokument Charty 77 ze dne 13. června 1977.

*zákony, odpadly u Vás podmínky stanovené k přijetí a ke studiu vědecké aspirantury na našem školícím pracovišti.*¹⁰⁶

Bohumír Janát se na toto konto odvolal, ale jeho propuštění bylo znovu potvrzeno. V dodatečném pracovním hodnocení ze dne 6. května 1977 se píše, že v době svého působení na ústavu se Janát politicky ani společensky neangažoval a do SSM nevstoupil. *Při průběžném hodnocení (atestaci) aspirantů PsÚ ČSAV dne 29.3.1977 vyšly najevo určité okolnosti, které spadají pod § 38 odst. 1 e „Vyhlášky o výchově nových vědeckých pracovníků“ č. 199/64 Sb., vydané předsedou ČSAV ministrem školství ČSSR dne 11.11.1964. Na základě znění tohoto paragrafu vedení ústavu spolu se společenskými složkami rozhodlo zrušit interní aspiranturu dr. Janáta v PsÚ ČSAV v Praze.*¹⁰⁷

V dubnu roku 1977 byl krátce po podpisu Charty z Československé akademie věd propuštěn.¹⁰⁸ Od té doby až do listopadové revoluce 1989 pracoval Janát v dělnických profesích. Zprvu jako skladový dělník, topič a později uklízeč v Náprstkově muzeu. Na toto období vzpomíná Pavel Stříbrný: „Po podpisu Charty dělal Hynek díky chartistům topiče. Ostatně po Praze dělali topiče jen chartisti. Začal v uhelné kotelně, což byla ta nejhorší štace. Postupně se přes olejovou, středotlakovou plynovou dostal až do nejvyšší kategorie plynové vysokotlaké. I topiči měli svou sociální stratifikaci.“¹⁰⁹

V tomto období se intenzivně věnuje psaní literárních článků a filozofických esejí, které publikoval v samizdatech a exilových periodikách, jako byla Expedice, Kvark, Kritický sborník, Listy, Rozmluvy a další. Je mu blízký americký filozof Henry David Thoreau a překládá nejznámější dílo amerického myslitele Johna S. Dunna „Čas a mýtus“.¹¹⁰ V Janátově pozůstalosti se dochovalo také několik dopisů ze vzájemné korespondence mezi Johnem Dunnem a Bohumírem Janátem. Předklad vyšel v roce 1980 v nakladatelství Artforum. Na předním obalu knihy je fotografie Bílkovy sochy Modlitba, nacházející se na hřbitově v Chýnově, kam Janát rád docházel na nedělní bohoslužby za páterem Josefem Komínkem.¹¹¹ K tomuto období dodává jeho manželka

¹⁰⁶ Osobní archiv Aleny Janátové, dokument vydaný PsÚ ČSAV pod č.j. 342/77.

¹⁰⁷ Osobní archiv Aleny Janátové, pracovní hodnocení vydané PsÚ ČSAV dne 6.5.1977

¹⁰⁸ Dokument ČSAV ze dne 4. dubna 1977 vydaný ředitelem Psychologického ústavu ČSAV J.

Linhartem

¹⁰⁹ Z rozhovoru s Pavlem Pavlem Stříbrným (Písek, 14. července 2010).

¹¹⁰ John S. Dunne (1929 – 2013) byl americký katolický kněz, filozof a profesor na univerzitě Notre Dame v Indianě.

¹¹¹ Páter Josef Komínek se narodil v roce 1919 v Záluží u Bavorova. Měl sedm sourozenců, kteří se dožili dospělého věku, a další dva, kteří zemřeli jako malé děti. Studoval v Českých Budějovicích a v roce 1943

Alena Janátová ve sborníku *Výzva a inspirace: Jemu bylo tehdy – po podpisu Charty 77 – dáno prožívat úděl „páriů“, a to osaměle, bez opory rozvětvených příbuzenských či přátelských vztahů, jak tomu bylo u většiny prominentních chartistů. Svě životní síly obnovoval z jihočeských zdrojů: v tábořském chrámu, u Bílkovy soch Mistra Jana, při vyjíždkách na Kozí hrádek, na březích rybníků, ale především při pravidelných poutích nedělním ránem. Zvony z pět kilometrů vzdáleného chýnovského kostela zvaly k misse, kterou tam sloužil vskutku otec, P. Josef Komínek.*¹¹²

3. Velehrad

Bohumír Janát se se svou budoucí ženou seznámil v Táboře kolem roku 1983. Tehdy třináctiletá studentka literatury Alena Plášilová navštívila maminku Bohumíra paní Anežku Janátovou. Bohumír byl o jedenáct let starší než Alena. A jak vypověděla Bohumírova sestra: „Pro Alenu to byl jednoznačně osudový vztah.“¹¹³ Od roku 1988 spolu sdíleli byt v Bílkově ulici 10 ve starém židovském městě v Praze. Libor Dvořák vzpomíná: „Dlouhou dobu jsem si po jeho boku nedovedl představit žádnou ženskou. Alenka byla pro mne zjevením. Tichá, plachá bytůstka na pozadí impozantního pomníku jménem Bohumír Janát. Myslím si, že na něj měla vliv. On když měl pocit něčeho chybějícího, tak se to snažil doplnit.“¹¹⁴

K tomuto životnímu období je třeba podotknout, že Bohumír Janát se postupně a stále silněji přikláněl ke křesťanské víře a to nejen ve svých filozofických textech, ale také ve svém každodenním životě. V Praze často a rád chodíval ke svatému Havlu nebo do Týnského chrámu, kde se přátelil s knězem Jiřím Reinsbergem. Kristus se mu stal oporou i inspirací. On sám sebe považoval na prvním místě především za křesťana. Byla mu blízká Husova myšlenka individuální cesty s Kristem a v Kristu. Husův boj za pravdu vnímal v souvislostech boje disidentů proti státní moci.¹¹⁵

Nepochybně přelomovou událostí bylo jedenáctisté výročí úmrtí svatého Metoděje, které připadalo na 6. dubna 1985. Podle liturgického kalendáře však na tento den připadala Bílá sobota, proto bylo rozhodnuto, že oslavy proběhnou den po té.

byl vysvěcen na kněze. Poté byl nasazen na nucené práce do továrny v Rakousku. Na své první kněžské místo nastoupil po roce 1945, a to jako kaplan v Jistebnici. Po krátké době byl pak přeložen do Chrástě u Týna nad Vltavou. Začátkem roku 1949 šel do Chotovin u Tábora. A v roce 1962 se stěhoval do Chýnova, kde působil až do své smrti v dubnu 1989.

¹¹² Alena JANÁTOVÁ, Jolana POLÁKOVÁ, Bohumír Janát. *Výzva a inspirace*, Praha 2000, s. 8.

¹¹³ Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

¹¹⁴ Z rozhovoru s Liborem Dvořákem (Nová Cerekev, 23. června 2010).

¹¹⁵ Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

Arcibiskup František Kardinál Tomášek pozval na Velehrad tehdejšího papeže Jana Pavla II., který byl znám svým odmítavým postojem ke komunistům. Více než sedmnáct tisíc podpisů věřících bylo připojeno ke zvacímu dopisu.¹¹⁶ Papež s návštěvou Československa okamžitě souhlasil. Vláda však tuto návštěvu prohlásila za nežádoucí. Samotné slavnosti se přes veškeré snahy státní bezpečnosti zúčastnilo okolo čtvrt miliónu věřících. Ministr kultury byl ve svém projevu přerušen skandováním davu, který si žádal přítomnost Jana Pavla II. *Kardinál Tomášek – tento pastýř, který uprostřed svého pronásledovaného stáda a cestou zdaleka ne přímočarou vyrostl ve velikou osobnost ve věku, kdy jiní bývají již dávno odvolání od všelikých lidských děl – dominoval lidsky, kněžsky i politicky. Především dokonale zvládl úlohu mocného církevního knížete a primase země, tak cizí jeho tichému, lidsky prostému založení: ukázal se být hoden svého úřadu služebníka našeho Pána a správce svěřeného stáda, jako pravý služebník dovedl i svou přirozenou a toliko lidskou pokoru přinést v oběť ku větší cti a slávě Boží.*¹¹⁷

Pro Bohumíra Janáta byl Velehrad klíčovým momentem, o kterém 23. července 1985 napsal: *Není posláním víry být politickou silou, avšak to, co proměňuje vědomí lidí, nelze uchránit politického dopadu. Víra oslovuje každého člověka individuálně původně v oblasti jeho svědomí a odtud vzniklé vědomí odpovědnosti za čestné a tvořivé naplnění vlastního osudu nemůže na sebe převzít žádný stát, ideologie, žádná společnost či skupina lidí. Je nedobrou službou sobě i společnosti toto nejčennější v člověku pouštět ze svých rukou a nedobrý prospěch státu i osobám politiků přináší podobnou rezignaci od lidí požadovat. Na cestě boje o spásu vlastní duše člověk nutně osvobozuje i druhé lidi. Na cestě boje o moc nad bližními ztrácí sám sebe a zároveň šíří a upevňuje lidské otroctví.*¹¹⁸

Papeže Jana Pavla II. si Bohumír Janát velice vážil. Ve své eseji Čekající Mistr z roku 1986 o něm píše: *Budiž mi dovoleno říci, že i přes spoustu děsivých a alarmujících věcí, jež se odehrály v nejčerstvější historii našeho národa, a které se denně dějí před očima současného světa, je krásné a požehnané žít v době, kdy na Petrově skále stanul člověk čistý a pravdivý jako denní světlo, prostý a potřebný jako denní chléb. Jeho několik slov by dokázalo dát průchod dějinné spravedlnosti, přinést*

¹¹⁶ Podle svědectví Václava Bendy zvací dopis podepsalo až dvaadvacet tisíc lidí z řad kněží i laiků.

¹¹⁷ Václav BENDA, Noční kádrový dotazník a jiné boje, in: Znovu křesťanství a politika: jak dál po Velehradě?, Praha 2009, s. 175.

¹¹⁸ Bohumír JANÁT, Velehrad, pozůstalost Bohumíra Janáta v soukromém vlastnictví manželky Aleny Janátové, strojopis ze dne 23. července 1985, 3 s.

*útěchu i povzbuzení, pohřbít vinu a ressentiment, posílit naději. Mistr Jan Hus v našich myslích i před tváří dějin na taková slova z úst nejvyššího představitele církve, pro věc, jejíž opravdovosti obětoval život, dosud čeká.*¹¹⁹ Pravda ve víře i v životě byla pro Janáta neochvějnou cestou, která ho dovedla až do řad mluvčích Charty 77.

4. Mluvčí Charty 77

*Proto se žádný jednotlivec, který vskutku trpí bezprávím, nemá cítit osamělý, vydaný převaze okolností, dokud zůstane věren povinnosti zastávat se sám sebe, povinnosti tedy, která je zároveň povinností ke společnosti, k níž člověk náleží. Účelem Charty 77 je tedy spontánní, všech vnějších závazků prostá solidarita všech lidí, kteří porozuměli, jaký význam má mravní smýšlení pro reálnou společnost a pro její normální fungování.*¹²⁰

Mandát mluvčích byl však postupně upraven tak, že trval jeden rok a vždy v prvním týdnu nového roku docházelo ke střídání. Fungovalo to na principu předávání, sám úřadující mluvčí hledal vhodného kandidáta, který musel být respektovanou osobností, jejíž ideové zaměření odpovídalo alespoň přibližně proudu, z něhož pocházel mluvčí sám. Pro tohoto mluvčího byl povinen vyjednat konsenzuální souhlas u předchozích mluvčích a také v různých prostředích Charty. Rozdělení bylo velmi volné, ale existovalo a zaručovalo názorovou pluralitu mluvčích a bylo bedlivě střeženo. Jeden mluvčí byl vždy vyloučený komunista, druhý z nekomunistické demokratické opozice a třetí měl být reprezentantem kultury a umění.¹²¹

Dne 2. ledna 1988 byl Bohumír Janát jmenován společně s Milošem Hájkem a Stanislavem Devátým mluvčím Charty 77. Funkci přijal z rukou evangelíka Jana Litomiského, který mluvčoval v roce 1987. Bohumír Janát pocházel z křesťanského okruhu stejně jako Jan Litomiský, který na něj vzpomíná: „Já jsem se s ním několikrát setkal před tím, než jsme si předali tu funkci, myslím, že jsme se většinou setkali v nějaký kotelně nebo někdy v kavárně. A na mě působil dojmem takového velice vážného svědomitého člověka, zodpovědného. Takže on i tu funkci bral velice vážně, na všecko se mi vyptával, jaký budou jeho úkoly a co má dělat a tak. A myslím se, že se

¹¹⁹ Bohumír JANÁT, Čekající Mistr, pozůstalost Bohumíra Janáta v soukromém vlastnictví manželky Aleny Janátové, strojopis ze dne 28. července 1986, 3 s.

¹²⁰ Jan PATOČKA, O povinnosti bránit se proti bezpráví, in: Vilém PREČAN, Charta 77 – Od morální morální k demokratické revoluci, Praha 1990, s. 33-34.

¹²¹ Z rozhovoru s Annou Šabatovou a Petrem Uhlem (Praha, 22. června 2010).

tomu i takhle věnoval potom. Jinak my jsme mezi těmi mluvčími vždycky reprezentovali to takzvané křesťanské křídlo. Protože návrhy vyšly zřejmě z okruhu Martina a Radima Palouše a Václava Bendy. Vždycky se to probíralo i s Milošem Rejchrtem. Navíc Miloš v té době byl kotelník a ti kotelníci se přeci je navzájem znali. Ale mně ho navrhl Vašek Benda.¹²²

„A z těch třech mluvčích byl jeden většinou z řad bývalých komunistů, jeden byl z řad křesťanů a jeden reprezentoval takovou tu uměleckou nebo občanskou část veřejnosti. Charta vydávala dokumenty, ty dokumenty připravovaly odborné skupiny a ti mluvčí byli vlastně něco jako cenzoři. Museli se všichni tři shodnout na tom, co v tom dokumentu může být a co v tom být nemůže, a případně jak to doformulovat. Důležitá byla také jazyková úprava, protože já třeba jsem byl mluvčí s Libuší Šilhanovou a s Josefem Vohryzkem a ten Josef Vohryzek to byl překladatel z norštiny a on měl velice vysokou kulturu jazyka a na to i dbal u těch dokumentů, takže často ty věci přeformuloval, ale velice dobře, takže to byla velká pomoc.“¹²³

Jan Litomiský ve vzpomínkách pokračuje: „Od toho Mirka to bylo velice statečné, protože on nastupoval ve chvíli, kdy se situace zotřovala. Ony tam byly vždycky takové vlny. Já jsem nastupoval v sedmdesátém osmém, když vrcholila perestrojka a režim znejistěl. Často jsme se setkávali se zahraničními diplomaty většinou zcela veřejně, někdy nás pustili, někdy nás zadrželi, ale většinou ty schůzky probíhaly a tvrdé represe nebyly kromě toho, že mě vyhodili i z práce topiče.“¹²⁴

Sám Janát na otázku Jana Rumla, jaký smysl a význam má podle něj Charta 77, odpověděl: *Charta se stala jakýmsi ventilem vystupňovaného normalizačního tlaku. Jako ve fyzikální soustavě po překročení určité meze přetlak nutně ústí ve volnou expanzi nebo po překročení jisté prahové hodnoty látka mění svou kvalitu, podobně – uijeme-li metafyzického obrazu – ze středu koncentrované temnoty v jistý okamžik vytryskne světlo. Něco jako lux et tenebris. Byli zde lidé, kteří již neměli kam ustoupit, jestliže jednou nechtěli odcházet z tohoto světa s vědomím, že pasivně přihlíželi uničení hodnot své víry, a proto museli jít dopředu.*¹²⁵

Svou funkci vnímal jako příležitost k činu ve šlépějích Jana Patočky. „Charta 77 je pro mne především platformou svobodného myšlení, slova i činu a jejím nezničitelným

¹²² Z rozhovoru s Janem Litomiským (Pelhřimov, 23. června 2010).

¹²³ Z rozhovoru s Janem Litomiským (Pelhřimov, 23. června 2010).

¹²⁴ Z rozhovoru s Janem Litomiským (Pelhřimov, 23. června 2010).

¹²⁵ Alena JANÁTOVÁ, Jolana POLÁKOVÁ, Bohumír Janát. Výzva a inspirace., Praha 2000, s. 64. Původně tento rozhovor vyšel v INFOCHu č. II./1988.

*základem je, jak to vyjádřil Jan Patočka, báze osobně mravní. Pro mluvčího jsou asi nejdůležitější dvě věci: kvalita dokumentů a snaha udržet ducha přátelství, solidarity a porozumění v našem různorodém společenství. (...) Myšlenka lidských práv vznikla v tradici evropského protestantismu; je koneckonců vždy zbrání lidského protestu proti absolutnímu nároku jakékoliv světské autority. A zdá se mi, že jejím prvním formulátorem je český náboženský reformátor mistr Jan Hus, který svou smrtí podložil věrohodnost svého principu – svobody rozumu a svědomí.*¹²⁶

V roce 1983 požádala Marie Rút Křížková o požehnání kardinála Tomáška k práci mluvčí. Od tohoto roku se návštěvy nově zvolených mluvčích u kardinála staly nepsaným pravidlem.¹²⁷ Také Bohumír Janát společně se Stanislavem Devátým kardinála osobně navštívili. Miloš Hájek se této schůzky nezúčastnil. „Hynek se Standou Devátým se rozhodli, že půjdou ke kardinálovi Tomáškovu a ptali se mě, jestli půjdu taky. Mě nepozval, já ateista, abych tam šel bez pozvání, raději jsem odmítl.“¹²⁸ A dodává: „Měl jsem k němu od počátku dobrý vztah, vážil jsem si ho za jeho činnost, názory, způsob jednání. Vážil jsem si ho i ve věcech, ve kterých jsme se neshodovali. Naší činností bylo vydávat dokumenty Charty. Vydali jsme přes šedesát dokumentů za ten rok. Vždy tam musely být podpisy všech tří mluvčích. Jeden dokument se jmenoval Právo na dějiny – stanovisko k historiografii – problém historické fronty. Byla kolem toho velká diskuze, kde se vzbouřili nejen socialisté, ale i evangelíci, protože ten dokument byl jednostranně katolický. Jiný příklad naší neshody se týkal srpna 68. Bylo několik návrhů mezi nimi také návrh Jiřího Hájka. Jenže nikdy se nelíbil všem mluvčím. Hájek navrhoval větu: Okupace byla nejen v rozporu s mezinárodním právem, ale i v rozporu s Varšavskou smlouvou. A Hynek řekl, že je to blbost. Já jsem věděl, že Hynek má politické zkušenosti. Šel jsem do knihovny a přečetl jsem si text Varšavské smlouvy. Ale Hynek si stál na svém, že nemá Varšavskou smlouvu rád. Tak jsme nakonec požádali Havla, aby ten dokument napsal. Hynek byl neústupný.“¹²⁹

Pravidla rozhodování o tom, co Charta bude dělat a jaké dokumenty vydá, byla velmi často diskutována. Každý dobrý nápad byl vítán, iniciativě signatářů, a nejen signatářů, se meze nekladly. Ale o tom, zda dokument vydat, nebo ne, a jakou bude mít podobu, rozhodovali mluvčí. Charta nebyla demokratickou organizací, v níž by

¹²⁶ Tamtéž, s. 65, 66.

¹²⁷ Z rozhovoru s Kamilou Bendovou (Praha, 15. července 2010).

¹²⁸ Z rozhovoru s Milošem Hájkem (Praha, 19. června 2010).

¹²⁹ Z rozhovoru s Milošem Hájkem (Praha, 19. června 2010).

rozhodovalo hlasování.¹³⁰ Neměla také strukturu, která by demokratické procesy umožňovala. Důležitý byl princip konsenzu a kultura dialogu. Nebylo přípustné, aby dva mluvčí přehlasovali třetího a vydali nějaký dokument bez jeho souhlasu. Mluvčí měli nepsanou povinnost konzultovat každý nový dokument s širším okruhem signatářů. Každý v jemu dostupných prostředích. Žádná významná ideová skupina v Chartě neměla být opomenuta. Zejména pokud mluvčí přicházeli s nějakou novou myšlenkou či iniciativou, očekávaly se důkladné konzultace a získání konsenzu. S myšlenkami dialogu a konsenzu úzce souvisí respekt k názoru ostatních chartistů. Vždy se hledala taková slova, s nimiž se mohli ztotožnit všichni. Úsilí o neideologický jazyk bylo součástí dialogové kultury, která pomáhala překonávat ideové rozdíly a posouvat společné úsilí vpřed.

Jako jeden příklad za všechny uvedu, že, kdybyste prošli všechny dokumenty Charty, které kdy byly vydány a autentizovány mluvčími (alespoň do roku 1989), nenašli byste nikde čs. státní moc označenou jakou komunistickou. Nebyla to obava použít slovo komunistický nebo komunismus pro označení státní moci (ostatně tehdy to ve veřejném diskursu nebylo hanlivé slovo), ale spíše respekt k ideovému přesvědčení těch, kteří byli z komunistické strany vyloučeni a kteří by to mohli považovat za urážlivé. Oni s tím slovem kdysi spojili úsilí o sociální spravedlnost a neviděli je rozporné s úsilím o lidská práva.¹³¹

Rok mluvčího byl skutečně rok života podle svědectví Jana Rumla, který mluvčím zprostředkovával kontakty se zahraničím.¹³² Vzhledem k tomu, že Stanislav Devátý žil ve Zlíně, často ho na jednáních zastupoval Alexandr Vondra. Za dobu svého působení v roli mluvčího se Janát podílel mimo jiné na těchto dokumentech: Výzva evropské veřejnosti k vyjádření solidarity s rumunským lidem (Dokument č. 2/1988); Dopis Federálnímu shromáždění ČSSR a generálnímu prokurátorovi ČSSR o úpravě stávajícího správního řízení a potřebě správního soudnictví (Dokument č. 8/1988); Vyjádření podpory podpisové petiční akci moravských katolíků k situaci věřících občanů (Dokument č. 9/1988); Výzva k veřejnosti SSSR, Polska, Maďarska, Bulharska a NDR, aby přispěla k odsouzení srpnové invaze do Československa (Dokument č. 13/1988); Zpráva o brutálním zásahu proti shromáždění věřících v Bratislavě (Dokument č. 14/1988); Pozvání zahraničním mírovým aktivistům na mezinárodní

¹³⁰ Z rozhovoru s Annou Šabatovou (Praha, 22. června 2010) a Petrem Uhlem (Praha, 22. června 2010).

¹³¹ Anna ŠABATOVÁ, Charta 77 – neopakovatelná zkušenost nebo inspirace pro dnešek?, strojepis z osobního archivu Anny Šabatové.

¹³² Z rozhovoru s Janem Rumlem (Sychrov, 26. července 2015).

mírový seminář v Praha 88 ve dnech 17. - 19. června 1988 (Dokument č. 24/1988); Nekrolog k úmrtí Pavla Wonky (Dokument č. 26/1988); Prohlášení Charty 77 o podpoře třiceti občanů na úpravu článků Ústavy týkajících se svobody projevu a vyznání (Dokument č. 33/1988); Prohlášení k 20. výročí invaze vojsk Varšavské smlouvy do Československa (Dokument č. 40/1988); Dopis Demokratickému svazu v Moskvě s poděkováním sovětským občanům, kteří manifestovali ve výroční den vojenské intervence do Československa na Puškinově náměstí v Moskvě (Dokument č. 43/1988); Sdělení o setkání signatářů Charty 77 s poradcem prezidenta a ministra zahraničí USA Edwardem L. Rownym za jeho návštěvy v Československu (Dokument č. 47/1988); Prohlášení k 40. výročí Všeobecné deklarace lidských práv (Dokument 57/1988).¹³³

Využívalo se každého výročí k vydání Dokumentu a připomenutí Prohlášení Charty 77. Bylo to například výročí úmrtí Jana Patočky nebo výročí dvaceti let od vstupu vojsk Varšavské smlouvy do Československa, které Janát využil k odeslání otevřeného dopisu americkému prezidentovi Ronaldu Reganovi, ve kterém vyjádřil poděkování českého národa za projevenou solidaritu k výročí sovětské okupace. Dopis je datován k 30. srpnu 1988. *„Duchovním heslem naší státnosti je přesvědčení o tom, že „Pravda vítězí“, přesvědčení, jež svými kořeny sahá hluboko do naší národní historie až k velkému činu českého náboženského reformátora Mistra Jana Husa.“*¹³⁴

Dalšími příležitostmi bylo výročí vzniku Československé republiky 28. října či čtyřicetileté výročí Všeobecné deklarace lidských práv. Právě k tomuto výročí byla svolána demonstrace na Škroupově náměstí, kde 10. prosince 1988 promluvil vedle Marty Kubišové, Václav Havla a Rudolfa Battěka také mluvčí Charty 77 Bohumír Janát: *„Když Charta 77 začínala, bylo u nás dost lidí, kteří její signatáře pokládali za nenapravitelné idealisty, jež dokáží asi tak jediné – rozbít si hlavu o tvrdý monolit státní moci. Dosavadní krátká historická zkušenost otevřeného hnutí za lidská práva v Československu však prokázala smysluplnost a hlubokou konkrétní mravního idealismu těch, kteří často i na vlastní kůži museli potvrdit starou zásadu, že ten kdo neusiluje o nemožné, sotva v životě dokáže něco trvale skutečného, rozumného a opravdového. Chartě 77 - jež je otevřena všem - byly často jejími odpůrci podsouvány mocenské ambice třebaže naším opravdovým a bytostným cílem je to, aby vůle k moci*

¹³³ Blanka CÍSAŘOVSKÁ, Vilém PREČAN, Charta 77: Dokumenty 1977 – 1989, Praha 2007, svazek II.

¹³⁴ Bohumír JANÁT, dopis americkému prezidentovi Reganovi, pozůstalost Bohumíra Janáta v soukromém vlastnictví manželky Aleny Janátové, strojopis ze dne 30. července 1988, 2 s.

*nebyla nikdy tím podstatným, oč v politice a v životě společnosti běží. Vždyť je dobré, že Čechům, Moravanům a Slovákům nikdy nebyl natrvalo lehké vládnout. A je naší povinností usilovat o to, aby se tento fakt udržel a prohloubil v tom smyslu, že vláda v naší zemi bude mít před sebou jako partnery občany politicky, kulturně a mravně stále vyspělejší.*¹³⁵

V. Člověk mezi proudy (léta 1989 – 1998)

1. Sametová revoluce a svatořečení Anežky České

Vzájemná spolupráce Charty 77 a katolické církve vyvrcholila v roce 1989 dokumentem Charty 77 č. 71 z 9. 11. 1989 K svatořečení Anežky Přemyslovny: *A tak pontifikální mši ve Svatovítské katedrále v Praze bude sloužit kardinál Tomášek až 25. 11. 1989 v 10 hodin. Bude zde posvěcena socha sv. Anežky a všem účastníkům z Čech, Moravy i Slovenska bude poskytnuta příležitost společně prožít hrdost na svatou Anežku Českou, na její odkaz národům a na její moc, která přetrvala a přetrvá staletí.*¹³⁶

Bohumír Janát považoval svatořečení Anežky Přemyslovny v Římě dne 12. listopadu 1989 za otevření se duchovního prostoru a za zázrak, který pomohl pádu komunistické moci. K sametové revoluci se Janát vyjadřuje později skepticky: *V převratných událostech československého podzimu 1989 dostalo slovo revoluce originální přívlastek a z hlediska dosavadní dějinné zkušenosti vyjadřuje sametová revoluce (výraz sám tak trochu contradictio in adiecto) podivuhodný paradox, kdy při skutečném a nezvratném pádu tyranie tekla pouze krev vítězů. Stalo se cosi opravdu podstatného a tato velká událost nemůže být, dle mého soudu, pravdivě pochopena, zůstane-li v pojmenování její podstaty jediným klíčovým slovem – byť v sametu oděném – slovo revoluce.*¹³⁷

Janát byl přesvědčený, že v listopadu roku 1989 nešlo o revoluci, nýbrž o relevanci otevřeného duchovního prostoru, který nabídl jedinečnou příležitost k mravní obrodě celé společnosti a k návratu ke křesťanským kořenům. Jako jeden z mála neměl potřebu veřejně vystupovat a vydat se na politickou dráhu. Václavu Havlovi vyčítal, že opustil ideu Charty 77 a stal se nově zvoleným československým prezidentem. *Svoboda,*

¹³⁵ Alena JANÁTOVÁ, Jolana POLÁKOVÁ, Bohumír Janát. *Výzva a inspirace.*, Praha 2000, s. 68.

¹³⁶ Kamila BENDOVIČOVÁ, *Charta 77 a křesťané*, in: *Církevní dějiny*, 2, 2008, s. 122.

¹³⁷ Bohumír JANÁT, *Mýtus sametové revoluce*, in: *Myslet proti duchu doby*, Praha 1999, s. 154.

*demokracie, pluralita, tržní hospodářství a návrat do Evropy jsou zajisté dobrá a rozumná politická hesla. Těžko se však jimi může duchovně legitimovat probuzený a vzkříšený národ, od něhož – jak to cítil a vyjadřoval Masaryk – svět očekává nové slovo. A možná ani nejde v první řadě o to, čím jsme povinováni světu, jako o naši vlastní odpovědnost vůči královskému daru svobody, kterého se nám dostalo ve třetí dekádě listopadu minulého roku. Jedině z této odpovědnosti se může zrodit nové slovo a idea, kterou tolik potřebujeme, abychom v proudu každodennosti nepromarnili cosi velmi cenného, co i demokracii dává trvalé základy.*¹³⁸

V únoru 1990 projednala komise pro nápravu křivd Psychologického ústavu Československé akademie věd Janátův případ, který byl od 1. března 1990 znovu přijat do pracovního poměru. Bohumír se věnuje vědecké práci, překládá dílo Michaela Novaka „Křesťanství, kapitalismus a demokracie“, přednáší. V srpnu roku 1991 se Bohumír Janát ženil s Alenou Plášilovou. Svatba proběhla na Klokotech v kostele Nanebevzetí Panny Marie. Na svatbu byli pozváni pouze svědci svatebčanů manželé Brožovi. Bohumír s Alenou společně cestují do Říma, kde se setkávají s papežem Janem Pavlem II. Toto setkání je pro Bohumíra jednou z klíčových životních zkušeností.¹³⁹

2. Nedobrovolná ilegalita

Doba po listopadu 1989 přinesla řadu změn, z nichž ne všechny byly Janátem vnímány jako přínosné. Převrat z jedné strany završil snahu Charty 77 o prosazení lidských práv a svobod, na straně druhé přispěl k jejímu rozpadu. S pádem režimu padl také hlavní nepřítel, který spojoval chartisty dohromady. Uvolněním poměrů se vyostřily názorové rozdíly. Radikální skupina kolem Petra Cibulky požadovala lustrace členů Charty 77 a vyloučení komunistů z roku 1968. Situace se natolik vyhroutil, že byla svolána schůze k Daně Němcové, kde se odsouhlasilo ukončení činnosti Charty 77. Bohumír Janát byl jeden z několika mála signatářů, kteří byli proti tomu. Miloš Hájek vzpomíná na Janátovu odpověď: „Dano, já se divím, že ty jako katolička nechápeš tu velkou duchovní velikost Charty, která má větší váhu než nějaké vylomeniny lidí jako je Cibulka.“¹⁴⁰

¹³⁸ Bohumír JANÁT, Mýtus sametové revoluce, in: Myslet proti duchu doby, Praha 1999, s. 155, 156.

¹³⁹ Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

¹⁴⁰ Z rozhovoru s Milošem Hájkem (Praha, 19. června 2010).

Bohumír jednoznačně vnímal Chartu jako nadčasovou záležitost, morální imperativ, kterého je zapotřebí v každé době. Anna Šabatová dodává: „V tom měl Bohumír pravdu, ale podle mě nová autorita musí vyrůst z nových podmínek, z reflexe společnosti, vůči níž se vymezuje, a je to daleko těžší v demokratické společnosti najít sjednocující moment kvůli té pluralitě názorů a témat. Demokratická společnost funguje jinak a společné autority se vytvářejí v jiných tedy demokratických mechanismech jiným způsobem než opozičním.“¹⁴¹

Činnost Charty byla ukončena jejím posledním dokumentem č. 9 z roku 1992. Janát se ještě pokusil tuto situaci změnit, ale byl v naprosté menšině. Jedna z posledních tří mluvčích Věra Roubalová stála zprvu na jeho straně, ale při hlasování nakonec zvedla ruku pro ukončení činnosti.¹⁴² Roli mluvčích přejímají tzv. strážci odkazu Charty 77. Jiří Gruntorád vysvětluje: „Role strážců odkazu Charty je taková velmi mlhavá a měla by tedy mít za cíl, jak vyplývá z názvu, strážít, hlídat, starat se o odkaz Charty. Což je mimo jiné to, bránit ho proti nějakým pomluvám, vyvracet různé mýty. Takže čas od času, stalo se to párkrát v posledních letech, že jsem někomu napsal nebo zavolaal, aby nehlásal bludy ve sdělovacích prostředcích. Protože občas se tam právě objevily zprávy typu: Zakladatel Charty profesor Janouch apod. Nebo se to týká otázek, kdo je a kdo není signatář Charty. Často o sobě prohlašují lidi, že podepsali Chartu, aniž by se jejich podpis kdykoli kdekoli objevil. Takže tyhle věci občas vyvracím a uvádím na pravou míru. Také jsem v kontaktu s nějakým množstvím signatářů Charty, kteří používají email. Takže se mi občas daří je i spojovat za nějakým dobrým a užitečným cílem. Což byla například podpora běloruské Charty v roce 2007 nebo o rok později v Číně.“¹⁴³

Po ukončení činnosti Charty se Bohumír Janát uzavírá do dobrovolné ilegality, přesto však neustává s kritickými glosami společnosti. Svými filozofickými texty přispívá do levicově orientovaných Listů, kde se později stává členem redakční rady. Je kritický k polistopadovému vývoji a ve svých příspěvcích dál hájí ideje Charty 77. Jde proti duchu doby. V rámci filozofických témat se věnuje postavě Fausta a tématu Domova, které je i jeho hlavním tématem na Psychologickém ústavu České akademie věd. Jedním z jeho posledních textů je Goethův Faust – Výzva, naděje a varování, kde vyjadřuje svou obavu o budoucnost lidstva: „Jestliže jedním z podstatných momentů

¹⁴¹ Z rozhovoru s Annou Šabatovou (Praha, 22. června 2010).

¹⁴² Z rozhovoru s Janem Rumlem (Sychrov, 26. července 2015).

¹⁴³ Z rozhovoru s Jiřím Gruntorádem (Praha, 26. června 2010).

tohoto příběhu je prodej nesmrtelné duše, tedy výměna toho, co je v člověku nejcennější, za vzrušující světskou zkušenost, za opojnou chuť moci, bohatství a slávy, pak tento příběh skutečně vyjadřuje cosi podstatného o naší vlastní duchovní situaci.¹⁴⁴

Bohumír Janát byl v listopadu 1998 hospitalizován v posledním stadiu rakoviny tlustého střeva v nemocnici Na Františku. V květnu roku 1998 umírá Bohumírova matka, v říjnu jeho otec. Bohumír umírá doma na první adventní neděli 29. listopadu téhož roku 1998 ve věku čtyřiceti devíti let. „Byla to naprosto vědomá smrt. On už všechno věděl. Začala jsem mu číst Janovo evangelium. A v tom nádherném okamžiku, kdy se Kristus setkává se samaritánkou a ona ho poznává, se duše uvolnila a on odešel v Kristu a s Kristem.“¹⁴⁵ Pohřeb se konal 5. prosince 1998 v Týnském chrámu v Praze. Pohřben byl podle svého přání v Týně nad Vltavou vedle své matky Anežky Janátové.

¹⁴⁴ Bohumír JANÁT, Goethův Faust – Výzva, naděje, varování, in: Faust metaforou k současnosti, Happy End Production, Praha 1998, s. 7.

¹⁴⁵ Z rozhovoru s Anežkou Janátovou (Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010).

VI. Závěr

Bohumír Janát je neprávem opomíjený myslitel, který v mnoha směrech dokázal předejít svou dobu a nahlédnout do jejích zákoutí, o kterých se nově rodící společnosti roku 1989 ani nesnilo. Jeho pojetí křesťanské filozofie bytostně navazuje na profesora Jana Patočku, který se jen několik málo dní před svou smrtí vyjadřuje k Chartě 77: *Ale naši věci není nikomu nahlížet do svědomí, nýbrž pouze pozorovat a konstatovat. Ale také pozorovat a konstatovat vývoj vnitřních věcí! Konstatovat, že lidé dnes zase vědí, že existují věci, pro které stojí za to trpět! Že věci, pro které se eventuálně trpí, jsou ty, pro které stojí za to žít.*¹⁴⁶

A Janát k tomu po více než patnácti letech dodává: *„Naproti tomu duchovní smysl Evropy v sobě chová naději už tím, že není věcí světových stran, není výsledkem pouti směrem na Západ (jako kdysi nemohl být výsledkem cesty do Moskvy), je dostupný každému na jeho místě a každý z nás v něm může mít svůj pevný locus standi. Je to pozice čekání, které se do Evropy nevrací, ani se Evropou netoulá, ani nesedí s rukama v klíně. Nalezení takového místa, na kterém člověk stabilně stojí a které mu dává možnost toto místo vzdělávat, zúrodnovat a chránit, je otázkou hledání domova, otázkou návratu domů.*¹⁴⁷

Bohumír Janát tím jasně deklaruje svůj postoj k novodobým dějinám, které ztratily svojí vertikálu v návaznosti na individuální metafyzické rozhodnutí se člověka v následování Krista. *„Nemá-li člověk pevný bod v transcendenci, nelze mu nikterak pohnout světem.*“ Jeho odkaz je tak v dnešní době více než naléhavý a bytostně aktuální. *„Metafyzické rozhodnutí ve směru pravdy se potom v rozměru konkrétní dějinné existence projevuje coby síla odhodlání, vytrvalost čekání a radost naděje.*¹⁴⁸

¹⁴⁶ Jan PATOČKA, Co můžeme očekávat od Charty 77?, in: Vilém PREČAN, Charta 77 – Od morální morální k demokratické revoluci, Praha 1990, s. 42.

¹⁴⁷ Bohumír JANÁT, Myslet proti duchu doby, in: Myslet proti duchu doby, Praha 1999, s. 231.

¹⁴⁸ Janátova pozůstalost v soukromém archivu Mgr. Aleny Janátové – rukopis Bohumíra Janáta datovaný dne 30.7.1996, 2 s.

VII. Prameny, soupis textů Bohumíra Janáta a literatura

Archivní prameny:

Základním pramenem pro mne byla osobní pozůstalost filosofa Bohumíra Janáta, která se nachází dosud nezpracovaná v soukromém vlastnictví jeho manželky Aleny Janátové. Obsahuje rukopisné a strojopisné filosofické texty, kritické recenze, dokumenty Charty 77, zlomek oficiální a osobní korespondence a Janátovy poznámky k literatuře a filosofii. Dále jsem čerpala z Matriky Městského úřadu v Táboře – Knihy narozených, sign. B41/910 a sign. B38/726, z archivu Gymnázia Pierre de Coubertaina v Táboře a z farního archivu římskokatolické církve v Táboře, sign. AIX, snubní protokoly z let 1989 – 1992. Kronika rodiny Janátů se nachází v soukromém vlastnictví sestry Bohumíra Janáta Anežky Janátové. Samizdatové sborníky a články jsou uloženy ve fondech archivu Libri prohibiti na Senovážném náměstí v Praze.

Seznam narátorů:

Rozhovor s Mgr. Kamilou Bendovou, Praha, 15. července 2010.

Rozhovor s PhDr. Josefem Blümlerem, CSc., České Budějovice, 21. července 2010.

Rozhovor s JUDr. Pavlem Bredou, Tábor, 14. listopadu 2009.

Rozhovor s Doc. PhDr. Václavem Břicháčkem, Mlýn Ochoz u Brna, 17. října 2009.

Rozhovor s MUDr. Karlem Čutkou, České Budějovice, 21. června 2010.

Rozhovor s Mgr. Liborem Dvořákem, Nová Cerekev, 23. června 2010.

Rozhovor s Mgr. Růženu Dvořákovou, Tábor, 17. června 2010.

Rozhovor s Jiřím Gruntorádem, Praha, 26. června 2010.

Rozhovor s Doc. Milošem Hájkem, DrSc., Praha, 19. června 2010.

Rozhovor s PhDr. Anežkou Janátovou, Nová Ves nad Popelkou, 22. července 2010.

Rozhovor s Mgr. Jarmilou Kolářovou Stárovou, České Budějovice 21. června 2010.

Rozhovor s PhDr. Petrem Kratochvílem, CSc, Praha, 15. července 2010.

Rozhovor s Ing. Janem Litomiským, Pelhřimov, 23. června 2010.

Rozhovor s Mgr. Ivanem Mackem, Tábor, 13. dubna 2010.

Rozhovor s Doc. PhDr. Hanou Mejdrovou, CSc., Praha. 19. června 2010.

Rozhovor s PhDr. Irinou Mesnjankinou, CSc, Praha, 20. července 2010.

Rozhovor s Mgr. Danou Němcovou, Praha, 19. května 2010.
Rozhovor s Mgr. Janem Rumlem, Sychrov, 26. července 2015.
Rozhovor s Mgr. Miroslavem Smažikem, Tábor, 13. dubna 2010.
Rozhovor s Mgr. Pavlem Stříbrným, Písek, 14. července 2010.
Rozhovor s PhDr. Annou Šabatovou, Ph.D., Praha, 22. června 2010.
Rozhovor s Prof. PhDr. Ivo Treterou, CSc., Praha, 19. července 2010.
Rozhovor s Ing. Petrem Uhlem, Praha, 22. června 2010.
Rozhovor s Jarmilou Vackovou, Tábor, 16. června 2010.
Rozhovor s Mgr. Helenou Zasadilovou, Tábor, 26. dubna 2010.

Mailová korespondence s PaedDr. Josefem Dvořákem, Ph.D., červenec 2010
Mailová korespondence s Mgr. Šárkou Homolkovou Ewans, květen 2010.
Mailová korespondence s Prof. Erazimem Kohákem, Ph.D., červen 2010.
Mailová korespondence s Doc. ThDr. Ivanem Odilo Štampachem, červen 2010.
Mailová korespondence s Mgr. Jiřím Vančurou, květen 2010.

Soupis textů Bohumíra Janáta

JANÁT, Bohumír, *Metafyzika, dějiny a člověk, diplomová práce*, Filosofická fakulta UK, Praha 1973.

JANÁT, Bohumír, *Lidstvo a národ*, nevydaná práce, Filosofická fakulta UK, Praha 1974.

JANÁT, Bohumír, *Lidská práva v pohledu filosofie dějin*, in: Samizdatový sborník k prvnímu výročí smrti Jana Patočky, Praha 1978.

JANÁT, Bohumír, *Cesta otevřeného osudu. Tři eseje k filosofii člověka, národa a dějin*, Kvart, Praha 1980.

JANÁT, Bohumír, *Masaryk v pohledu Václava Černého*, in: Samizdatový Kritický sborník, 1981, 1.

JANÁT, Bohumír, *Tomáš Garrigue Masaryk a otevřenost české otázky*, in: Rozmluvy, Londýn 1985, 4.

JANÁT, Bohumír, *Velehrad*, in: Rozmluvy, Londýn 1986, 6.

JANÁT, Bohumír, *Caesarovo imperium ve zkoušce svědomí*, in: Samizdatový Kritický sborník, 1987, 4.

JANÁT, Bohumír, *Prohra vítězů a vítězství poražených*, in: Listy, Řím 1988, 2.

- JANÁT, Bohumír, *Světlo a stín českých dějin*, in: Listy, Řím 1988, 6.
- JANÁT, Bohumír, *Duchovní prameny našich novodobých dějin*, in: Alternativa 1989, 1.
- JANÁT, Bohumír, *Myšlení ve stínu modly*, in: Alternativa 1989, 2.
- JANÁT, Bohumír, *Znamení naděje na tváři světa*, in: Samizdatový sborník Hostina, ed. Václav Havel, Praha 1984; Sixty-Eight Publishers, Toronto 1989.
- JANÁT, Bohumír, *Pokorný rebel Henry David Thoreau*, in: Filosofický časopis 1990, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Mýtus sametové revoluce*, in: Akord 1990, 1.
- JANÁT, Bohumír, *Bohatství chudých* (přemluva překladatele), in: Michael Novak, Křesťanství, kapitalismus a demokracie, Karolinum, Praha 1990, Teologické texty 1991, 1.
- JANÁT, Bohumír, *Průzory věčnosti v příběhu času* (předmluva překladatele), in: John S. Dunne, Čas a mythus. Meditace o vyprávění příběhu jako prozkoumávání života a smrti, Artforum, Praha 1991.
- JANÁT, Bohumír, *Dvoji pramen evropské civilizace. Úvodní poznámky k vypracování základní problematiky filosofie moci*, in: Československá psychologie 1991, 2.
- JANÁT, Bohumír, *Ostrovy svobody v čase universálního bezdomoví*, in: Listy 1991, 6.
- JANÁT, Bohumír, *Chvála jednoduchosti*, in: Listy 1991, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Čas čekání. O souvislosti víry, morálky a politiky*, in: Česká mysl 1991, 1.
- JANÁT, Bohumír, *The Quest of Home as the Motive Power of Human Life Story*, in: Current Politics and Economics of Europe, New York 1992, 1 – 2.
- JANÁT, Bohumír, *The Question of Believe in Politics*, in: Current Politics and Economics of Europe, New York 1992, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Frommův humanistický protest*, in: Literární noviny 1992, 26.
- JANÁT, Bohumír, *John S. Dunne – poutník naděje v čase postmoderní skepse*. Salve, 1992, 3, s. 48 – 54.
- JANÁT, Bohumír, *Království zákona a království naděje*, in: Listy 1992, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Otevřená otázka smyslu Charty 77*, in: Listy 1992, 2.
- JANÁT, Bohumír, *Thoreauova transcendentální pouť do Svaté země*, in: Česká mysl 1992, 1 – 2.

- JANÁT, Bohumír, *Otázka víry v politice*, in: *Listy* 1992, 4.
- JANÁT, Bohumír, *Domov jako metafyzický horizont lidského života*, in: *Filozofický časopis* 1992, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Pietas Bohemica*, in: *Idea české státnosti*, Praha, Občanský institut 1993.
- JANÁT, Bohumír, *Myslet proti duchu doby*, in: *Listy* 1993, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Přirozený svět jako morální výzva*, in: *Česká mysl* 1993, 1.
- JANÁT, Bohumír, *Osudová cesta víry*, in: *Filozofický časopis* 1993, 4.
- JANÁT, Bohumír, *Filosofie a víry ve spravedlivý svět*, in: *Listy* 1993, 6.
- JANÁT, Bohumír, *Znamení naděje na tváři světa. Reedice samizdatového sborníku Hostina* (ed. V. Havel), Toronto, Sixty Eight Publishers 1993.
- JANÁT, Bohumír, *Osud, svoboda a metafyzické rozhodnutí*, in: *Reflexe* 1994, 13.
- JANÁT, Bohumír, *Zkouška pravdy a experiment moci*, in: *Listy* 1994, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Bohatství chudých*, in: *Katolický týdeník* 1994, 23.
- JANÁT, Bohumír, *Pravda a ideologie*, in: *Listy* 1994, 5.
- JANÁT, Bohumír, *Saunerring jako velký symbol filosofie*, in: *Filozofický časopis* 1994, 5.
- JANÁT, Bohumír, *Prorocká výzva Alberta Gora*, in: *Listy* 1994, 6.
- JANÁT, Bohumír, *Otázka pravdy v závěru dvacátého století*, in: *Listy* 1995, 1.
- JANÁT, Bohumír, *Nietzschovo kladivo na metafysiku*, in: *Listy* 1995, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Viktor Emil Frankl a příběh XX. století. Zamyšlení nad knihou V. E. Frankla „Člověk hledá smysl. Úvod do logoterapie.“* in: *Československá psychologie* 1995, 3.
- JANÁT, Bohumír, *Odysea rozumu a víry. Zamyšlení nad knihou Karla Skalického o stopách neznámého Boha*, in: *Listy* 1995, 4.
- JANÁT, Bohumír, *Thoreauova lidská tvář Ameriky*, in: *Listy* 1995, 5.
- JANÁT, Bohumír, *Život bez pravdy*, in: *Listy* 1995, 6.
- JANÁT, Bohumír, *Cesty do Osvětlení dláždila lež*, in: *Listy* 1995, 6.

JANÁT, Bohumír, *Masaryk a Nietzsche. Studie k základní otázce filosofie náboženství v horizontu končícího XX. století*, in: *Filosofický časopis* 1996, 2.

JANÁT, Bohumír, *Možnosti spirituální psychologie*, rec.: Henry M. J. Nouwen, *Naslouchal jsem tichu*, in: *Československá psychologie* 1996, 2.

JANÁT, Bohumír, *Evropská duchovní alternativa. Otec Zosima a doktor Faust*, in: *Teologické texty* 1996, 3.

JANÁT, Bohumír, *Filosofie osvobozující oběti*, rec.: K. Kosík, *Jinoch a smrt*, in: *Listy* 1996, 3.

JANÁT, Bohumír, *Křesťanská filosofie ve výzvách ducha doby*, rec.: J. Poláková, *Perspektiva naděje*, in: *Filosofický časopis* 1996, 3.

JANÁT, Bohumír, *Bible očima současníka. Zamyšlení nad knihou Jana Sokola „Člověk a svět očima Bible. Pokus o uvedení do biblické antropologie.“*, in: *Filosofický časopis* 1997, 1.

JANÁT, Bohumír, *Masarykovo slovo „Ježíš, ne Caesar.“*, in: *Listy* 1997, 1.

JANÁT, Bohumír, *O trvalosti ideje Charty 77*, in: *Charta 77 očima současníků po dvaceti letech*, Praha, Ústav pro soudobé dějiny AV ČR 1997.

JANÁT, Bohumír, *Tvořivost a finalita lidské existence. Studie k filosofickým aspektům kreativity*, in: *Psychologové profesoru Tardymu*, Praha, Psychologický ústav AV ČR 1997.

JANÁT, Bohumír, *Transcendentní pramen mravnosti*, in: *Teologické texty* 1997, 6.

JANÁT, Bohumír, *Masaryks Wort „Jesus, nicht Caesar.“*, in: *Identität, Integrität, Integration. Beiträge zur politischen Ideengeschichte Tschechiens*, Münster, Lit Verlag 1997.

JANÁT, Bohumír, *Aktuální podoba dávného sporu filosofie a politiky*, in: *Listy* 1997, 3.

JANÁT, Bohumír, *Umělecký motiv ve filosofii Karla Vrány*, in: *Tvar* 1997, 18.

JANÁT, Bohumír, *Pozoruhodná intuice Vladimíra Solovjova*, in: *Perspektivy* 1997, 3.

JANÁT, Bohumír, *Goethův Faust jako archetyp moderní kultury. Studie k psychologii literatury*, in: *Československá psychologie* 1997, 1.

JANÁT, Bohumír, *Otázka Jobova příběhu v horizontu současnosti*, in: *Tvar* 1998, 8.

JANÁT, Bohumír, *Křesťanství a „pohanství“ – dvě duše tradiční lidové kultury*, in: *Etika a tradiční lidová kultura*, Strážnice, Ústav lidové kultury 1998.

JANÁT, Bohumír, *Goethův Faust – výzva, naděje, varování*, in: *Faust metaforou k současnosti*, Praha, Happy End Production 1998.

JANÁT, Bohumír, *Svět jako poloos naděje a rezignace*, Praha, MDA 1998.

JANÁT, Bohumír, *Svět jako polemos naděje a rezignace*, Akademie sociálního umění, Praha 1998.

JANÁT, Bohumír, *Věk ztracených duší – Faustovská volba současníků*, *Salon (literární příloha Práva)*, č. 89, 29.10.1998.

JANÁT, Bohumír, *Myslet proti duchu doby*, Vyšehrad, Praha 1999.

Literatura:

BENDA, Václav, *Noční kádrový dotazník a jiné boje. Texty z let 1977 – 1989*, Praha 2009.

BLAŽEK, Petr (ed.), *Opozice a odpor proti komunistickému režimu v Československu 1968 -1989*, Praha 2005.

CÍSAŘOVSKÁ, Blanka, *Charta 77 očima současníků po dvaceti letech*, Brno 1997.

CÍSAŘOVSKÁ, Blanka a kol., *Charta 77 očima současníků. Po dvaceti letech*, Brno 1997.

CÍSAŘOVSKÁ, Blanka, *Charta 77: dokumenty 1977 – 1989*, III svazky, Praha 2007.

HAVEL, Václav, *Dálkový výslech*, Praha 1989.

HAVEL, Václav, *O lidskou identitu*, Praha 1990.

HAVLÍČKOVÁ, Helena, *Dědictví. Kapitoly z dějiny komunistické perzekuce v Československu 1948 – 1989*, Olomouc 2008.

HVÍŽDALA, Karel, *Výslech revolucionářů z roku 89*, Praha 2000.

JANÁTOVÁ, Alena – POLÁKOVÁ, Jolana (edd.), *Bohumír Janát – výzva a inspirace*, Praha 2000.

JECHOVÁ, Květa, *Lidé Charty 77 - zpráva o biografickém výzkumu*, Praha 2003.

JUDT, Tony, *Poválečná Evropa. Historie po roce 1945*, Praha 2008.

KŘEN, Jan, *Dvě století střední Evropy*, Praha 2005.

MAYER, Françoise, *Češi a jejich komunismus. Paměť a politická identita*. Praha 2009.

MASARYK, Tomáš Garrigue, *Světová revoluce: za války a ve válce 1914 - 1918*, Praha 1925.

OTÁHAL, Milan, *Studenti a komunistická moc v českých zemích 1968 - 1989*, Praha 2003.

POUSTA, Zdeněk – HAVRÁNEK, Jan, *Dějiny Univerzity Karlovy 1918-1990*, IV svazky, Praha 1998.

PREČAN, Vilém, *Křesťané a Charta 77: výběr dokumentů a textů*, Praha 1980.

PREČAN, Vilém, *Charta 77: od morální k demokratické revoluci*, Praha 1990.

PREČAN, Vilém, *V kradeném čase. Výběr ze studií, článků a úvah z let 1973 – 1993*, Brno, 1994.

VANĚK, Miroslav (ed.), *Mocní? A bezmocní? Politické elity a disent v období tzv. normalizace*, Praha 2006.

VANĚK, Miroslav – MÜCKE, Pavel, *Třetí strana trojúhelníku – teorie a praxe orální historie*, Praha 2011.

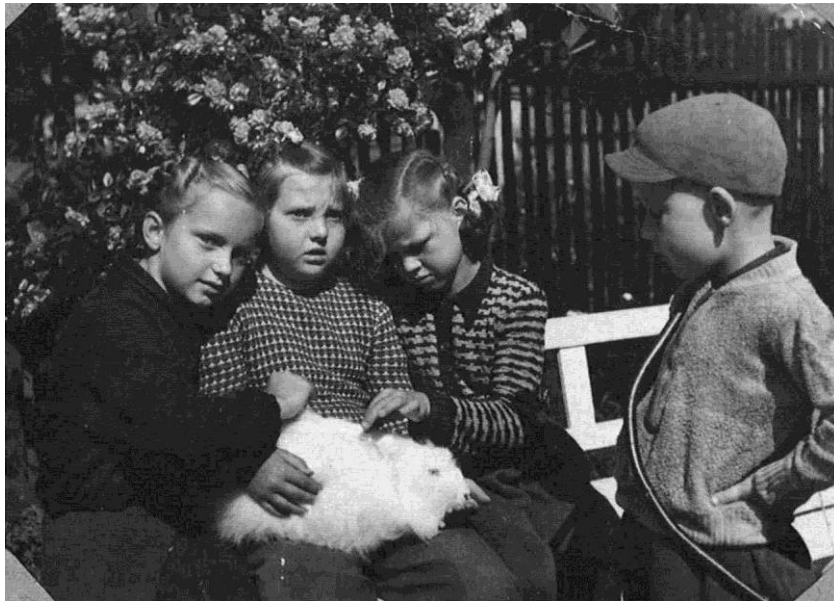
Seznam příloh

- Obrázek 1. Bohumír Janát v dětském věku.
- Obrázek 2. Sestra Anežka (vlevo), Helenka, Libuška a Bohumír.
- Obrázek 3. Mireček na zahradě domu ve Smolínově ulici.
- Obrázek 4. Mireček za humny na "Svépomoci"
- Obrázek 5. Mireček s babičkou Blümlovou v Týně nad Vltavou.
- Obrázek 6. S maminkou Anežkou Janátovou na Kozím Hrádku.
- Obrázek 7. Rod Janátů - pouť ve Dřítňi.
- Obrázek 8. Taneční na Střelnici, 1967 (Janát v horní řadě čtvrtý zprava).
- Obrázek 9. Taneční na Střelnici, 1967 (Janát druhý zleva).
- Obrázek 10. Třídní kolektiv v roce 1968 (Janát vpravo dole).
- Obrázek 11. Maturitní tablo III.A na SVVŠ v roce 1968.
- Obrázek 12. Bohumír Janát - léta sedmdesátá.
- Obrázek 13. Chýnovský farář Josef Komínek.
- Obrázek 14. Záznam o státní závěrečné zkoušce na Univerzitě Karlově.
- Obrázek 15. Zrušení studia vědecké aspiratury ze dne 4.4.1977.
- Obrázek 16. První strana dopisu Libuše Šilhanové ze dne 7.12.1987.
- Obrázek 17. Druhá strana dopisu Libuše Šilhanové ze dne 7.12.1987.
- Obrázek 18. Setkání mluvčích Charty 77 v roce 1988 (zleva Miloš Hájek, Stanislav Devátý, Bohumír Janát).
- Obrázek 19. Setkání mluvčích Charty 77 v roce 1988 (zleva Miloš Hájek, Bohumír Janát, Stanislav Devátý).
- Obrázek 20. Leden 1988 (Litomiský, Vohryzek, Šilhánová, Dienstbier, Hájek, Janát, Devátý).
- Obrázek 21. Leden 1988 (Litomiský, Vohryzek, Šilhánová, Dienstbier, Hájek, Janát, Devátý).
- Obrázek 22. Dokument Charty ze dne 25.8.1988.
- Obrázek 23. První strana otevřeného dopisu prezidentu USA Ronaldu Reaganovi ze dne 30.8.1988.
- Obrázek 24. Druhá strana otevřeného dopisu prezidentu USA Ronaldu Reaganovi ze dne 30.8.1988.
- Obrázek 25. Škroupovo náměstí 10.12.1988.
- Obrázek 26. Janátův projev na Škroupově náměstí 10.12.1988.

- Obrázek 27. Janátův projev na Škroupově náměstí 10.12.1988.
- Obrázek 28. Bohumírova báseň ze dne 22.12.1988.
- Obrázek 29. Osvědčení o kurzu topiče z 29. 12. 1988.
- Obrázek 30. Píseň Anežce Přemyslovně ze dne jejího svatořečení 12.11.1989.
- Obrázek 31. Strojopis eseje "Mravní smysl prezidenství" ze dne 17.12.1989.
- Obrázek 32. Dopis Bohumíra Janáta teologovi Johnu S. Dunnovi ze dne 9.8.1990.
- Obrázek 33. Kniha oddaných - zápis o uzavření manželství ze dne 3.8.1991.
- Obrázek 34. Setkání Bohumíra Janáta a jeho ženy Aleny s papežem Janem Pavlem II - léta devadesátá.
- Obrázek 35. Dopis Jiřího Vančury Bohumíru Janátovi ohledně Charty 77 ze dne 1.12.1991.
- Obrázek 36. Báseň věnovaná Petru Kratochvílovi, nedatováno.
- Obrázek 37. Rukopis eseje "Evropská duchovní alternativa" z roku 1996.
- Obrázek 38. Jeden z posledních Janátových dopisů ze dne 9.11.1998.
- Obrázek 39. Náhrobek Anežky Janátové v Týně nad Vltavou.
- Obrázek 40. Náhrobek Matěje Janáta v Nové Vsi nad Popelkou.
- Obrázek 41. Rodinná hrobka v Týně nad Vltavou.
- Obrázek 42. Náhrobek Bohumíra Janáta.
- Obrázek 43. Kaple na hřbitově v Týně nad Vltavou.
- Obrázek 44. Cesta k Týnskému hřbitovu.
- Obrázek 45. "Nemá-li člověk pevný bod v transcenci, nelze mu nikterak pohnout světem." Bohumír Janát

Obrázek 1. Bohumír Janát v dětském věku.

Obrázek 2. Sestra Anežka (vlevo), Helenka, Libuška a Bohumír.

Obrázek 3. Mireček na zahradě domu ve Smolínově ulici.

Obrázek 4. Mireček za humny na "Svépomoci".

Obrázek 5. Mireček s babičkou Blümlovou v Týně nad Vltavou.

Obrázek 6. S maminkou Anežkou Janátovou na Kozím Hrádku.

Obrázek 7. Rod Janátů - pouť ve Dřítíni.

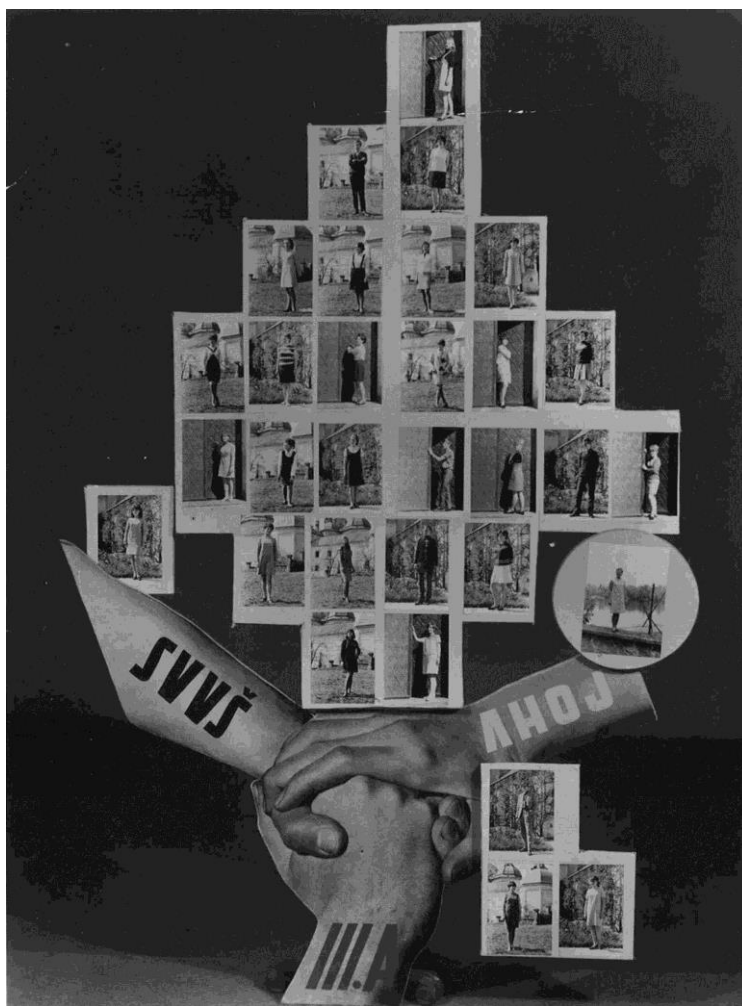
Obrázek 8. Taneční na Střelnici, 1967 (Janát v horní řadě čtvrtý zprava).

Obrázek 9. Taneční na Střelnici, 1967 (Janát druhý zleva).

Obrázek 10. Třídní kolektiv v roce 1968 (Janát vpravo dole).

Obrázek 11. Maturitní tablo III.A na SVVŠ v roce 1968.

Obrázek 12. Bohumír Janát - léta sedmdesátá.

Obrázek 13. Chýnovský farář Josef Komínek

ČESKOSLOVENSKÁ SOCIALISTICKÁ REPUBLIKA

UNIVERSITA KARLOVA V PRAZE

Bohumír Janát

NAROZEN

7. listopadu 1949 v Táboře

ZAKONČIL/A STUDIUM STÁTNÍ ZÁVĚREČNOU ZKOUŠKOU

s vyznamenáním

26. října 1973

na filosofické fakultě

A DOSÁHL/A PODLE ZÁKONA Č. 19/1966 SB. O VYSOKÝCH ŠKOLÁCH

VYSOKOŠKOLSKÉ KVALIFIKACE

V OBORU

filosofie - psychologie
vědy společenské

NA DŮKAZ TOHO VYDÁVÁME TENTO DIPLOM

Švestka, n. n.
PROF. MUDR. BEDŘICH ŠVESTKA
REKTOR

Václav Ráb, n. n.
DOC. RSDR VÁCLAV RÁB, CSc.
DĚKAN

V PRAZE DNE 12. prosince 1973 113824

čís. 12813

Obrázek 14. Záznam o státní závěrečné zkoušce na Univerzitě Karlově.

ČESKOSLOVENSKÁ AKADEMIE VĚD
PSYCHOLOGICKÝ ÚSTAV
PRAHA 1, PURKYŇOVA 2, TEL. 227978

Praha dne 4.4.1977
Č.j. 1100/22

Soudruh
PhDr. Bohumír Janát
Bílková 10
110 00 P r a h a 1

Věc: Zrušení studia vědecké aspirantury.

Na základě § 38 odst. 1e Vyhlášky č.199/1964 sb. - o výchově nových vědeckých pracovníků ruším s Vámi k 10.4.1977 Vaši interní aspiranturu na školicím pracovišti v Psychologickém ústavu ČSAV v Praze, do které jste byl přijat konkurzem ze dne 27.8.1975.

Důvodem zrušení aspirantury je, že svým postojem, podpisem tzv. prohlášení Charty 77, která je v rozporu s platnými československými zákony, odpadly u Vás podmínky stanovené k přijetí a ke studiu vědecké aspirantury na našem školicím pracovišti.

Vedoucí školicího pracoviště
a školitel
čl. kor. J. Linhart, DrSc
ředitel PsÚ ČSAV

Pozn.: nejpozději dne 8.4.1977
Dostavte se do osobního oddělení k formálnímu ukončení osobních záležitostí - studia aspirantury ke dni 10.4.1977.

Obrázek 15. Zrušení studia vědecké aspirantury ze dne 4.4.1977.

radši sestřiči ještě před 19. 12. ^{18. led.}
aby bude "fudobran". Navrhují
Vám schůzku 18. 12. a 17. led.
a Janovské Ves. domů, lépe:
před dveřmi Janovky, ať se se
formali. Poručte i V. Maler!
Měl by se a také brzy by ovčet
V. Milová Hájovi, ať se se sestřiči
a formali. (P. 1, Měšťákova *10/117.)
Stav. Soudy ze Zlína přijede asi
19. 12. i se sjezdeme včera.
Vale si rezervujte čas na 20. 12. —
od 15 — 19 hod., slavností fotbalového
sdělení. Mij. k. 294120, Jeseník 105, 173
tel. 265676 } Věříte jen "Fotbalu"!
Libuše Šilhanová

Obrázek 17. Druhá strana dopisu Libuše Šilhanové ze dne 7.12.1987.

Obrázek 18. Setkání mluvčích Charty 77 v roce 1988 (zleva Miloš Hájek, Stanislav Devátý, Bohumír Janát).

Obrázek 19. Setkání mluvčích Charty 77 v roce 1988 (zleva Miloš Hájek, Bohumír Janát, Stanislav Devátý).

Obrázek 20. Leden 1988 (Litomiský, Vohryzek, Šilhánová, Dienstbier, Hájek, Janát, Devátý).

Obrázek 21. Leden 1988 (Litomiský, Vohryzek, Šilhánová, Dienstbier, Hájek, Janát, Devátý).

Demokratickému svazu
Moskva

VÝRAZ SKUTEČNÉHO PŘÁTELSTVÍ

Charta 77 vyjadřuje dík a úctu těm sovětským občanům, kteří 21. srpna 1988, v den 20. výročí vojenské agrese proti Československu manifestovali na Puškinově náměstí v Moskvě své rozhodnutí pravdivě zhodnotit historickou událost, jež tragicky zapůsobila na naše národy a jejíž nedobré následky neseme dodnes. V době pro pravdu příznivější, než byla doba před dvaceti lety, zopakovali čin sedmi statečných, kteří manifestovali na Rudém náměstí 21. srpna 1968. Tehdy bylo těchto několik odvážných jedinců posláno na dlouhá léta na "Souestroví Gulag", dnešních několik set statečných bylo selektivně postiženo několikadenním vězením a pořádkovou pekutou. Věříme, že musí přijít doba, kdy manifestace otevřeného a pravdivého postoje nebude už spojena s žádným rizikem a kdy společnost a národy našich zemí budou emancipovány z područí lži a násilí. Jsme přesvědčeni, že vaše manifestace v den dvacátého výročí vojenské agrese proti naší zemi byla na této cestě nikoliv nevýznamným krokem.

Stanislav Devátý
mluvčí Charty 77

Miloš Hájek
mluvčí Charty 77

Bohumír Janát
mluvčí Charty 77

OTEVŘENÝ DOPIS PREZIDENTU USA

Vážený Pan
Ronald Reagan
President USA

Praha, 30. VIII. 1988

Vážený Pane Presidente!

K rozhodnutí napsat tento dopis mne přivedly projevy přátelství a solidarity, jež jste učinil Vy osobně i političtí představitelé Vaší země ve dnech 20. výročí vojenské agrese proti Československu. Tyto projevy základní lidské souznalosti z úst představitelů západní civilizace byly pro nás vysoce důležité, neboť v nich zavazala mentalita radikálně opačná té, kterou před padesáti lety stělesnil kapitulantský duch Mnichova, jenž stál na počátku dlouhého období poroby našich národů i na počátku největší válečné katastrofy světových dějin. Pekládám za vhodný akt prosté lidské slušnosti, aby na Váš konkrétní výraz přátelství a solidarity i z naší pády zazněla osobní odpověď.

V předvečer onoho smutného výročí, v sobotu 20. VIII. 1988 jsem byl spolu s přáteli Stanislavem Devátým a Milošem Hájkem zatčen na cestě k sovětskému velvyslanectví v Praze. Naším záměrem bylo předat sovětským představitelům dokument Charty 77, v němž vyzýváme, aby princip otevřenosti k pravdě, jenž je v současnosti vyjadřován ruským slovem "glasnosť", byl uplatněn i v souvislostech historické události, jež tragicky zasáhla naši zemi a jejímž datem se stal 21. srpen 1968. Tato událost dala našim národům již podruhé v tomto století prožít trpkou zkušenost, kterou v lidských dějinách předělalo mnoho národů - zkušenost násilného podrobení a cizí vojenské okupace. Jedním z mála národů, který touto těžce sdílitelnou zkušeností neprošel, je lid Spojených Států Amerických.

Český filozof Jan Patočka nedlouho před svou smrtí vyjádřil myšlenku, že Amerika poté, co Evropa v důsledku sebezničujících válek ztratila světové mocenské postavení, převzala do silných, obranyschopných rukou tu nejpodstatnější součást evropského kulturního dědictví - ideu demokracie, humanity a svedobné víry v Boha. To, že Vaše země nepoznala cizí porobu, je dáno stejně tak přízní historického údělu, jenž stanovil pro rozvoj Vašeho národa mehatné a krásné teritorium mezi dvěma světovými oceány, jako i odhodláním Vašeho lidu svedobu ctít a hájit. A co je bytestně důležité - ctít a hájit svedobu nikoliv pouze svou vlastní. Mnoho lidí na celém světě je přesvědčeno o tom, že Amerika stojí a padá a myšlenkou, že causa svedoby je věci vpravdě univerzální.

I my hluboce ctíme tuto ideu, třebaže zatímco Vy na ni stojíte auteritou nejen mravní, nýbrž i konkrétně faktickou, nám je v současné chvíli dáno za ni bojovat v útlaku a penížení. Váš předchůdce v Bílém Domě, Jimmy Carter, jehož mravnímu idealismu jste Vy dedal podobu pevné a důsledné politiky, řekl na počátku roku 1977 o Američanech: "Jsme hrdě idealistický národ, ale nechtě nikde neprepadne záměně našeho idealismu se slabostí." I mnoho Čechů a Slováků je rozhodnuto ve svých vlastních historických a politických podmínkách držet a chránit ideu neudrě a nepokeřené svedoby jako cosi nevýsost cenného a nenahraditelného.

Obrázek 23. První strana otevřeného dopisu prezidentu USA Ronaldu Reaganovi ze dne 30.8.1988.

Duchovním heslem naší státnosti je přesvědčení o tom, že "Pravda vítězí", přesvědčení, jež svými kořeny sahá hluboko do naší národní historie až k velkému činu českého náboženského reformátora Mistra Jana Husa. Tuto myšlenku nemůžeme podepřít palebnou silou samopalů, tanků a raket, ale budeme za ní stát sileni tím, co zakladatel našeho státu Tomáš Garrigue Masaryk jako svůj politický odkaz národu vyjádřil ve větě: "Ježíš, ne Caesar - toť smysl našich dějin a demokracie." Náš boj není bojem proti Sovětům či komunismu, není to boj na straně Ameriky proti Rusku, je to boj proti zlu, lži a násilí - v našich srdcích, v naší zemi, v celém našem světě.

Víme, že v tomto zápase nejsme sami a jsme přesvědčeni, že tento zápas nemůže skončit jinak než vítězstvím. I když nemůžeme určit časový termín a politický způsob tohoto vítězství, ani si nárokovat podstatnou zásluhu na něm, jedno můžeme odpovědně slíbit - pokud budeme žít, zůstaneme stát na svých místech a o těch z nás, co padli, věříme, že se jich týká to, co vyjadřuje jeden verš písně o Johnu Brewsterovi: "Odešel, aby se stal vojákem v armádě Páně". To nejdůležitější, co pro nás Amerika může v dané chvíli i v budoucnu udělat, je, že zůstane pravdivá, věřící a silná.

Dejte mi, abych Vám poděkoval za Váš jednoznačný projev podpory a povzbuzení a popřál Vám to nejpodstatnější, co člověk člověku může přát a co i Vy jste mnohokrát přál lidem známým i neznámým: Bůh Vám žehnej!

PhDr. Bohumír Janáček

Obrázek 24. Druhá strana otevřeného dopisu prezidentu USA Ronaldu Reaganovi ze dne 30.8.1988.

Obrázek 25. Škroupovo náměstí 10.12.1988.

Obrázek 26. Janátův projev na Škroupově náměstí 10.12.1988.

Obrázek 27. Janátův projev na Škroupově náměstí 10.12.1988.

Píseň romantika ze Lhoty Zárybničné .

Měsíci, větre, sýkorky, hvězdy
Já tady lapený na plotě sedím
do dálky hledím

Duše má tesknotou stále se mrzí
Kdy už mne sundají
Bude to brzy?

B. J.

22. XII. 1988

Obrázek 28. Bohumírova báseň ze dne 22.12.1988.

Středočeské energetické závody, k.p.
Praha 1, Na příkopě 15

Útvar: 016500- vnitřní správa v Praze dne 29. 12. 1988

Posudek o pracovní činnosti
vydaný dle § 60 ZP při ukončení pracovního poměru

Jméno a příjmení pracovníka Bohumír J A N Á T
Datum a místo narození 7. 9. 1949
Bydliště Praha 1, Bílkova 10
V podniku zaměstnán od 3. 8. 1987 do 31. 12. 1988
Pořadní pracovní zařazení (profese, funkce) topič

Vlastní posudek jeho pracovní činnosti:

Bohumír Janát pracoval u STE k.p. jako topič. Absolvoval metodicko- instruktážní školení, které ukončil úspěšnou zkouškou a obdržel osvědčení k samostatné obsluze nízkotlakých kotlů. Svoji práci vykonával vždy odborně a spolehlivě. Kromě své práce, byl vždy ochoten vykonávat i další manuální a nárazové práce, přistupoval k nim vždy pohotově a respektoval potřebu útvaru vnitřní správy.

Středočeské energetické závody

kollektivní podnik

113 20 PRAHA Na příkopě č. 15

.....
hodnotitel - nadřízený pracovník
razítko a podpis:

Pracovník seznámen s hodnocením

.....
datum a podpis pracovníka

Pro nepřítomnost vyrozuměn dopisem

dne

Co: kateg.D - osobní spis
kateg.THP - kádrový odbor

Obrázek 29. Osvědčení o kurzu topiče z 29. 12. 1988.

PÍSEŇ ANEŽCE PŘEMYSLOVNĚ

Dne 12.XI. L.P.1989 byla v Římě prohlášena za svatou Anežku Česká.

Tvé je město, Tvá je země, Tvůj je tento den
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Všichni Češi radují se, zpěv je slyšet jen
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Zvony znějí, v jejich tónu Pán je oslaven
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Zpěv a jásot nebesťanů doléhají sem
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Srdce české země bije dál Tvým životem
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Vypros mír a požehnání pro náš příští den
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Naši cestu osvětluješ víry plamenem
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Země česká bude navědy Tvým domovem
Anežko svatá, Bůh buď pozdraven.

Praha 12. XI. 1989

MRAVNÍ SMYSL PREZIDENTSTVÍ

Velkou zásluhu na zdůraznění otázky lidských práv měl svého času prezident Jimmy Carter. Tento muž ve své knize "Vláda je tak dobrá jako její lid" vyjádřil myšlenku, že každý občan by měl na svém místě prokázat v zásadě stejnou mravní a duchovní způsobilost jako prezident. Je to bezpochyby vysoký, na první pohled snad těžko uskutečnitelný, a přece hluboce praktický ideál. Míří k tomu, aby člověk nikdy nesvěřoval svůj osud do rukou druhého člověka, vyzývá ke zdrženlivosti vůči autoritám a doporučuje rezervovanost vůči vysoké politice. A přece lidská společnost jako celek, nemá-li její světlo vyhasínat v šerosvitu neosobní hry totalitních sil, potřebuje jednoho člověka, jednu konkrétní a známou tvář, jednu osobnost, jež by pro národ představovala kvalitu vůdcovství, integrity a kompetence.

Při volbě takové osobnosti by nemělo jít v prvé řadě o její intelektuální, rétorickou či sugestivní přesvědčivost. Vždyť například ten, který se stal neštěstím pro německý národ a celou Evropu, dokázal myslet striktně logicky a elektrizovat mnohahodinovými projevy masy lehkověrných. Na rozdíl od diktátorského vůdce toho či onoho ražení by měl demokratický prezident vykazovat jednu základní vlastnost: mravní ušlechtilost, jež se dokáže osvědčit i v dobách pro národ zlých.

Současná vlna reálné, zakotvené a vítězí naděje přišla velmi náhle, byla provázena spodním proudem úzkosti a v mnoha konkrétnostech je dosud otevřeným bojem. V prvních dnech děsu, nejistoty a odhodlání nebylo možné uvěřit v opravdový příchod nové doby. Něžná či sametová revoluce, jak velkou duchovní proměnu českého a slovenského národa nazvala západní publicistika, byla ve skutečnosti těžkým a mnohdy do krajnosti vyčerpávacím bojem v myslích a srdcích lidí. Bojovali jsme všichni a nebyli jsme, jak věřím, v tom boji jako lidé a jako národ sami. Jeden z nás však musel vzít na sebe břemeno toho, kdo v těžké chvíli stojí v čele a kdo musí v pravé chvíli říci rozhodující slovo. Nemohl to být někdo, kdo přišel náhle a z neznáma. Byl to ten, kdo svůj národ neopustil odchodem do vnější či vnitřní emigrace a jehož jméno znělo jasně i v ponurých dobách, kdy mnohá jména zmizela či ztratila dobrý zvuk.

Moudrý a silný národ, tak jak se projevil ve studentstvu, ve svém duchovním mládí, nepotřebuje mít ve svém čele supermana, muže ideálního a prostého všech slabostí. Takoví nebyli ani ti největší v našich dějinách. Skutečná síla člověka a národa není v intelektu, bohatství a moci, nýbrž v mravní důslednosti, s jakou dokáže sledovat to, co je podstatné. Jde-li v naší historické chvíli, jak pevně doufám, o skutečně nový počátek, pak je navýsost důležité, aby na naši cestu nevstoupil prvek nedůslednosti, lži a sváru. Prezidentem by se měl stát člověk, prostý veškeré ideologické předpojatosti, člověk, který byl vždy sám sebou a který nepřišel ke kvalitě svého jména mocí té či oné strany. Prezidentem má být osoba hluboce lidská a nadstranická, smyslem prezidentské funkce je poslání osobně mravní.

Bylo by proto velkou nedůsledností, kdyby lež, zdání a pomluva, v něž se proměnila ještě nedávno mocná a krutá totalita, dostala šanci být sebemenšího triumfu na rozloučenou. Platí to o to víc ve věci prezidentské volby. Proto chci věřit, že jak národ, tak jeho vůdčí osobnosti i jeho ústavní reprezentace jasně nahlédne, že po půlstoletí proher a nedůsledností právo a povinnost dovést naše národy k bráně demokracie, kterou otevřou opravdu svobodné volby, má jedině Václav Havel.

Praha, 17. XII. 1989

PhDr. Bohumír Janáček

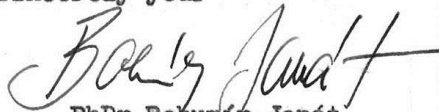
Prague, 9. August 1990

Dear Mr. Dunne:

First of all take my heartfelt greetings and best wishes. In November 1989 my country was blessed with a gift of liberty /it was not, as for my opinion, a revolution of human forces but a revelation of power of God/. Thus the new factual possibilities for our spiritual life were open. One of them is a chance of official publishing of your book "Time and Myth: A Meditation on Storytelling as an Exploration of Life and Death". This book was already published - as you know - in Czech translation in samizdat /with my prolog/ in 1980. Now it would be published in voluntary edition "Artforum" by editor Mr. Karel Srp. We should need your kindly agreement with the publishing of "Time and Myth" and your requirements as for copyright and fee. Therefore, be so kind, please, and send me these formalities.

I also hope, that your spiritual voyage will take you to Prague and we shall see you personally. It would be excellent if you would have a lecture at newly established "The Christian Academy Prague". I look forward your answer and

I remain sincerely your

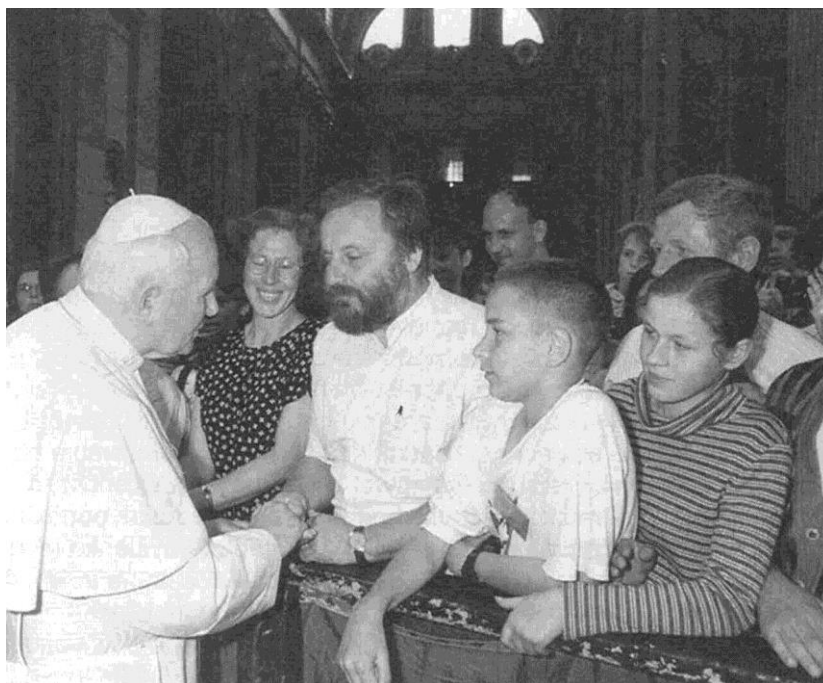

PhDr Bohumír Janát
Bílková 10
110 00 Praha 1
CZECHOSLOVAKIA

Obrázek 32. Dopis Bohumíra Janáta teologovi Johnu S. Dunnovi ze dne 9.8.1990.

190		Kniha		oddaných		191	
Old. číslo dle 287 1991	ZELENÍ	NEVĚSTA	Parohy	Old. číslo dle 287 1991	ZELENÍ	NEVĚSTA	Parohy
190	Jan Buncal 19. 12. 1922 Tábor	Margita Jurešová 10. 8. 1924 Tábor	190	3. 8. 1991 Tábor	Bohumír Janáček 12. 11. 1929 Tábor	Alena Bělohávková 10. 11. 1928 Tábor	191
191	Jan Buncal 19. 12. 1922 Tábor	Margita Jurešová 10. 8. 1924 Tábor	191	3. 8. 1991 Tábor	Bohumír Janáček 12. 11. 1929 Tábor	Alena Bělohávková 10. 11. 1928 Tábor	192
192	Jan Buncal 19. 12. 1922 Tábor	Margita Jurešová 10. 8. 1924 Tábor	192	3. 8. 1991 Tábor	Bohumír Janáček 12. 11. 1929 Tábor	Alena Bělohávková 10. 11. 1928 Tábor	193

Obrázek 33. Kniha oddaných - zápis o uzavření manželství ze dne 3.8.1991.

Obrázek 34. Setkání Bohumíra Janáka a jeho ženy Aleny s papežem Janem Pavlem II - léta devadesátá.

LISTY

nezávislý dvouměsíčník

Pražská redakce:
Václavské nám. 17
112 58 Praha 1
telefon 236 91 63
fax 232 09 89

Římská redakce:
Via del Corso 57
00186 Roma
telefon (00396) 68 33 921
fax (00396) 68 66 612

Vážený pane,

obracíme se na Vás jako na jednoho z nejvýraznějších mluvčích Charty 77.

Jistě víte, že pro Listy není Charta konjunkturálním námětem; důsledně se jí věnovaly a věnují už celých patnáct let. Ani náš současný záměr, se kterým Vás chceme seznámit, není motivován snahou Listů zavděčit se čtenářům.

Soudržnost Charty a její schopnost nacházet společná stanoviska se stále zmenšují a základní otázka "jak dál?" je kladena a zodpovídána se stále většími rozpaky. Chceme proto, aby se při nadcházejícím patnáctém výročí alespoň část dřívějších mluvčích, kteří ke zformování Charty nejvíce přispěli, vyjádřila k současnému stavu a zejména k perspektivě důstojně a účinně funkce Charty v naší společnosti.

Nejde o anketu, ale o stručné a současně uveřejněné individuální rozhovory, umožňující zdůraznit základní myšlenku toho kterého z mluvčích. Tímto naším záměrem chceme pomoci signatářům v rozhodování o budoucnosti Charty, v rozhodování, které stále odkládáme, ale které nás dříve či později nemine.

Prosíme Vás proto, abyste Listům poskytl rozhovor na uvedené téma. Uskutečnili bychom ho kdykoliv do 20. prosince, a to tak, aby pro Vás znamenal co nejmenší časovou ztrátu.

S úctou a poděkováním

1.12.1991

Jiří Vančura

Vážený pan
PhDr. Bohumír Janát
Praha

Obrázek 35. Dopis Jiřího Vančury Bohumíru Janátovi ohledně Charty 77 ze dne 1.12.1991.

R E V E R E N C E J O H N U M I L T O N O V I

- I. TY'S NESOUPEŘIL NA KOLBIŠTI DUCHA O ŽEZLO KRÁLE BÁSNIKŮ
A PŘEC TI PATŘÍ VAVŘIN NEHYNOUCÍ PŘEDNÍHO Z MÁLA KLASIKŮ
- II. TVŮJ VELKÝ EPOS O ZTRACENĚM RÁJI ZNÍ HUDBOU DOSUD VZDÁLENOU
V NÍ BUDOUCNOST PROMLOUVÁ K PŘÍTOMNOSTI, MINULOST ČINIC OZVĚNOU
- III. HOMERŮV ZÁVOJ ZAHALIL TVĚ OČI A ZMLKLY MŮSY·ANTIGŔE
JEDINOU VZÝVAL'S V SAMOTĚ A NOCI, SVOU MŮSU VÍRY BIBLICKĚ
- IV. A PAK JSI SPATŘIL ONU VELKOU CESTU, DLOUHOU JAK SAMY DĚJINY
TU MOCNOU ŘEKU S MILIONY PROUDŮ, JEŽ SKLÁDAJÍ SMĚR JEDINÝ
- V. VIDĚL JSI DÁVNOU BITVU NA NEBESÍCH, POČÁTKY TVORSTVA, PRVNÍ PÁD
SYNOVU OBĚŤ I ZAŘ PARUSIE NA KONCI VĚKŮ V DÁLCE PROSVÍTAT
- VI. KDE MOJŽÍŠ MÁ PÁR VĚT SVÝCH JASNÝCH, STROHÝCH, TY'S PŘÍSPĚL
ŽIVÝM OBRAZEM
V DŮM POESIE UVEDL JSI PRAVDU, JEŽ POJÍ NEBESA I ZEM
- VII. POZNAL JSI SKVĚLOST, SILU ADAMOVU, KDYŽ V MOUDRĚM ŘÁDU PEVNĚ
VČLENĚN BYL
I KRÁSU EVY, JEJÍŽ PŮVAB RYZÍ BOHYNĚ ŘECKÝCH MÍTŮ ZASTÍNIL
- VIII. ZNAL'S PÝCHOU ZTVRDLĚ SRDCE SATANOVO I ĎABLŮV SMUTEK NAD TÍM,
ČIM KDYS BYL
I JEHO ZAMĚŘ, ABY DÍLO LÁSKY V ZBRAŇ NENÁVISTI K BOHU PROMĚNIL
- IX. PROŽIL'S TU CHVÍLI, KDY LSTI GENIÁLNÍ NÁŠ DOMOV STAL SE RÁJEM
ZTRACENÝM
A PŘECE CÍTIL'S DOBROTU A MOUDROST, JEŽ VĚČNÝ ŽIVOT V NÁS
MÁ CÍLEM SVÝM
- X. TO DÍLO VELKÉ, V NĚMŽ BYŤ SEBETVRDŠÍ TVÁŘ PRAVDY KRÁŠLÍ VĚNEC
NADĚJE
CO NAPSAL MILTON, JE JEN BÁSEŇ - ŽÁDNÁ HISTORICKÁ NUTNOST -
A PŘECE K TOMU LIDSTVO DOSPĚJE

Vše obsah v této knize D. A.

Obrázek 36. Báseň věnovaná Petru Kratochvílovi, nedatováno.

Milí přátelé,

9. XI. 1998

Přijmete pěkný pozdrav a poděkování
za milý dopis. Kágrát je v Praze na Chrástě
to Nové Vsi, dříve na lunc Klid, přecházel a
rád. Jsem rád, že se vrátíte o víkend
a vše pro zdraví a bedlivě sledujte
prof. Hrdáček, že Evropa by měla, stejně jako
stát měřit na politický a bezpečnostní, ale
na malých, fyzických společností by a dobrá
bude. Křesťan na nás na vředy a dříve v
báse. Přivítám rád každý dopis Jana Kellera
a svou práci "faktově" měřit.

Všechny Vás děláme zdravě

Bohuš Janda

P.S. Doufám, že dříve se je to pořádek.

Pro svou - a mají pro nás - přivítají fakt přivítají

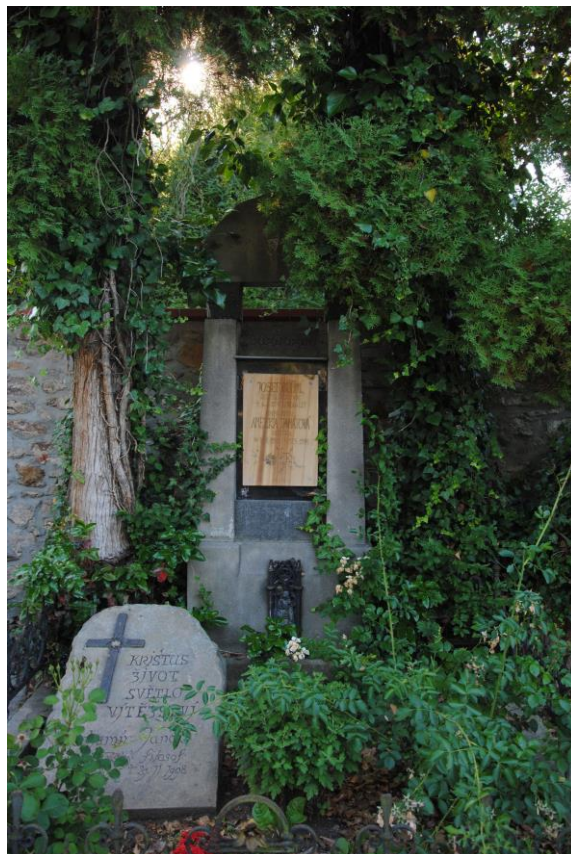
Obrázek 38. Jeden z posledních Janátových dopisů ze dne 9.11.1998.

Obrázek 39. Náhrobek Anežky Janátové v Týně nad Vltavou.

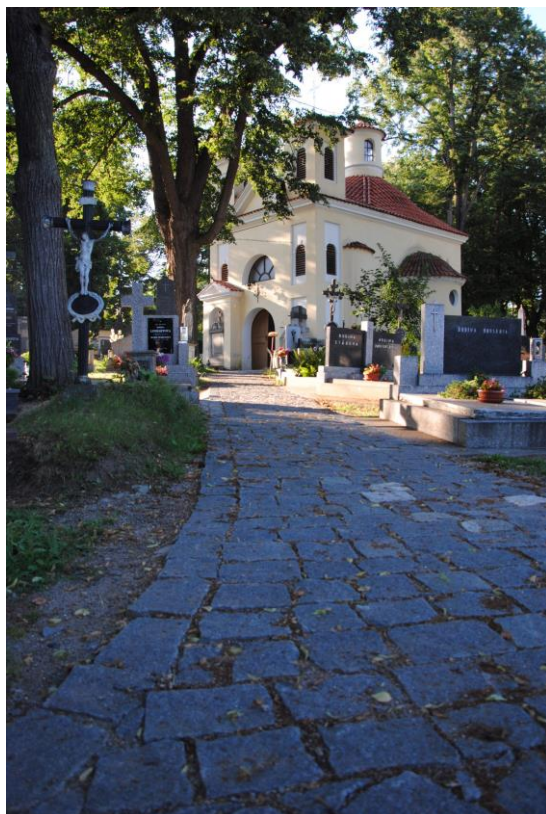
Obrázek 40. Náhrobek Matěje Janáčka v Nové Vsi nad Popelkou.

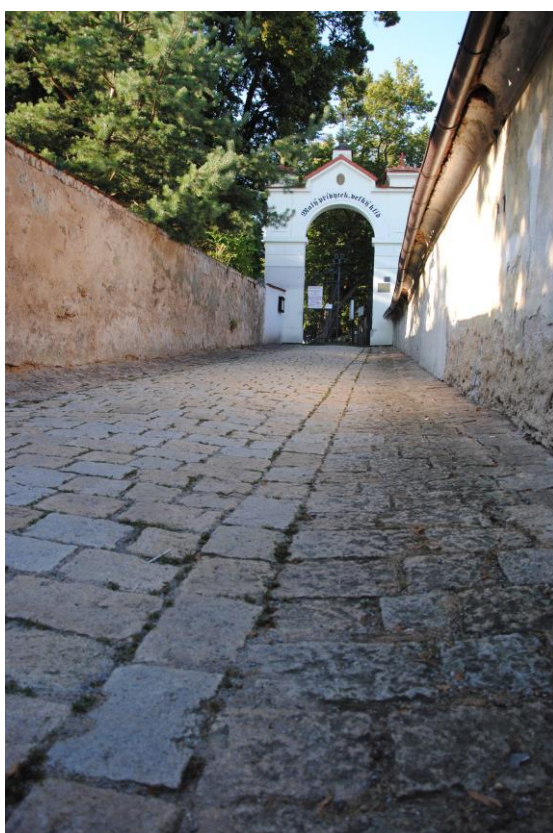
Obrázek 41. Rodinná hrobka v Týně nad Vltavou.

Obrázek 42. Náhrobek Bohumíra Janáčka.

Obrázek 43. Kaple na hřbitově v Týně nad Vltavou.

Obrázek 44. Cesta k Týnskému hřbitovu.

Obrázek 45. "Nemá-li člověk pevný bod v transcenci, nelze mu nikterak pohnout světem."
Bohumír Janát